

260370

OSZK

Tolsztoj
—
Minden-
napra

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

||

T O L S Z T O J

MINDENNAPRA

II.

EUGEN HEINRICH SCHMITT ÉS SKARVAN
NÉMET KIADÁSÁBÓL FORDITOTTA

SZINI GYULA

AZ OROSZ KIADÁS ALAPJÁN ÁTNÉZTE

GELLÉRT HUGÓ

CHRISTENSEN ÉS TÁRSA
GUTENBERG KÖNYVKIADÓVÁLLALAT
B U D A P E S T

T O L S Z T O J

MINDENNAPRA

(КРУГЪ ЧТЕНИЯ)

II.

EUGEN HEINRICH SCHMITT ÉS SKARVAN
NÉMET KIADÁSÁBÓL FORDITOTTA

SZINI GYULA

AZ OROSZ KIADÁS ALAPJÁN ÁTNÉZTE

GELLÉRT HUGÓ

CHRISTENSEN ÉS TÁRSA
GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
BUDAPEST

260.370

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
N	Növedéknapló
1954 év	526

Globus, Budapest.

MÁRCIUS

Március 1.

A halálfélelem természetellenes. A halálfélelem — büntudat.

★

Legkevésbé azok félnek a haláltól, akiknek élete legértékesebb. *Kant után.*

★

Aki életének elvesztése miatt aggódik, sohasem fog örvendezni életének. *Kant után.*

★

Aki egy napig élt, egész emberéletet élt át: ugyanazt a napot, ugyanazt a földet, ugyanazt a világot, ugyanazokat a benyomásokat. Semmisem hasonlít jobban a mára, mint a holnap. Érdekes volna meghalni, vagyis megszűnni mint test és csak szellemmé válni. De az ember, aki türelmetlenül kutat fel minden ujat, csak erre az egyre nem kíváncsi. Születésétől fogva nyugtalan és örökké unatkozik, csak az életét nem unja meg soha, szakadatlanul élni szeretne. Betegség, szenvedések és a halál visszaszorítják egy másik világ megismerésétől. Csak a vallás minden hatalmával lehet gondolkodásra bírni. *Labruyère.*

★

Aki a haláltól fél — nem él.

★

A halál annak az egyéniségnek egyoldaluságától való megszabadulás pillanata, mely lényünknek nem a legbelsőbb magvát alkotja, hanem inkább annak valami eltévelyedésének tekinthető. Az igazi eredeti szabadság bekövetkezik abban a pillanatban, mely az adott értelemben *restitutio in integrum*-nak tekinthető. A béke és a megnyugvás, amely a legtöbb halott arcán ül, — ugylátszik, — innen ered. Minden jó ember halála rendszerint csendes és nyugodt; de szívesen meghalni, önként meghalni, örömmel meghalni csak ama rezignáltak előjoga, akik az élethez való akaratukkal felhagynak és ezt megtagadják. Mert csak az ily ember akar igazán és nemcsak látszólag meghalni, mert nem kell neki és nem is kívánja személyének fönmaradását.

Schopenhauer.

Az az érzés, mely az emberben a haláltól való félelemben nyilvánul meg, csak az élet belső ellentmondásának tudata, egészen úgy, mint a kísértetektől való félelem csak a beteg elmeállapot tudata.

A halálfélelem abból származik, hogy az emberek életnek csak annak parányi részét tekintik, amelynek saját képzetük szabott határt.

Ha az emberek az élet téves elképzelésével nyugodtan ítélnének és helyesen gondolkodhatnának, akkor az életről való elképzelésük alapján arra a következtetésre kellene jutniok, hogy a testi létünkben való az a változás, amit halálnak nevezünk, bennünk és minden élő lényben szakadatlanul folyik és ezért tehát sem kellemetlen, sem borzalmas nem lehet.

Voltak világgraszoló bölcsek, akik az életet büntetésnek tekintették, de hogy a halált büntetésnek tekintse valaki, ez isteni kinyilatkoztatás nélkül nem juthatott eszébe senki emberfiának, aki csupán józan ésszel gondolkodott.

Lessing.

* * *

A halál biztosabb, mint a holnap nap, mint az éjszaka a nappal után, mint a tél a nyár után. Az éjszakára és a télre előkészülünk, miért nem készülünk elő a halálra? Elő kell készülnünk. A halálra való egyetlen előkészület — a jóságos élet. Mennél erényesebb életünk, annál kevésbé félelmes és annál könnyebb a halál. Szent ember számára nincs halál.

Márclus 2.

Az ember csak annyira állja meg helyét pályáján és az emberek előtt, amennyire akarátát Isten akaratával egybeforrasztja.

★

Hogy mi Isten szándéka velünk, nem tudhatjuk, ahogy a befogott ló sem tudhatja, hova megy, miért és mit cipel; de ha a ló szelid és engedelmes és huzza a fogatot, akkor tudja, hogy urának dolgozik és jól érzi mellette magát. „Igám üdvös, terhem könnyű.“

★

Teljesítsd Isten akarátát, mint a saját akarátodat, akkor Isten teljesíteni fogja a te akarátodat, mint a magáét. Mondj le saját kívánságaidról az ő kívánságai kedvéért, akkor Isten meg fogja tenni, hogy mások lemondjanak az ő kívánságaikról a te kívánságaid kedvéért.

A Talmud.

Ha igazán és teljes szívből mondhatod: „Uram, Istenem! Vezess, ahova akarsz“, csak akkor szabaddulsz meg minden szolgaságtól és leszel igazán szabaddá.

Epiktetosz.

★

Micsoda erő lakozik az emberben, aki folyton Isten akarata szerint cselekszik és neki minden dologban alárendeli magát!

Marcus Aurelius.

★

Ha rablók veszélyeztetik az országutat, a vándor nem megy egyedül, hanem megvárja, míg valaki fegyveres kísérettel utazik, hozzácsatlakozik, hogy biztonságban legyen.

Eszes ember az életben is ezt teszi. Azt mondja magában: „Sokféle baj van a világon. Hol találok védelmet, hogy biztosítsam magamat? Melyik utitársamat várjam meg, hogy veszedelem nélkül utazhassam? Ki mögé huzódjam: e mögé, vagy a mögé? A gazdag ember mögé, a hatalmas befolyásu ember mögé, vagy egyenesen a király mögé? Egyikük sem tud majd megvédeni, mert őket is kirabolhatják, megölhetik, nekik is vannak könnyeik és van nyomorúságuk. Sőt még az is megeshetik, hogy épp az, aki mögött haladok, rám ront és kifoszt engem! Hát igazán nem találhatok hű és erős utitársat, aki soha meg nem fog támadni, hanem mindig megvédelmez? Kihez csatlakozzam?“ És az okos ember megállapítja, hogy legjobb, ha Istenhez csatlakozik.

„De mit jelent: Istenhez csatlakozni?“

Azt jelenti, hogy azt kívánjuk, amit ő akar és ne kívánjuk azt, amit ő nem akar.

„És hogy lehet ezt elérni?“

Ki kell fürkészned Isten parancsolatait, melyek szívedbe vannak vésve.

Epiktetosz.

★

Menj láthatatlan lépéseiddel, óh, isteni Gondviselés! Csak ne add, hogy kétségbeessem láthatatlansá-

god miatt! Add, hogy ne essem kétségbe akkor sem, ha úgy tűnnek fel előttem, hogy lépéseid visszafelé mennek.

Lessing.

★

Krisztus tana csak akkor válik urrá az emberen, ha tisztán belátja, hogy élete nem az övé, hanem azé, aki adta és hogy az élet célja nem az emberben, hanem annak a lénynek az akaratában van, aki az életet adta és ezért kell ismernünk és teljesitenünk annak az akaratát.

★ ★ ★

Isten akarata keskeny ösvény. De épp oly könnyen felismerhetjük, mint a pallós utat, amely a láb fölött vezet. Mihelyt jobbra vagy balra letérünk róla, az esztelenség és gonoszság lábába süllyedünk.

Március 3.

Mennél fiatalabb az ember és mennél kevesebbet gondolkodik, annál inkább hisz az anyag valóságában. Mennél öregebb és okosabb lesz, annál inkább a szellemiben látja az élet alapját.

★

Többször kellene emlékezetünkbe idéznünk, hogy igazi életünk nem az a külső anyagi lét, mely itt a földön szemünk láttára folyik, hanem szellemünk belső élete, aminek a látható élet csak épületállványa szellemi megérésünk fölépítésének. Ennek az állványnak csak ideiglenes jellege van és céljának betöltése után szükségtelen dologgá, sőt akadállyá válik.

Mivel az ember a hatalmas, magasba törő, vas-kapcsokkal megerősített építő állványt látja, míg maga az épület alig észrevehetően bontakozik ki az alapjából, könnyen abba a tévedésbe eshetünk, hogy

az állványnak nagyobb jelentőséget tulajdonítunk, mint a megalkotásra váró épületnek, holott az állványt mégis csak kizáróan az épület kedvéért emelték.

Figyelnünk kell és másokat is figyelmeztetnünk kell arra, hogy miként az épület-állványnak minden értelme és egész jelentősége abban rejlik, hogy lehetővé tegye az épület emelését, épp így az állati életnek is egyetlen értelme az, hogy arra szellemi életünk felépüljön.

★

Figyeld az eget és a földet és gondold: mindez mulandó, mulandók az erdők és folyók is és az élet változatos, sokféle formái, valamint a természet alkotásai is mind elmúlnak. Ha elérted ezt az értelmi fokot, tied lesz a világhosság.

Buddhista mondás.

★

A leghatalmasabb a világon az, amit sem látni, sem hallani, sem megérinteni nem lehet. Lao-Tsze.

★

Dolgozz és hidd el, hogy nem te vagy halandó, hanem csak a tested. Nem az az ember vagy, akit személyed képvisel, hanem szellemi lény vagy, nem pedig az, akire ujjal lehet rá mutatni. Azért kell azt tudnod, hogy szellemi lény vagy, mert a benned lakozó szellem, amely egészen úgy, mint a legfelsőbb szellemi lény a világ fölött, tested fölött uralkodik, testedet mozgatja, érez, emlékszik, előrelát, irányít és kormányhoz. És mint az örök Isten, aki irányítja a világot, úgy irányíthatja halhatatlan lelkedet, törekeny testedet.

Cicero.

★ ★ ★

Csak ha az emebr megszabadult attól a fogalomzavartól, hogy az anyagi világot valóságnak és fontosnak tartja, csak akkor értheti meg és teljesítheti igazi hivatását.

Március 4.

Falánkság és mértéktelenség — bűn. Ezt csak azért nem vesszük észre, mert majdnem mindannyian rabjai vagyunk.

Ha a gyomornak nem lennének követelményei, egyetlen madár sem kerülne hálóba és a madarász nem feszítené ki hálóját. A gyomor lánca a kéznek, bilincse a lábnak. A gyomor rabjai ritkán tisztelik Istent.

Saadi.

Szokratesz könnyüszerral tartózkodott a mértéktelenségtől, ami rendszerint oly nehéz dolognak látszik. Azoknak azonban, kik nem tudták követni példáját, azt tanácsolta, hogy az ételeket, melyek evésre és az italokat, melyek továbbivásra csábitanak, meg se érintsék, egyáltalán ne nyuljanak semmihez, ha nem éhesek és nem szomjasak. Az volt a véleménye, hogy semmisen rongálja jobban a testet, fejet és szellemet, mint a mértéktelenség. Kirke — szokta hozzátenni, — sohse használt más varázsszert ahhoz, hogy az embereket disznókká varázsolja, mint a mértéktelenséget és Odysszeusznak is csak azért sikerült sorát elkerülnie, mert Hermes figyelmeztetésére és saját mértékletességénél fogva óvakodott az ételek élvezésétől olyankor, amikor az étkezésnek nem érezte szükségét.

Isten adta az embereknek az-ételeket, az ördög a — szakácsokat.

Jó, ha a test szellemi munkában elfáradt, de rossz, ha a szellemi képességek a testi élvezetekben fáradtak el.

A Talmud.

Vigyázz a szádra, mert ez a betegségek kapuja. Ugy vigyázz rá, hogy ha még ehetnél, hagyd abba az étkezést.

★

Aki a szenvedéseket a világ legnagyobb bajának tartja, nem lehet bátor, épp így nem lehet mértékletes, aki az élvezetekben leli legnagyobb boldogságát.

★ ★ ★

A mértéktelenséget azért nem tartják bűnnek, mert nem okoz másoknak észrevehető károkat. De vannak bűnök az öntudatos emberi méltóság ellen is. E bűnök egyike az evés mértéktelensége.

Március 5.

Életet csak a földön ismerünk, ezért az élet értelmét, ha van neki, itt a földön kell megtalálni.

★

Nincs nyugta sem annak, aki világi célok miatt az emberek között él, sem annak, aki szellemi célok miatt magányban tölti életét.

Nyugalmat csak az ér el, aki emberek között azért él, hogy Istent szolgálja.

★

Ne kívánd a halált azért, mert teherré vált életed. A világ minden terhe, mely erkölcsi lény vállára nehezedik, csak serkenti hivatásának teljesítésében. E terhettől való szabadulás egyetlen módja: hivatásunk teljesítése. Csak akkor bocsátanak el békével, ha a rád rótt munkát elvégezted.

Emerson.

★

Ha az ember valamely küldetés teljesítésére nem érez hivatottságot, nem lehet felvilágosodott ember.

Kinal bölcs mondás.

Az élet sem nem szenvedés, sem nem gyönyör,
hanem munka, amelyet el kell végezni és becsülete-
sen teljesíteni. Tocqueville.

★ ★ ★

Nincs oly állapot, amelynek ne volnának meg a maga kötelességei és eszményei. Bizony ebben a siralmas, szegényes, megvetett valóságban, amelyben most pillanatnyilag vagy, itt, csakis itt van a te eszményed. Valósítsd meg és mialatt megvalósítod, higgyél, éljél és légy szabad. Az ideál benned van, megvalósításának akadályai szintén benned vannak. Állapotod az az anyag, amelyből ki kell faragnod eszményképed megvalósítását és egészen mindegy, milyen, az anyag és hogy mily formát adsz neki.

A valóság rabláncán szenvedsz és esdekelve kérsz az istenektől oly birodalmat, hol kedved és tetszésed szerint cselekedhetsz. Ismerd hát fel az igazságot, hogy rendelkezésedre áll az, amire annyira vágytál. Itt a földön vagy sehol másutt! Carlyle.

★

Ez a föld a mi szolgálatunk helge és ezért kell minden erőnket szolgálatunk teljesítésére irányítanunk.

Március 6.

Isten szeretete — a tökéletesség szeretete. A tökéletesség szeretete — az élet lényege. Ezért az ember élete mindig Isten tudatos vagy tudattalan szeretete.

★

És megkérde Ötet ő közülök egy törvénytudó, kísértvén őt, és mondván: „Mester! melyik a nagy parancsolat a törvényben?” Jézus pedig mondá neki: „Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes elmédből.” Ez az első nagy parancso-

lat. A második pedig hasonlatos ehhez: a Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat! E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták írásai.

Máté XXII. 35—40.

Mi a forrása minden bajnak és minden lelki kinnak? Csak a szeretet, mely a lelket oly tárgyakhoz bilincseli, amiket állandóan birni lehetetlen, mert végtelen változásoknak vannak alávetve. Hiszen az emberek félelmét és szenvedéseit csakis oly tárgyak okozzák, melyek szívükön fekszenek és minden becsmérés, gyanusítás, minden gyűlölet csakis ebből a szeretetből ered, amely oly tárgyakhoz fűződik, amiket az ember sohasem birhat teljesen.

Csak az örök és végtelen tárgyhoz való szeretet ad lelkünknek tiszta örömet; és erre a jóra kell minden erőnkől törekednünk.

Ezért az ember legnagyobb boldogsága nemcsak Isten megismerésétől függ, hanem ebben van egészen. Hogy ez így van, az világosan következik abból, hogy az ember tökéletessége ama tárgy tökéletességének mértéke szerint növekszik, melyet mindennél jobban szeret és viszont. Nyilvánvaló tehát, hogy az ember annál tökéletesebb és a legnagyobb boldogságnak annál inkább részese lesz, mennél jobban szereti a legtökéletesebb lényt, azaz Istent és mennél jobban adja át magát ennek a szeretetnek. Ezért legnagyobb üdvösségünk és boldogságunk alapja csakis Isten megismerésében és az iránta való szeretetben van. Ha ezt elismerjük, nyilvánvaló, hogy azok az eszközök, amelyek az emberi törekvések eme végső céljának elérésére valók, isteni parancsolatoknak ismerhetők el, sőt elismerendők, mert azokat az eszközöket maga Isten írja elő, amennyiben lelkünkben lakozik. Ezért ama viselkedés szabályait, amely e célhoz vezet, isteni parancsolatoknak, vagy isteni törvényeknek nevezhetjük. Az isteni törvényt azonban teljesen egy leg-

magasabb parancsolat foglalja magában: „Istent, mint a legnagyobb boldogságot kell szeretni“, vagyis nem a büntetéstől való félelemből és nem is valamely más tárgy iránt való szeretetből, hanem úgy, hogy Isten fogalma, mely legnagyobb üdvünket alkotja és Isten iránt való szeretetünk: az a végső cél, amelyre irányítanunk kell minden cselekedetünket. A testiség embere nem érti ezt; ezt a szabályt üresnek találja, mert Isten felől nincs tökéletes fogalma és abban a legnagyobb boldogságban, mely néki kínálkozik, nem talál semmi olyat, ami megfogható, ami érzékeinek kellemes, semmi olyat, ami testét, élvezeteinek eme forrását kielégíthetné, mert hiszen a neki kínálkozó boldogság csak az elvont gondolkodásban, az észben rejlik. De azok, akik meg tudják érteni, hogy az emberben nincs nagyobb dolog, mint az ész és nincs tökéletesebb valami, mint a tiszta lélek, ezek kétségkívül nem így fognak gondolkodni.

Ha azonban ennek az isteni törvénynek lényegét vizsgáljuk, először is azt találjuk, hogy ez a törvény egyetemes, vagyis minden emberre egyformán érvényes, mert minden ember természetéből fakad; másodszor, hogy ennek a törvénynek nincs szüksége arra, hogy a történelem talaján alátámasszuk, bármilyen is ez a talaj. Mert ezt a törvényt kizárólag az emberi természetből vezetjük le, Ádám lelkében épp úgy megleljük, mint bármely más emberében, akár a magányban él ez az ember, akár hozzá hasonlók társaságában. Harmadszor látni fogjuk, hogy ez a természetes, velünk született isteni törvény, Isten szeretetének törvénye, nem kíván tőlünk semmiféle istentiszteleti szokásokat, azaz olyanfajta cselekedeteket, amelyek önmagukban közömbösek, de amelyeket általánosan jóváhagyott szokásoknál fogva tartanak jóknak. Mert az észnek az a velünk született világossága, mely bennünk él, nem követel tőlünk olyat, amit meg ne érthetnénk és mint valami önmagában való

jó és mint a boldogság elérésének eszköze tisztán, világosan áll elénk. Negyedszer: látni fogjuk végül, hogy az isteni parancsolatok teljesítésének jutalma maga a törvény, vagyis Isten ismerete és az iránta való tiszta, szabad és elmulthatatlan szeretet. A törvény megsértéséért járó büntetés azonban csak ennek az üdvnek elvesztése, a test rabszolgasága és a folyton ingadozó és felboruló lélek. *Spinoza.*

★

A felebaráti szeretet az Isten iránt való szeretet nélkül — növény gyökér nélkül. Az ily szeretet alapja vagy vonzalom oly emberek iránt, akik nekünk tetszenek, vagy a hirnév hajszolása.

★

Az emberek azt mondják: „Nem értem, mit jelent: Istent szeretni?“ De ki érti meg, mit jelent általában valamit vagy valakit szeretni? Ezt csak az érti meg, aki szeret.

Ha az ember nem tudja, mit jelent a művészetet és a tudományt szeretni, hogyan tudjuk neki ezt megmagyarázni, ha azt sem tudja, mi a művészet és mi a tudomány?

És hogyan lehetne valakinek Isten szeretetét megmagyarázni, ha nemcsak nem tudja, mi az Isten, hanem még büszke is rá, hogy nem tudja.

★

„Szeretni csak embert lehet. Tudom, hogy Isten nem személy és hogy őt ezért nem lehet szeretni.“

— De én ember vagyok és szükségem van rá, hogy Istent szeressem.

★ ★ ★

Csak egy mód van rá, hogy ne féljünk az emberektől, ne féljünk a haláltól, ne féljünk a gonosztól és ne féljünk a természet elemi erőitől — és ez a mód az, hogy ne féljünk Istentől, hanem szeressük őt.

Március 7.

Munka, a saját erőnk tiszteletbentartása: ez föltétlen életfeltétel. Az ember megszabadíthatja magát a munka külső szükségességétől, elvégeztetheti másokkal azt, amire szüksége van, de nem szabadíthatja meg magát a munka testi szükségességétől. Ha az ember nem csinál valami szükségeset, okosat, akkor haszontalan és ostoba dolgot csinál.

A munka: élet. A munkás szivéből buzog elő az az isteni erő, az a szent, égi életerő, amelyet maga Isten helyezett belé. Mihelyt kellő módon fog a munkához, ez az erő felébreszt benne minden nemes felbuzdulást, tudásra ösztönzi őt. Igazi tudást voltaképp csak munkával lehet megszerezni. Minden egyéb csak hipotézis, iskolás viták tárgya, felhőkben lebegő és végtelen logikai örvényben kerengő dolog, amig tényleg ki nem próbáltuk. Minden kétség rögtön megszűnik, mihelyt munkához látunk.

Carlyle.

A munka csak akkor munka, ha kétségtelenül szükséges.

Ha a munka a földolog nálatok és jutalma csak másodsorban esik latba, akkor a ti uratok a munka és ennek alkotója: Isten.

De ha a munkának csak alárendelt jelentősége van szemetekben és földolog előttetek a jutalom, akkor a nyereszkesedés rabszolgái vagytok és e nyereszkesedés alkotójáé, — az ördögé és hozzá még a legalantasabb és legutolsó ördögé.

Ruskin.

Egy európai eldicsekedett egy kínai előtt a gépipar előnyeivel: „Megszabadítja az embert a munká-

tól.“ — „De hiszen a munka — üdvösség. A munkától való megszabadulás nagy baj volna“ — felelte a kinai.

Minden munka fontos, mert megnemesíti az embert. Ha nem tanítatjuk fiunkat valami mesterségre — annyi, mintha rablónak készítenők elő.

A Talmud.

Izomerejének gyakorlása nélkül nem élhet egy állat sem, az ember sem lehet el nélküle.

De hogy ez a gyakorlás megelégedéssel és örömmel töltsön el bennünket, csak szükséges dologra fordítsuk és leginkább a jóra, mások szolgálatában. Ez izomerőnk legjobb alkalmazása.

Március 8.

Az imádság tisztázza, megerősíti Istenhez való viszonyunkat.

Ti azért így imádkozzatok: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a Te neved, jöjjön el a Te országod, legyen meg a Te akaratod, miképpen a mennyben, azonképpen itt a földön is! Add meg a mi mindennapi kenyerünket. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miként mi is megbocsátunk azoknak, kik mi ellenünk vétkeznek. És ne vigy minket a kísértetbe; de szabadíts meg a gonosztól. Mert tiéd az ország és a hatalom, és a dicsőség, mindörökké, Amen.“

Máté VI. 9—13.

Ez az ima fejezi ki az embernek Istenhez és a világhoz való viszonyát. Hasznos, ha megismétled, de csak akkor, ha tudatosan teszed.

'Tudd meg, hogy Istent nem azért imádjuk és kéréseinkkel nem azért vetjük magunkat lába elé, hogy akarata megváltozzék, hanem azért, mert amikor kívánságaink teljesítésére kérjük, épp ezzel elismerjük őt és mert ha hatalmát elismerjük, lelkünk megtisztul és fölemelkedik.

A Talmud.

Nem azért fordulunk imádsággal a személyes Istenhez, mert személyt látunk benne, (sőt egész bizonyosan tudom, hogy nem személy, mert a személy határolt valami, Isten pedig határtalan,) hanem azért, mert az ember maga személyes lény.

Ha zöld üveg van a szememen, mindent zöldnek látok; kell, hogy zöldnek lássam a világot, bár tudom, hogy nem zöld.

Az ima minden igaz ember számára annak a viszonynak vagy vonatkozásnak megállapítása, amelyben az ember Teremtőjével szemben van, aki minden pillanatban jót tesz vele; az ima megállapítása annak a viszonynak, amelyben az ember embertársaival szemben van, megállapítása azoknak a kötelességeknek, amelyekkel az emberek egymással szemben, mint ugyanazon Atyának gyermekeivel szemben tartoznak; az ima önmagunkkal való számadás minden tettünk-ről és megítélése sötét multunknak, hogy a jövőben ama hibáinktól és hibás lépéseinktől tartózkodjunk, amelyekbe a multban estünk.

A Talmud.

Ne higyjétek, hogy Istent csak imával lehet szolgálni, nem pedig engedelmességgel is. *John Ruskin.*

Imádkozzál, mikor megszáll téged az áhitat. Ha megszoktad, hogy meghatározott időben imádkozz, akkor ne mulaszd ezt el, csak attól óvakodj, hogy ez az imádkozás pusztá szokássá ne váljék.

Március 9.

A háboru nem elemi, hanem tisztára emberi jelenség.

Nincs olyan borzalmas tett, amelyet el ne követhetne az az ember, aki lelkében elhatározta, hogy az, amit cselekszik, tőle független természeti jelenség. Az ilyen ember beteg; óvakodni kell tőle; ilyen embert betegként kell kezelni. Hasonlóképp óvakodjunk olyanoktól és betegeként kezeljük őket, akik a háborúról azt állítják, hogy természeti jelenség.

Nemrég jött haza Amerikából Gontodier katona, hogy hadkötelezettségének eleget tegyen. Jó honpolgárnak látszik, mert hiven aláveti magát hazája törvényeinek. De nyomban rossz katonának bizonyult, amint kijelentette, hogy lelkiismerete tiltja azt a fegyvergyakorlatot, amely felebarátjának megölésére irányul. Ezért három évi fogházra ítélték. De azért továbbra is megmaradt elhatározása mellett. Erre aztán az egészségügyi csapatba osztották be. Hasonló eset történt Belfortban (minden hadseregben megisméllődnek időnként az ilyen esetek). Mikor a parancsnok engedelmességre szólította fel ezt a belforti katonát, azzal, hogy egész Franciaországban csak ő tagadta meg a szolgálatot, a katona így válaszolt: „Ha ti egy buzaszemet vettek, jövőre husz lesz belőle...”

Ha valaha megsemmisítik a fegyveres békét és a háborút, akkor ez nem felülről eredő törekvésekre fog történni. A háboru sok embernek hajt hasznót. Az óhajtott eszményt csak úgy lehet elérni, ha mindazok, akiknek a háboruból a legtöbb szenvedés jut ki, megértik, hogy saját kezükben van sorsuk, ha megszabadulásukra a makacs kitartás képességének erejét fordítják.

Hardouin.

Azt, hogy jelenleg egész Európa, tekintet nélkül a civilizáció fejlődésére, egyetlen óriási katonai tábor és hogy az emberiség legjobban fejlett részének erőit háborúra és annak előkészületeire pazarolják, két nagy találmánynak köszönhetjük: a közvetett adók és az állami kölcsönök találmányának.

Henry George.

Ha imádságunkkal a háborus uszítás ördögeit legyőzzük, ha a népeket arra serkentjük, hogy ne szegjék meg a szerződéseket, ne hágják át a békefeltételeket, sokkal jobban használunk az uralkodóknak, mint a harcosaik. Tevékeny részt veszünk az általános jólét gyarapításában, amennyiben imádságainkhoz és intelmeinkhez még elmélkedéseket és lelki gyakorlatokat fűzünk, amelyekkel arra tanítjuk az embereket, hogy az érzéki gyönyöröktől megszabadítsák magukat. Bizony ezzel jobban harcolunk, mint bárki más a császár javáért. Igaz, hogy nem a zászlaja alatt szolgálunk, mert még ha kényszerítene, se szolgálnánk, de jó tetteinkkel küzdünk érte.

Origines (contra Celsum).

Küldetésének teljesítésével Jézus új társadalmat alapított. Krisztus születéséig a népeknek egy vagy több uruk volt, épp úgy mint a marhacsordák gazdáikhoz tartoznak. Fejedelmek és zsarnokok büszkeségük egész súlyával és kapzsiságukkal nyomták el a népet. Jézus megszüntette ezt a szomorú állapotot, fölemelte a lesunyított főket és felszabadította a rabszolgákat. Azt tanította, hogy az emberek szabadok, mert Isten előtt egyenlők, hogy egyik a másiktól független, hogy senkinek se lehet hatalma testvérei fölött, hogy a szabadság és egyenlőség, mint az emberi nem isteni törvényei érinthetetlenek; hogy a hatalom nem lehet jog; hogy a hatalom társadalmi vonatkozásban kötelesség, bizonyos fajtájú szolgálat, melyet az ember az általa-

nos jólét érdekében önkéntesen vállal. Ilyen az a társadalom, amelyet Jézus alapított. De ezzel szemben mit látunk a világon? Vajjon ez az a tanítás, mely uralkodik benne? Mik a föld, a népek fejedelmei: szolgák, vagy urak? Tizennyolc századon át hagyományozta, egyik nemzedék a másiknak adta át Krisztus tanait és valamennyien azt állítják, hogy hittek e tanokban, mi változott hát meg a világon? Az elnyomott és szenvedő népek még mindig várnak az ígért fölszabadulásra, még pedig nem azért, mintha Krisztus szavai valótlanok vagy erőtlenek volnának, hanem mert a népek vagy nem értették meg, hogy saját erőfeszítésükkel és erős akarattal kell a tanokat megvalósítaniok, vagy mert megaláztatásuktól fásultan elmulasztották megkockáztatni azt az egyetlen dolgot, ami győzelemre visz — vagyis: hogy készek legyenek az igazságért meghalni. De már mozog valami bennök: már hallják a hangot, mely nekik szól: Közeledik a szabadulás órája.

Lamennais.

★ ★ ★

Az embernek általában és különösen a keresztyén embernek nem szabad a háboruban és előkészületeiben se személyesen, se pénzzel, se háborus fejtegetésekkel résztvennie.

Március 10.

Ami az életet adja, nemcsak egynemű, hanem mindenben egységes is.

★

Minden, ami él, kinjában remeg; minden, ami él, fél a haláltól; ismerd föl magadat mindenben, ami él — és ne ölj, ne is okozz halált.

Minden élő menekül a szenvedésektől, minden élő becsüli életét; érezd meg magadat minden élő lényben — ne ölj és ne okozz halált.

Buddhista bölcs mondás.

Minden, amit látsz, amiben isteni és emberi rejlik — mindez egyetemes: egy nagy test tagjai vagyunk. A természet rokonoknak teremtett minket, mert ugyanabból az anyagból és ugyanabból a célból alkotott bennünket, kölcsönös szeretetet oltott belénk, társas lényé és barátokzóvá tett bennünket; megerősítette valónkban az igazságosságot és a törvényesség érzését; amelynek parancsolatai szerint: megsemmisíteni rosszabb, mint megsemmisülni; parancsolatai szerint a kéznek mindig készen kell lennie a segítségre. Egységre, egyetértésre születünk. Szövetségünk kőboltozathoz hasonlít, mely összeomlana, ha a kövek nem támogatnák egymást.

Nem lesz igaz a tett, ha nem igaz az akarat, ha a szellemi kezdeményezés nem az igazi, mert benne rejlik az akarat csírája. Ez vonatkozik a szellemi impulzusra is; ha meg nem vizsgáljuk az egész élet törvényét és fel nem fogjuk, — akkor nem vezethetünk rá vissza minden egyes esetet és nem is tudjuk azt értékelni.

Seneca.

Az ember csak a felebaráti szeretetben találja meg boldogságát és hála ennek: egygé lesz az élet alapgonolatával.

Tiszta tudatom van az emberekkel való közösségem felől; ezt érzem is. Ilyen közösséget (ha gyengébben is) érzek az állatokkal is, még gyengébben érzem ezt a férggekkel és növényekkel, közösségem tudata azonban teljesen eltűnik a mikroszkopikus és teleszkopikus lényekre vonatkozóan. De az, hogy nincs érzékszervem ennek a közösségnek fölismerésére, ez egyáltalán nem bizonyítja, hogy ily közösség nincs.

Az életnek csak egy útja van, és az ember erősen bízik abban, hogy ezen az úton egyszer mindnyájan

találkozunk. Mindnyájan egy uton fogunk találkozni. Ez az ut életünk alapjában sokkal világosabban, sokkal szélesebben, sokkal láthatóbban mutatkozik, sem hogy rá ne bukkannánk. Az ut végén van Isten, Isten azonban maga az igazság egészen, de éppen ezért mint igazság oly mély, hogy ezt mindenki megérti, a legbőlcsebbek épp úgy, mint a gyerekek.

Az élet utja széles, de sokan nem ismerik és a halál utján vándorolnak.

Gogolj.

* * *

Üzz el mindent magadtól, ami megakadályozza, hogy érezzed minden étellel való összefüggésedet.

Heti olvasmány

Egyesülés.

I.

„Minden ember a másiktól alapjában különböző lény. Magában az énemben van igazi létem, minden más ellenben „nem-én“ és teljesen idegen nékem“. Ez az a megismerés, melynek igazságát hus és csont igazolja, mely minden önzés alapja és melynek reális kifejezése minden szeretet nélkül való, igazságtalan vagy gonosz cselekedet.

„Igazi, belső lényem minden más élő lényben oly közvetlenül megvan, mint ahogy öntudatomban csak magam előtt megnyilvánul.“ Ebből a megismerésből — amire a szanszkrit nyelvben a *tat-tvam* — ázi kifejezés van, ami annyit jelent: „ez vagy te“ — ered a részvét, amelyen tehát minden igaz vagyis önzetlen erény alapszik és amelynek valóságos megnyilvánulása minden jótett.

Legmélyebb alapjában véve ez az a megismerés, melyhez minden szelidségre és emberszeretetre apelláló, joga helyett méltányosságot kérő felhívás folyomodik, mert emlékeztet arra, hogy tekintettel kell lennünk egymásra, mert teljesen azonos lények vagyunk. Viszont az önzés, irigység, gyűlölet, üldözés, ridegség, bosszu, káröröm és kegyetlenség az előbbi megismerésre hivatkozik és abban leli megnyugvását. A meghatottság és a gyönyör, melyet valamely nemes cselekedet meghallgatásakor, még inkább meglátásakor és leginkább elkövetésekor érzünk, alapjában véve azon alapszik, hogy bizonyosságot nyújt afelől, hogy az egyéniségek minden sokféleségén és különbözőségén túl valami egységesség van köztünk, amely valóban fennáll, amely számunkra elérhető, mert hiszen épp az imént mutatkozott tényleg.

A kettő közül egyik vagy másik megismerési mód előtérbenyomulása nemcsak az egyes cselekedetekben mutatkozik meg, hanem öntudatunk és hangulatunk egész módjában, amely tehát a jó jellemű emberben lényegesen különbözik a rossz jellemű emberben lévőnél. A rossz jellemű ember mindenütt erős választalat érez maga és minden között, ami rajta kívül van. Számára a világ *abszolút nem-én* és hozzávaló viszonya eredetében ellenséges: ezért gyűlölködés, rosszakarát, irigység és káröröm lesz hangulatának alaphangja. — Ellenben a jó jellemű ember a lényével homogén, egynemű külső világban él: a többiek nem jelentenek számára *nem én-t*, hanem „*második — én*“t. Ezért az ily ember viszonya mindenkihez barátságos: belsejében minden lényel rokonságban lévőnek érzi magát, közvetlenül résztvesz örömeikben-bánatukban és ugyanezt a részvétet tételezi föl másokról is. Ebből ered belsejének mély öröme és az a biztos, nyugodt, elégedett hangulata, melynél fogva mindenki jól érzi magát közelében.

Schopenhauer.

II.

Ha elmerülünk Krisztus amaz alapeszméjének mély értelmébe, hogy minden ember egy Istennel, azt látjuk, hogy az nemcsak az egyesülésre, vagy összefüggésre, mint a szeretet külső következményére vonatkozik, hanem minden ember isteni lényének egységére, mely maga a forrása annak, amit magunkban szeretetnek érzünk.

Ugy, hogy a szeretet, melyet érzünk, titokzatos hatalom, mely minden ember alapján véve való egységét a világ szellemi lényegében vagyis Istenben megint helyreállítja.

A szeretet, mint oly érzés, mely az önfeláldozásig emelkedik bennünk, elérhetetlenné és ezért értelmetlenné válnék számunkra, ha nem lenne alapja az az egység, melynek érdekében megtagadjuk és ledöntjük az egyes egyéniségek korlátait.

A szeretetet úgy értelmezhetjük, mint ama világlény hangját, amelyet bensőnkben hallunk és amelyet mindenki megérthet, ama világlényét, aki számára nincs választófal, sokféleség, mert kezdettől fogva egy és szíjjelválaszthatatlan.

Ha az ember magát minden más lénytől elkülönített lénynek tekinti, az épp oly badarság, mintha az ember azt mondaná, hogy az emberi test minden tagja, minthogy saját érzőképessége van, külön lény.

Amennyiben az a körülmény, hogy az ember régóta amputált lábában még mindig fájdalmat érezhet, annak bizonyítéka, hogy érzékenységünk egy helyre van koncentrálva tekintet nélkül arra, hogy az emberi test minden tagjának egyformán külön érzőképessége van — azonképpen az a körülmény, hogy az emberek képesek más, tőlük látszólag teljesen különbözőválasztott lényekben részvétet ébresztetni, az embereknek szellemben való egységességét bizonyítja tekintet nélkül arra, hogy minden egyes ember külön haj-

lamos arra, hogy csak magát szeresse, sajnálja és ismerje.

Ha az ember azt a lábát, amelyet már két évvel előbb levágtak és földbe temettek, még mindig ugyan-
ugy érzi, mint azelőtt, akkor érzőképessége nemcsak
attól függ, hogy ez a tagja külsőleg összefügg-e vele,
hanem valami szubtilisebb, finomabb, erősebb össze-
függéstől, amelyet — mint látjuk — a láb amputálása
sem szüntet meg. Emberi viszonylatoknak miért ne
lehetne hasonló tulajdonsága?

Se a vérrokonság fizikai kötelékén, se a szemé-
lyes rokonszenven, vonzódáson, de még a testületi és
nemzeti érdekek közösségén se alapuljon az emberek
egymáshoz való viszonya, hanem az emberiségnek Is-
tenben való egységén.

Fjódor Sztráhov.

III.

A tengeren.

Hamburgból Londonba utaztam. Ketten voltunk
utasok; én meg egy kis nőténymajom, az uisztiti
majmok fajtájából, melyet egy hamburgi kereskedő
egy angol barátjának küldött ajándékba.

A majom a fődélzeten egy padhoz volt kötve, ide-
oda forgolódott és csipogott, mint valami madár.

Valahányszor elmentem mellette, felém nyujtotta
fekete, hideg kezét és majdnem emberi módon nézett
rám szomorú szemével. Megfogtam a kezét és erre
abbahagyta a csipogást és a forgolódást.

Tökéletes szélcsönd uralkodott. A tenger úgy te-
rült el körülöttünk, mint valami mozdulatlan ólom-
lepedő. Panaszosabban mint a majom vinnnyogása és
szakadatlanul csengett a hajó farán egy kis harang.

Itt-ott felbukkant egy-egy fóka és mindjárt újra
eltűnt, miközben hirtelen átvette magát a majdnem
mozdulatlan viztükör alatt.

És a kapitány, a hallgatag, napbarnította, komor

tekintetü férfi, kurta pipáját szivta és mérgeseket köpött a megmerevedett tengerbe.

Minden kérdésemre csak szagztatott morgással felelt és így akarva — nem akarva rá voltam utalva egyetlen utitársamra, a majomra.

Melléje ültem; erre abbahagyta a vinnyogást és megint felém nyujtotta kezét.

Álmosító nedvességgel nehezedett mindkettőnkre a mozdulatlan köd és egyformán öntudatlan merengésbe mélyedve, töltöttük egymás mellett az időt, mintha rokonok volnánk.

Most mosolygok a dolgon . . . de akkor más érzésem volt.

Valamennyien egy anya gyermekei vagyunk és boldog voltam, hogy a szegény, bizakodó állatocska megnyugodott és mint valami kis rokon, simult hozzám.

Turgényev Iván.

Március 11.

A nemi viszony, mely a legerősebb emberi szenvedélyből fakad, a legnagyobb bűnök és szenvedések forrása.

★

Az az együttélés, melynek gyermekáldás lehet a következménye, csak ez az igazi, valódi házasság, míg szertartás, kihirdetés, házassági szerződés nem létesítenek házasságot és többnyire azért jönnek létre, hogy a megelőző valóságos házasságot meggyalázzák.

★

A házasság, ha szerződésnek tekintjük, két különböző nemű ember kötelezettsége arra, hogy csak egymással nemzenek gyermekeket.

Ennek a szerződésnek megsértése: csalás, árulás és gonosz tett.

★

Mekkora boldogságot érhet el egy szerető házaspár, ha a tökéletesedést tűzte ki céljául és ebben kölcsönösen támogatja egymást: figyelmeztetéssel, tanáccsal és jó példával!

Akkor hozzámennének a farizeusok, kik kísértvén őt, ezt kérdik vala tőle: Szabad-e embernek elbocsátania az ő feleségét akármi vétekért?

És Ő felelé: „Nem olvastátok-e (Mózes I. könyve, I. 27.), hogy a Teremtő az első teremtésben férfit és asszonyt teremtett. És azt mondotta: (Mózes I. könyve, II. 24.) „Annakokáért elhagyja ember atyját és anyját, és ragaszkodik feleségéhez és ketten lesznek egy testté.“

Azért többé immár nem kettő, hanem egy test. Amit Isten egybe szerkesztett, azt ember el ne válassza.

Máté XIX., 3—6.

Ha valaki elbocsátja az ő feleségét és mást vesz el, paráználkodik; és aki a férjétől elbocsátott asszonyt vesz feleségül, paráználkodik.

Lukács XVI. 18.

Az, hogy a férfi és nő eggyé lesznek, nem parancsolat, hanem jóváhagyása annak az állapotnak, amelybe férfi és nő lépnek, ha erkölcsösen akarnak élni.

A nemi egyesülés az emberi nem fönmaradására vonatkozó következményeinél fogva minden ember és különösen az egész emberiség szempontjából olyan fontos, olyan nehéz és oly bonyolult dolog, hogy meghonosodott formáinak megváltoztatásában nem lehetünk elég óvatosak.

Márclus 12.

A mult cselekedetei meghatározzák a jelenlegiek irányát. Az indiaiak ezt „karmá“-nak nevezik.

A lélek, mely elhagyta testét, ide-oda tévelygett a fagy és pusztaság országában és találkozott egy szörnyű asszonnyal, aki ledér és csunya alkatu volt.

— Ki vagy? — kérdezte a lélek. — Ki vagy te utálatos szörnyűség, aki gonoszabb vagy az ördögnél?

És a kísértet ezt felelte:

— Én a te tetteid képmása vagyok.

Megváltód: a tetteid, bennük van maga az Isten. A jótettet, irgalmasságot, békességet, alázatosságot, a jó szót, mások javának szolgálását, a sziv tisztaságát, a folytonos tanulást, az igazmondást, a haragtól való tartózkodást, a türelmességet és az elégedett barátságosságot, a szemérmét, az öregek megbecsülését, a szülők és tanítók tiszteletét, mindezt szeretik a jók és gyűlölik a rosszak.

A hazugság, lopás, szerencsejáték, nő iránt való tisztátlan érzés, csalás, civakodás, rosszakarat felebarátunkkal szemben, gőg, tunyaság, rágalom, irigység, tiszteletlenség, szemérmegtlenység, hirtelenkedés, eltulajdonítás, bosszu, csökönyösség, irigység, megkárosítás, babona — mindez barátja a gonosznak és ellensége a jónak.

Perzsa káté.

Nem a törvény tanulmányozása a fődolog, hanem a jótettek véghezvitele.

A Talmud.

Csak azok, akik folyton poklot teremtenek, félnek attól, hogy odakerülnek.

Lucy Mallory.

Oly jótettet sohase halassz holnapra, amelyet ma elvégezhetsz, mert a halál nem kérdi, hogy az ember megtette-e kötelességét. A halál nem ismer se tiszteletet, se tiszteletlenséget, nincsenek se barátai, se ellenségei. Az ember élete — cselekedeteinek oka. És cselekedetei teszik sorsát jóvá, vagy rosszá. Ebben rejlik életünk feladata és ettől függ feladatunk, melyet el kell végeznünk.

★ ★ ★

Akármilyen is volt a multban életünk iránya, cselekedeteink a jelenben megváltoztathatják azt.

Március 13.

A bölcsesség föltétele — az erkölcsi tisztaság, következménye: a lelki nyugalom.

★

Jó emberek inkább kötelességeik teljesítéséről gondoskodnak, mint biztonságukról.

Kötelesség: a mi dolgunk; az események — Isten dolga.

★

Nem a változó körülmények fosztanak meg nyugalunktól, hanem ingadozó kívánságaink.

Az az ember, aki szabályul tüzte maga elé, hogy azt teszi, ami jól esik neki, nem sokáig fogja csinálni azt, amit tesz.

★

Amikor testileg a leggyöngébbnek érezzük magunkat, lelkileg a legerősebbek lehetünk.

Lucy Mallory.

★

A bölcseséget legjobban bizonyítja — az állandóan jó lelki hangulat.

Montaigne.

Csak azt csináld, ami szellemileg fölemel és egyszerűs mind a társadalomra is hasznos. *Henderson.*

★

Ha bánt vagy kinez valami, gondold el magadban: 1. mennyi és mennyivel nagyobb kellemetlenség érhetett volna téged és ér másokat; 2. emlékezzél vissza, hogy valamikor mennyire bántottak és épp úgy kineztek, mint a mostaniak, azok az események és körülmények, amelyekre most nyugodtan és teljesen közömbösen gondolsz vissza és 3. főként pedig, — gondolj arra, hogy az, ami most keserít és kinez, csak próba, mellyel bebizonyíthatod és megerősítheted szellemi erődet.

★

Az emberi lélek időnként a legnagyobb tökéletesség állapotában, időnként pedig a legnagyobb züllés állapotában van. Becsüld meg, fogd meg erősen jó óráidat és kergesd el magadtól a rosszakat. *Bacon.*

A bölcsesség nem komor, nem mogorva, hanem jószívü és barátkozó.

A bölcsesség mindig a szelidekkel tart. Bölcsesség jószág nélkül cselvetés és áruulás.

Legyetek bölcsek, mint a kigyók, és tisztaszívüek, mint a galambok. Ami tisztítja a szívet, erősíti is azt.

★

Tanulj meg egyedül élni.

★

Nagyon gazdag: akinek nincs veszíteni valója.
Kinai bölcs mondás.

★ ★ ★

A bölcsesség végtelen — mennél előbbre jutunk benne, annál szükségesebbé válik.

Az ember mindig javulhat.

Március 14.

A növényevés, melyet már ősidőkben hirdettek, sokáig lappangott, de jelenleg évről-évre, naponta, egyre több embert hódít meg és eljön az idő, amikor a vadászat, az élveboncolás és ami a földolog: az iny kielégítésére való ölés egyidejűleg meg fog szünni.

★

Eljön az idő, mikor az emberek az állat husától épp úgy irtózni fognak, mint most — az emberhustól.
Lamartine.

★

Ahogy ma a gyermekeknek az utcára való kitétele, a gladiátorok viadalának rendezése, foglyok megkínzása és egyéb oly kegyetlenség utálatosnak és ártalmasnak tűnik fel, amit régente senki sem kifogásolt és ami senkinek az igazságérzetét nem bántotta, úgy közeledik az idő, mikor erkölcstelen és megengedhetetlen dolog lesz az állatok leölése és tetemük elfogyasztása.

Dr. Zimmermann.

★

Ha látjátok, hogy gyerekek, macskák vagy madárkák kínzásával szórakoznak, akkor megtiltjátok ezt nekik és szánalmat keltetek bennök az élő lények iránt; de ti magatok vadászni mentek, galamblövészetre, lóversenyre jártok és oly ebédhez ültök, amihez több élő lényt öltek le.

Hát ekkora ellentmondás se szurjon szemet és ne fékezze meg az embert?

★

A vegetáriánizmus gyorsan és láthatóan fejlődik. Manapság alig van a földön valamire való város, hol a növényevőknek egy vagy néhány étterme ne volna. A tiszta táplálkozásra való ez a törekvés csak fokozódnék, ha a növényevők folyóiratai inkább a növényevés erkölcsi jelentőségét fejtegetnék, mint hogy

egészségügyi előnyeit magasztalják. Tisztán egészségügyi szempontok nem tudják növényevésre bírni az embereket, ahogy ezt a szükség se teheti, ha meg is nehezíti a husfogyasztást. A növényevés egyetlen megdönthetetlen érve csakis az a szemlélet lehet, hogy az állatokat se kizárni, se leölni nem szabad azért, hogy elfogyasszák husukat.

Lucy Mallory.

★

„Nem lehet jogunk azokra az állatokra, melyek a szárazföldön élnek; ugyanazzal táplálkoznak, ugyanazt a levegőt szivják, ugyanazt a vizet isszák, mint mi; kétségbeesett kiáltásaiuk kinosan hatnak ránk, mikor leöljük őket úgy, hogy szégyenkezünk kell cselekedetünk miatt“.

Igy gondolkodott Plutarchos, bár a viziállatokat kihagyta a kimérendők közül. Mi azonban a földön született állatok tekintetében messze mögötte vagyunk.

★ ★ ★

Manapság, mikor mindenki tisztában van vele, hogy az állatoknak akár szórakozásból (vadászaton), akár inyességből való kivégzése — vétek, a vadászat és a husevés már nem közömbös, hanem egyenesen bűnös cselekedet, mely, mint minden gonoszul és tudatosan véghezvitt cselekedet, sok egyéb és még gonoszabb cselekedetet von maga után.

Március 15.

Az igazi szeretet próbája: az ellenségünk iránt való szeretet. Csak akkor lakik lelkedben igazi szeretet, ha ellenszenves, ellenséges indulatu embereket szeretsz.

★

Aki szeret bennünket és kellemes a szemünkben, azt szerethetjük emberi szeretettel, de ellenségeinket csak isteni szeretettel. Az emberi szeretet átcsaphat —

gyűlöletbe, az isteni szeretet azonban változatlan. Semmi, még a halál sem pusztíthatja el. Ez a lélek lényege.

★

Igaz keresztyén nemcsak barátainak, hanem ellenségeinek is jót kíván, sőt nemcsak *saját ellenségeinek*, hanem még Isten ellenségeinek is. Ezért okoz neki emberszeretete gyakran nem örömet, hanem fájdalmat.

Pascal.

★

És ha azokkal tesztek jót, akik veletek jót tesznek, micsoda kedvességtek leszen azért Istennél? Mert bűnösök is ugyanazt cselekszik. És ha azoknak adtok kölcsönt, akiktől gondoljátok, hogy ismét vehettek, micsoda kedvességtek vagyon azért Istennél? Mert a bűnösök is a bűnösöknek adnak kölcsönt, hogy hasonlókat vegyenek. Annakokáért szeressétek ellenségeiteket és jót tegyetek és kölcsönt is adjatok, semmit abból nem várván: és a ti jutalmatok sok leszen és ama magasságos Istennek fiai lesztek: mert ő jóttevő a háládatlanokkal és gonoszokkal. Legyetek ezért irgalmasok, mint a ti Atyátok is irgalmas.

Lukács, VI. 33—36.

★

Könnyű szeretni azokat, kik kedvesek hozzánk. De nehéz, hogy sohase becsméreljük azokat, akik ellenkeznek velünk és megsértenek bennünket.

★

Haragot gyűrj, győzz le szeretettel, gonoszsgot viszonozz jóval, irigységet győzz le adakozással, a hazugot — az igazság szavaival.

Buddhista bölcs mondás.

★

Szeressétek ellenségeiteket és nem lesznek ellenségeitek.

A tizenkét apostol tanítása.

Hallottátok, hogy megmondattok (Mózes III. könyve, 19., 18.): „Szeresd felebarátodat és gyűlöljed ellenségedet.“ Én pedig azt mondom nektek: Szeresétek ellenségeiteket és imádkozzatok azokért, kik titeket üldöznek, hogy legyetek a ti mennyei Atyátok fiai. Aki az ő napját feltámasztja mind a gonoszokra, mind a jókra és esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak.

Máté V. 43—45.

★

Mielőtt az ember szeretni képes, azaz: a jóért áldozatot tud hozni, fel kell hagynia a gyűlölködéssel, azaz: nem szabad rosszat tennie és a maga érdekében abba kell hagynia azt, hogy az egyik embert nagyobb előnyben részesítse, mint a másikat.

★

Egyik ember szenvedélyes megbecsülése és előnyben részesítése, amit helytelenül neveznek szeretetnek, csak vad fa, melybe az igazi szeretetet be lehet ojtani és gyümölcsöt is hozhat. Ahogy azonban a vad almafa még nem almafa és nem terem gyümölcsöt, vagy csak keserűt az édes helyett, éppugy a kitüntető szeretet nem szeretet és nem szerez jót az embereknek, vagy csak még több rosszat okoz.

★

A szeretet bimbója, mely fakadáskor oly gyenge és fél minden érintéstől, csak további növekedésével lesz hatalmassá. Minden, amit az emberek tesznek vele, csak árthat neki. Nem kell más neki, mint hogy semmire fossza meg őt az értelem napfényétől, amely egyedül segíti minden fejlődésében.

★

Legtökéletesebb az az ember, aki minden ember-társát szereti és jót tesz velük különbség nélkül, akár jók, akár rosszak.

Mohamed.

A feslettséget viszonzod szelidséggel; éles kés nem metszi a puha selymet.

Jó szóval és jósággal az elefántot is pórázon vetheted.
Szaadi (Gulisztán).

* * *

Minden összeütközésed kellemetlen, ellenséges indulatu emberekkel, alkalom annak a megvizsgálására, hogy van-e benned isteni szeretet, az a szeretet, mely épp olyan körülmények között, és csakis ilyenek között, nyilvánul meg.

Március 16.

A tudománnyal való legnagyobb visszaélés az, hogy a tudomány — minthogy nem tud mindent megfejtetni és a vallás segítsége nélkül nem is tudja, mit kell megfejtene — csak maguknak a tudomány oly embereinek szükséges és kellemes dolgokkal foglalkozik, akik rendellenes életet folytatnak.

A legfontosabb azonban számukra a főnnálló, nekik kedvező rend.

És a legkellemesebb számukra — ama hiu tudásvágy kielégítése, melyhez nem kell nagy szellemi megcröltetés és amit a gyakorlati életben fölhasználhatnak.

★

Németországban a természettudomány tanulmányozása a dühöngésig fokozódott. Bár Isten előtt a féreg és az ember egyforma értékű, a mi idegducainknak ez egyáltalán nem konvenióál. Jóságos Ég! Mennyi mindent kell az embernek rendbe szednie, míg a madarakhoz és lepkékhez érkezik el! Vizsgáld a testedet és azt is, amit lelked felől megtudhatsz. Szoktasd eszedet a kételkedésre és szivedet békességre. Tanuld

megismerni az embert és vérted föl magadat bátorsággal az igazmondásra felebarátaid javára. Élesítsd elmédet mennyiségtannal, ha nem találsz más eszközt; de óvakodj a bogarak osztályozásától, mert ezek felületes ismerete egészen haszontalan dolog, de pontos ismerete a végtelenségbe vezet téged.

„Isten azonban végtelen egy féregben épp úgy, mint a Napban.“ Ezt szívesen elismerem. De mérhetetlen a tenger homokjában is, amelynek nem akadt még Linnéje, aki sokféle alakjait rendszerbe foglalta volna. Ha nincs különös hajlamod a gyöngygyűjtésre oly vidéken, hol az ilyen fővény terem, akkor maradj itt és szántsál-vessél: ehhez egész szorgalmad kell; és ne felejtsd el, hogy agyad sejtjeinek, ráncainak és tekervényeinek száma — véges. Ott, ahol valamelyik pillangó története fészkel agyadban, talán van még hely Plutarchos életrajzai számára, melyek föllelkesíthetnek. *Lichtenberg után.*

*

Az emberi bölcsesség nem az ismeretek sokaságában van. Végtelen sok oly dolog van, amit nem tudhatunk. Nem az a bölcsesség, hogy többet tudjunk. Az emberi bölcsesség annak a sorrendnek az ismerete, amelyben a dolgokat ismerni hasznos. A bölcsesség abban a tudásban van, hogy az ismeretek közül melyik fontosabb és melyik kevésbé fontos. De az összes szükséges ismeretek közül a legfontosabb: hogyan éljen az ember, hogy mennél kevesebb rosszat és mennél több jót tegyen. Sajnos, a modern tudomány ezt az összes ismeretek mögé állítja, vagy egyáltalán nem akarja elismerni.

★

Mi a legnagyobb vakmerőség? Ha Istennek tulajdonítunk oly megfontolásokat, amelyek számunkra megfoghatatlanok. *Calvin.*

Azok beszélnek sokat, akik keveset tudnak, azok ellenben, akik tudnak, hallgatnak.

A műveletlen ember mindent fontosnak tart, amit tud és azt mindenkinek el szeretné mondani, míg a tudós csak tétovázva leplezi le ismereteit. Igen sokat tudna mondani, de mert tudja, hogy utána még többet mondhatnak majd, inkább hallgat. *Rousseau.*

★

Ha a nagytudásu ember valami okosat hall, iparkodik azt felhasználni. Ha a közönséges tudós hallja ezt az okosságot, olykor követni fogja, olykor meg nem. A rossz tudós pedig mulatni fog rajta. Ha nem gunyolódnék fölötte, akkor az ész nem volna — ész. *Lao-Tsze.*

★

A tudás szellemi táplálék és az ész számára ugyanaz, mint az étel a test számára és ugyanolyan visszaélésekre is ad alkalmat. A tudást annyira utánozni és hamisítani lehet, hogy egészségtelenné válik, olyan rafinált, édes és jóízű lehet, hogy végül is elveszti minden tápértékét. És még a legjobb táplálékkal is annyira jóllakhatunk, hogy belebetegszünk vagy belehalunk. *John Ruskin.*

★

Már az is nagy és szükséges bizonyítéka az okosságnak, ha tudjuk, hogy okos módon hogyan kell kérdezni. Mert ha a kérdés önmagában oktalan és szükségtelen válaszokat hív ki, akkor ennek, a kérdés fölvetőjének megszegyenülése mellett, még az a hátránya is van, hogy nem óvatos hallgatóját oktalan válaszra csábítja és azt a jellemző képet kelti, hogy (mint a régiek mondták) az egyik ember feji a bakkecskét, a másik pedig alája tartja a szűrőt. *Kant.*

★ ★ ★

Lenne csak minden tudás igazi tudás, akkor minden tudás hasznossá válnék. De mivel hamis fejtegetéseket nagyon is gyakran tudásnak minősítenek, ezért az elsajátítandó ismeretek megválogatásában nem lehetünk elég szigorúak.

Március 17.

Csak a vallásos öntudatnak az emberek között való elterjedése hozhatja meg a fölszabadulást a fönálló rend rosszasa alá.

Nem ismerem az emberi szellemnek egyetlen oly nagy diadalát, az emberi társadalomnak egyetlen oly komoly, haladó lépését, melynek ne a vallásos hitben lett volna a gyökere. És állítom, hogy minden tetszés szerinti tan, mely nem számolt azzal a törekvéssel, azzal a legmagasabb rendü szükséglettel, hogy higjünk és hogy a teremtés és az emberi sors örök problémáit megoldhassuk, új társadalmi rend megteremtésére mindig tehetetlen volt és mindig az is fog maradni. Talán sikerülhet pompás formákat alkotnia, de ezekből a formákból örökké hiányozni fog a tűz, melyet Prometheus lopott le az égből. *Mazzini.*

„Keressétek először Isten országát és az igazságot, aztán minden az osztályrészetek lesz.“ A társadalom természetes és egészséges szervezetének első lépése abban a garanciában rejlik, hogy minden embernek természetes, egyforma és eltulajdoníthatatlan joga legyen az anyagi világhoz. Ennek az elérése még nem jelenti, hogy mindent megtettünk, ami mulhatatlanul szükséges, de jelenti, hogy minden egyéb dolgot könnyebbre alakítottunk át. És amíg az előbbi be nem következik, addig minden egyéb haszontalan lesz.

Henry George.

Amaz igazán emberszerető módon felvilágosodott emberek többségének helyzete, akikre most az erőszakosak csalása és csele nehezedik, úgyhogy miattuk még életüket is megsemmisíteni kénytelenek, — ez a helyzet borzasztó és vigasztalannak látszik.

Csak két ki-ut kínálkozik, de elzárt ut mind a kettő: az egyik, hogy az erőszakot erőszakkal, terrorral, dinamittal, törrel, bombákkal robbantsák fel, ahogy azt a nihilisták és terrorisztikus anarchisták tették, vagyis a kormányoknak ezt az összeesküvését a népek ellen külső eszközökkel törjék le; a másik az, hogy a kormánnyal együttműködjünk, engedékenyek legyünk vele szemben és mialatt a kormányzásban résztveszünk, lassanként felbontsuk azt a hálót, mely körülfonja a népet és aztán felszabadítsuk. De mindkét ki-ut el van rekesztve.

A dinamit és a tör — mint a tapasztalat tanítja — csak visszahatást szül, megsemmisíti a legértékesebb hatalmat, az egyetlen, amellyel rendelkezünk, a — közvéleményt.

A másik ki-utat azzal a sorompóval zárták el, hogy a kormányok már kieszelték, mily mértékű részesedést engedélyezhetnek azoknak, akik a kormányok átalakítására törekszenek. Csak azt engedik meg, ami nem zavarja a kormányzatuk lényegét és igen érzékenyek azzal szemben, ami ártalmukra van; érzékenyek azért, mert ez létüket érinti. És nem azért engedik maguk közé azokat az embereket, akik nem értenek velük egyet és a kormány átalakulását kívánják, mintha teljesíteni akarnák követeléseiket, hanem a kormány saját érdekében. Ezek az emberek veszélyessé válnának a kormányra, ha künnrekednének és fölkelnének a kormány ellen, úgy, hogy a kormány leghatalmasabb fegyverére, — a közvéleményre hatnának; ezért kell a kormánynak ártalmatlanná tennie, látszólagos engedményekkel magukhoz vonzania ezeket az embereket, — ártalmatlanná tennie körülbelül úgy, mintahogy ártalmatlanná teszik a mikróba-

kulturákat, hogy aztán a kormány szolgálatára, azaz a nép elnyomására és kizsákmányolására használhas-
sák fel őket.

Mind a két ki-utat erősen és áthatolhatatlanul
elzárták. Mi marad tehát hátra?

Erőszakkal szétrobbantani a fönálló rendet
lehetetlen; — ez csak erősítené a reakciót. A kormány
soraiba szintén nem lehet bejutni, — az ember csak
eszközévé válik!

Igy aztán csak egy dolog marad hátra — harcolni
a kormány ellen a gondolat, a szó fegyverével, éle-
tünk példájával anélkül, hogy megalkudnánk vele,
anélkül, hogy részvételünkkel megnagyobbítanók a
kormány hatalmát.

Ez az egy mód szükséges és biztos sikere is lesz.
Ezt akarja Isten és ezt tanította Krisztus is.

*A társadalom nem állhat fön közös hit és közös
cél nélkül; a politikai tevékenység ne legyen más,
mint a vallás elveinek alkalmazása. Mazzini.*

Az a legjobb társadalom, amelyben nagy igaz-
ságok megvalósíthatók.

Ha a fennálló világrend rosszaságától szenvedsz,
vagy ha megütközöl rajta, tudd meg, hogy leküzdé-
sére csak egy szer van: az ember vallásos öntudatá-
nak megerősítése.

Természetesen az ilyen megerősítésnek minde-
nekelőtt magadban kell végbemennie. És a vallásos
érzésednek ilyen megerősödése benned: a másokban
való megerősödésnek is leghatalmasabb eszköze.

Heti olvasmány

Ne erőszakkal küzdj a rossz ellen

Kérdés: — Miben áll a főjelentősége a rosszal szemben való *ellentnemállás* tanának?

Felelet: — Főjelentősége, hogy az egyetlen tan, mely megmutatja annak a lehetőségét, hogy a rosszat szivünkéből és felebarátaink szivéből gyökerestül kiirthassuk. Ez a tan megtiltja az oly cselekedetet, mely örökre meghosszabbítja a rossz életét és csak szaporítja azt. Aki megtámad valakit és vele igaztalanul bánik, az meggyújtja benne a gyűlölet érzését, mely minden rossz gyökere. Valaki ellen igaztalanul eljárni azért, mert velünk szemben igaztalanul cselekedett és ezzel állítólag megszüntetni akarni a rosszat, annyit jelent, hogy a gonosztettet rávonatkozóan és magunkra vonatkozólag is megismételjük; annyit jelent, hogy ugyanazt a démont, akit el akartunk üzni, fölélesztjük, vagy legalább is fölszabadítjuk, felbuzditjuk. A Sátánt nem lehet Belzebubbal elkergetni; jogtalanságot jóvátenni jogtalansággal, és a rosszat legyőzni a gonosszal nem lehet.

Az igazi *nem-ellentállás* az egyetlen igazi ellenkezés a rosszal szemben. Szétroncsolja a sárkány fejét. Teljesen megöli és megsemmisíti a gonosz érzést.

Kérdés: — De ha helyes is az eszme, vajjon keresztülvihető-e?

Felelet: — Épp úgy keresztülvihető, mint minden jó, amit Isten törvénye előir. A jó semmilyen körülmények között nem teljesíthető másként, mint önmegtagadással, nélkülözésekkel, szenvedésekkel és végső esetben az élet elvesztésével. De aki többre becsüli életét, mint Isten akaratának teljesítését, az már az egyedül igazi élet számára halott. Az ily ember, mialatt életét megőrizni törekszik, el fogja azt veszíteni. Azonkívül és általában ott, ahol a nem-ellentállás egy emberélet

vagy valamely lényeges életjő feláldozását okozza, az ellentállás ezer ilyen áldozatba fog kerülni.

A nem-ellentállás fenntartó, az ellentállás megsemmisítő.

Összehasonlíthatatlanul veszélytelenebb: igazságosan cselekedni, mint igazságtalanul; bánkódást elviselni, mint ellene föllépni — veszélytelenebb még a jelenlegi életre vonatkozóan is. Ha minden ember a gonosznak nem akarna gonosszággal ellentállni, boldog lenne a mi világunk.

Kérdés: — De ha csak néhány ember követi a tanítást, mi lesz velünk?

Felelet: — Ha csak egy ember is így járna el és a többi mind kész volna őt keresztre feszíteni, nem lenne-e dicsőségesebb reánézve az ellentnemálló szeretet győzelmében, ellenségeiért imádkozva, meghalnia, mint vértől csepegő császári koronával a fején élnie? Mindegy, hogy hány, egy vagy ezer ember határozta el erősen, hogy a gonosz ellen nem fog gonosszággal ellentállni; mindegy, hogy művelt vagy vad emberek között vannak-e, sokkal nagyobb biztonságban élnek a hatalommal szemben, mint azok, akik megbiznak a hatalomban. A rabló, a gyilkos, a csaló kevésbé veszélyezteti őket, mint azokat, akik fegyveres ellentállást tanusítanak.

Akik fegyverhez nyulnak, fegyvertől pusztulnak el, és akik békét keresnek, szeliden és barátságosan járnak el, bántalmakat elfelejtenek és megbocsátanak, legnagyobbbrészt élvezik is a békét, vagy ha meghalnak, az emberek áldása kíséri őket.

Ha minden ember követné az *ellentnemállás* parancsát, nyilvánvalóan nem volnának sem bánkódások, sem vétkek. Ha az emberek zöme ilyen volna, a jóság és szeretet országát még a jogfosztók közt is meghonosítanák, mert a rosszal sohasem szegeznének szembe rosszat, soha erőszakot nem alkalmaznának. Ha ilyen emberekből tekintélyes kisebbség alakulna,

olyan erkölcsjavító hatással volnának a társadalomra, hogy minden borzalmas büntetés megszűnnék, erőszak és gyűlölet helyébe béke és szeretet lépne. Ha csak csekély számmal volnának, nem kellene egyéb rosszat elviselniök, mint a világ megvetését, de maga a világ anélkül, hogy észrevenné és ezért hálás lenne, mind bölcsebb és jobb lenne a nemellentállók titkos befolyása következtében. És a legrosszabb esetben: ha e kisebbség néhány tagját halálba is üldöznék, az igazságért vértanuhalált halt emberek hátrahagynák tanításukat, amelyet mártírvér szentelne meg.

Béke legyen mindazokkal, akik keresik a békét és a mindent legyőző szeretet legyen elenyészhetetlen öröksége minden léleknek, aki önként aláveti magát Krisztus törvényeinek: *Ne szegülj a rossz ellen erőszakkal!* Balu.*)

Március 18.

Más ember kárhoztatása mindig igaztalan, mert sohasem tudhatja valaki, hogy a másik ember lelkében mi ment, vagy mi megy végbe.

*

A legközönségesebb tévedések egyike, hogy az embereket jóknak, vagy rosszaknak, butáknak, vagy okosoknak nézik. Az ember folyik, mint a folyam árja, mert állandóan változik és mégis ő marad. Minden lehetőség megvan benne: buta volt, okossá lett; rossz volt, jóvá lett és megfordítva. Ebben van az em-

* Balu egy amerikai szellemi közösség vezére. Ad. Balu 1890. augusztusában halt meg. Ötven éven át irt és közreadott könyveket főként a rossz ellen való ellent nem állás kérdéséről. Ezekben a csodálatosan tiszta és szép írásokban minden oldaláról megvilágítja a kérdést. Egyike főműveinek: „Az ellentnemállás kátéja“.

ber nagysága. És éppen ezért nem lehet az ember felett ítélkezni. Hogy milyen hát alapjában véve? Itéletet mondtál fölötte, és ő máris másvalaki.

*

Ha oly szerencsés vagy, hogy mindig csak azt mondod, ami valóban igaz, és megveted azt, ami valótlan; csak abban kételkedsz, ami kétséges; csak jóra és hasznosra vágyol, akkor a gonosz és meggondolatlan emberekkel szemben nem leszel haragos.

„De hiszen tolvajok és csalók is vannak! — mondod majd erre. Mi hát a tolvaj és betörő? Vétkes, megtévedt ember. De az ilyen embert szánnunk kell, nem pedig gyűlölnünk. Ha tudod, győzd meg, hogy saját magának sem válik javára, ha úgy él, ahogy él, és abba fogja hagyni, hogy rosszat tegyen. Ha azonban ezt még nem érti meg, akkor nem csoda, hogy gonoszul él.

„Hát csakugyan büntetlenül kell hagyni az ilyen embereket? — fogod kérdezni. Ne beszélj így. Mondd inkább: ez az ember téved abban, ami a világon a legfontosabb. Nem testi, hanem szellemi vakság sujtja. És mihelyt ezt mondod magadban, meg is fogod érteni, mily kegyetlen voltál hozzá. Ha valakinek a szeme megbetegedett és elvesztette látását, csak nem fogod állítani, hogy azért őt meg kell büntetni. Hát miért akarod megbüntetni az olyat, aki elveszítette azt, ami drágább a szem világánál, legnagyobb kincsét — az okos élethez való képességét? Ilyen embereket nem szabad megvetni, hanem megszánni kell őket.

Könyörülj tehát meg ezeken a szerencsétleneken és törekedj arra, hogy tévelygéseik haragra ne gerjessenek téged. Gondolj arra, hogy magad is hány-szor tévedtél, bűnöztél és inkább magadra haragudj, semhogy kebledben rosszóság és kegyetlenség verjen fészket.

Epiktetosz.

Aki saját hibáira figyel, nem jut ahhoz, hogy a mások hibáit észrevegye.

Keleti bölcs mondás.

★

Ne kárhoztasd felebarátodat, mielőtt nem voltál az ő helyzetében.

A Talmud.

★

Másoknak sokat megbocsáss, magadnak — semmit.

Publius Syrus.

★

Az emberi lélek nem önként, hanem csak erőszak következtében tér el az igazságtól, mértékletességtől, igazságosságtól és a jótól; mennél világosabban látod be ezt, annál enyhébb leszel az emberekkel szemben.

Marcus Aurelius.

★ * *

Tudom, hogy alaptermészetem jó és nem rossz. Minden más ember valója épp olyan, mint az enyém. Mivel tehát nem tudni, mi megy végbe a más ember lelkében, azért mindig helyesebb mindenkiről inkább jót, mint rosszat feltételezni.

Március 19.

Nagy gazdagságra csak a szegények nyomorával lehet szert tenni.

★

Ha kő esik a korsóra, — jaj a korsónak; ha a korsó csik a kőre, — jaj a korsónak; akár így, akár úgy, mindig jaj a korsónak.

A Talmud.

★

A jótékonyság lehetősége, amelynek feltétele a gazdagság, többnyire annak a bőkezűségnek az eredménye, amelyben némely ember az igazságtalan kor-

mány részéről részesül, ama kormány részéről, amely a javak egyenlőtlenségét teremti meg és ezzel előidézi a jótékonyosság szükségességét. De ilyen körülmények közt megérdemli-e általában az a segítség, amelyben a gazdag részesíti a szegényt, a jótékonyosság nevet, amellyel mint valami érdemmel lehet eldicsekedni?

Kant nyomán.

A gazdagok multságainak forrása a szegények könnyei.

Ha nem is ragadunk magunkhoz aranyat és országokat, kisebb mértékben és amennyire tőlünk telik, hasonló dolgokat követünk el, apróbb csalások és eltitkolások alattomos útján. Például, mikor üzleti kötelezettségeinknél, vásárlásnál és eladásnál veszekszünk és kevesebbet akarunk fizetni, mint amennyi jár, — ez talán nem rablás? Nem durvaság, nem rablás-e ez? Ne mondd, hogy nem fosztottál meg vele senkit se a házától, rabszolgájától. Az igazságot mégsem aszerint mérik, hogy valaki mennyit tulajdonított el, hanem az eltulajdonítás szándéka szerint. Az igazságtalanság és igazságosság ugyanaz nagyban, mint kicsiben. És én egyformán tolvajnak tartom a zsebmetszőt és a tolvajt, mint azt, aki a piacon a valódi érték bizonyos részét levonja. És nemcsak a falbontó a fosztogató, hanem az is, aki az igazságot bontja meg és megvon valamit felebarátjától. Ne ítélkezzünk tehát mások cselekedetei fölött, ha a magunkéról megfeledekezünk; ne a mások hibáinak vizsgálásával foglalkozzunk, mikor emberszeretetünkre alkalom nyílik, hanem gondoljuk meg, hogy valamikor mi is a „harag gyermekei“ voltunk.

Johannes Chrysostomus.

„Ne rabold ki azért a szegényt, mert szegény“, mondta Bölcs Salamon. A szegény embernek ez a kirablása azért, *mert szegény*, a rablásnak speciális,

iparszerű formáját jelenti, amely abból áll, hogy az emberek kihasználják felebarátjuk nyomorát, hogy munkájához vagy tulajdonához jussanak a lehetőleg legalacsonyabb áron.

Az ellentétes formát, a közönséges országuti kirablást, amelynél a gazdagot azért rabolják ki, *mert gazdag*, mint szemmeláthatólag kevésbé jövedelmező és sokkal veszedelmesebb dolgot, óvatos emberek csak ritkán alkalmazzák.

John Ruskin.

★

Igaz, hogy a gazdagság — összehalmozott munka, de rendszerint úgy vagyunk vele, hogy egyik végzi a munkát, a másik a — halmozást. És okos emberek ezt „munkamegosztásnak“ nevezik!

★ ★ ★

Büntelen gazdagságnak csak olyan emberek között lehetne helye, akik nem ismernek nyomorúságot. Ott azonban, hol — mint a mi világunkban — minden gazdagra többszáz koldus esik, nem lehet senki se büntelen gazdag.

Március 20.

A tökéletes jó jutalma magában a jó cselekedetben rejlik. A jótét tudatán felül minden jutalom csak csökkenti a jótetten való örömünket.

★

Aki jót tesz másnak, magának is jót tesz, de nem annak az eredményével, hanem magával a jótéttel, mert a jóság gyakorlása az ember legnagyobb jutalma.

Seneca.

★

Igy imádkozott egy dervis: „Ó, Uram, légy irgalmas a gonoszokhoz, mert a jókhoz már oly kegyes voltál, hogy jókká tetted őket.“

Szaadi.

Jót tenni és érte jutalmat várni — annyi, mint a jó hatását és erejét lerombolni.

★

Igen gyakran nyoma se marad bennünk mások szivességeinek, de sohase tűnnek el nyomtalanul belőlünk a másoknak tett szivességeink.

★

Ne tudja a te balkezed, mit cselekszik jobbkezed.

Máté VI. 3

★

Vannak, akik mindjárt jutalmat várnak, mihelyt valakinek szolgálatot tettek, mások pedig, ha nem is számitanak közvetlen jutalmazásra, de jótettüket soha el nem felejtik és megjegyzik magukban, hogy adósaik vannak; végül olyanok is vannak, akik mindig, majdnem akaratlanul, tiszta szívből tesznek jót, mint a szőlőtőke, mely megtermette fürtjeit és teljesen megelégszik azzal, hogy a gyümölcs megérett rajta.

Marcus Aurelius.

★

Ha azzal a számítással vagytok jók az emberekhez, hogy ebből előnyök származnak számotokra, akkor állítólagos jóságtokért semmiféle jutalomban nem fogtok részesülni; de ha minden önző szándék nélkül tesztek velök jót, akkor köszönetet fogtok kapni és egyszersmind hasznot is. És ez így van mindennel: „Aki meg akarja tartani életét, elvesziti azt; aki azonban elveszti életét érettem, megtartandja azt.”

John Ruskin.

★

Minden gyönyörnek szenvedés az ára. Igazi örökök árát előre fizetik, a hamisakét utólag.

John Foster.

Gyakorolj minden erényt, kerülj minden bünt.
Egyik erény szüli a másikat, egyik bün a másikat. Az
erény jutalma — az erény, a bün fizetése a — bün.

Bentschasai.

* * *

A jótett — öröm. Örömed növekszik, ha tudod,
hogy senki se értesült felőle.

Március 21.

*Miként senki se tud magától fölemelkedni, azon-
képp nem is dicsérheti magát senki. Ellenkezően: min-
den öndicséret csak leszállítja mások előtt az ember
értékét.*

★

Ne mondj magadról se jót, se rosszat. A jót senki
se hiszi el, a rosszat pedig megnagyítja. Ezért legjobb,
ha hallgatsz magadról.

★

Nem szerény az olyan ember, aki szerénynek
tartja magát. Aki azt mondja: semmit se tudok — okos
ember, de aki azt mondja: tanult vagyok — csak fe-
csegő. Aki hallgat, okosabb és jobb a többinél.

Vetana.

★

Kora ifjuságomtól fogva — beszéli Saadi — szí-
goruan vallásos, kötelességtudó, tartózkodó, mértékle-
tes voltam. Egyizben apám mellett ültem és egész éj-
jel nem hunytam be szememet; térdemen tartottam
egy értékes Koránt, mialatt mindenki aludt körülöt-
tünk. Azt mondtam atyámnak: „Senki se kel fel ezek
közül, hogy előírás szerint hajlongva imádkozzék;
mindenki alszik, mint a halottak.” — „Te is jobban
tennéd, ha aludnál, — felelte apám — ahelyett, hogy
igy megrovod az emberek hibáit.” Aki dicséri magát,

semmit se lát saját magán kívül. Elborítja szemét az öndicséret fátyola. Ha Istent ismerné, senkit se tartana gyengébbnek magánál.

* * *

*Ha azt akarjátok, hogy jót mondjanak felőletek,
ne beszéljétek jót magatokról.* *Pascal.*

★

A gondolat és kifejezése — a szó, komoly dolog. Nem jó, ha gondolatainkkal és szavainkkal játszunk saját tetteink igazolására.

* * *

Ha azt akarjátok, hogy jó, vagy legalább is ne rossz hirnevetek legyen, ne csak ne dicsérjétek magatokat, hanem ezt másoknak se engedjétek meg.

Március 22.

Ha az igazság le is leplezi életünket, jobb, ha elismerjük, mint ha elrejtjük az igazságot; életünk megváltozhatik, de az igazság mindig ugyanaz marad és mindig elgázol bennünket.

★

Ugy kellene élnünk, mintha mindig mások szeme előtt lennénk. Ugy kellene gondolkoznunk, mintha mindenki bepillantana lelkünk legrejtettebb zugába.

Mi haszna, ha eltitkolunk valamit? Isten előtt ugyse titkolhatunk el semmit... Keresed az Ég kegyét? — Légy jó. Csak az tiszteli az isteneket, ki utánozza őket (fenkölt eszményeiket). De mit csinálunk mi? Milyen szabályok szerint élünk? Talán nem ismerjük el, hogy tartózkodnunk kell a vérontástól? Hát oly nehéz dolog kárt nem okozni azoknak, akikkel jót

tenni kötelességünk? Minden isteni és emberi tanítás azt tartja, hogy mindnyájan egy nagy test tagjai vagyunk. A természet egy családba tömörített bennünket, mert mindannyiunkat ugyanazon elemekből teremtetett, melyekké majdan megint szétesünk. Szeretetet sugalt belénk egymás iránt és közös társadalmi életre alkotott. Meghozta az igazság és igazságosság törvényeit — és e törvények szerint méltatlanabb dolog megsérteni másokat, mint ha bennünket sértenek meg; határozatai szerint kölcsönös segítség nyújtására valók kezeink. *A dolgok igazi lényegét* kell tekintenünk, nem úgy, ahogy azokat *nevezik*. Igazi értékük szerint kell becsülnünk a dolgok értékét, tekintet nélkül a világ véleményére. Szeretnünk kell az önmegtartóztatást és mindenekelőtt gondoskodnunk kell az igazságosságról... Mindaddig nem lesznek helyesek cselekedeteink, ameddig nem helyes az akaratunk, mert ez irányítja cselekedeteinket.

Seneca.

Nem akarom azt mondani, hogy az igazságosság az erkölcsi élet legmagasabb feltétele, mégis ez az első. Minden, ami fölötte áll, rajta alapszik, magában foglalja és csak általa érvényesülhet. A zsidó vallásban, melyet a kereszténységgel mi is örököltünk, nem hiába előzi meg ez a kijelentés: „A te urad az igazak istene“, a szeretet istenének kinyilatkoztatását. Mig az emberek az örök igazságot nem tisztelik, addig elrejtve marad előlük az örök szeretet is. Ahogy az embernek elsősorban igazságossá kell lennie, mielőtt igazán nemesszivüvé válhat, úgy kell az emberi társadalomnak először is az igazságos alapra helyezkednie, mielőtt a jótékonyásra berendezkednék.

Henry George.

Legyetek igazságosak felebarátotokkal szemben — ezt megtehetitek akár szeretitek őt, akár nem — és meglátjátok, szeretni fogjátok őt. De ha igazság-

talánok vagytok vele szemben, mert nem szeretitek, akkor végül is gyűlölni fogjátok őt.

John Ruskin.

A termelő erők rengeteg elpazarlását nem a természet törvényei okozzák, hanem ez a társadalmi bajok eredménye; miatta a munkások nem juthatnak oly természetes kényelmekhez, melyek a munkához okvetlenül szükségesek és azonkívül el is vonják tőlük igazságos bérüket.

Henry George.

A mi korunk minden jó emberének hibája abból áll, hogy amennyiben a gonosz embernek jobbot nyújtanak udvariasan, őt ezzel rossz cselekedeteiben lámogatják, sőt gyakran segítik is és a rossz lépés következményeit úgy vélik elhárítani, hogy mellékesen helyrepótolni igyekeznek a rossz tett okozta károkat.

Hogy szívük szükségletét kielégítsék, reggel két-három nyomorba jutott család inségén igyekeznek segíteni, este azonban együtt vacsoráznak e családok megrontóival, irigylik őt és igyekeznek utánozni e gonosz embert, aki két-háromezer embernek kezébe nyomta a koldusbotot. Ilyen módon néhány óra alatt többet rombolnak össze, mint amennyit évtizedek alatt jótétehetnének, vagy a legjobb esetben azt érik el azzal, ha az éhező lakosságot, amelyet sarkon követ egy mindent elnyelő, kizsákmányoló hadsereg, hiábavaló módon táplálni igyekeznek, hogy ama zsákmányoló hadsereg számát csak növelik és gyors mozdulatait elősegítik.

John Ruskin.

Örvénybe taszítjátok az embereket, aztán azt mondjátok nekik, hogy ezzel a helyzetükkel, amelyet a Gondviselés szabott ki számukra, meg kell eléged-

niök. Ilyen módon van mai kereszténységünk alkotva. Azt mondjátok: „Nem mi taszitottuk az örvénybe“. Igazán mondom, hogy addig nem fogunk tudatára ébredni annak, hogy mit cselekszünk vagy nem cselekszünk, amig minden reggel azt nem kérdezzük magunkban: mi módon érhetjük el, hogy a nap folyamán ne azt tegyük, ami előnyös ránk, hanem ami igazságos; amig legalább annyira keresztények leszünk, hogy megérthessük a mohamedán közmondás igazságát: „Egy órai igazságosság többet ér, mint hetven évi imádkozás“. *John Ruskin.*

* * *

Ha az igazságosság nem is mutatja meg, hogy mit tegyünk, mégis megmutatja, hogy mit kell kerülnünk, vagy mit kell abbahagynunk.

Március 23.

A szenvedés mind a testi, mind a szellemi virágzás feltétele.

★

Bizony, bizony, mondom néktek: sirtok ti és jajgattok, e világ pedig örül; ti pedig szomorkodtok, de a ti keserűségtek öröme fordul. Az asszonyrak, mikor szül, fájdalomra vagyon: mert eljött az ő órája; de mikor megszüli az ő gyermekét, utána nem emlékezik meg a fájdalomról: mert örül, hogy ember született e világra. *János XVI. 20—21.*

★

A szenvedés a fejlődés jele. Szenvedések nélkül az élet egyik formája nem változhat át másikká. Azért nem, mert a szenvedés előmozdítja a fejlődést.

Az ok — következmény és a következmény — ok; ez így van mindig a szellemi életben, mely se időt, se teret nem ismer.

★

Ha nem volnának szenvedések, az ember nem ismerne magában korlátokat, nem ismerné saját magát sem.

★

Mélyen bele kell hatolnunk szenvedéseink értelmébe. Minden oldalról körülvesznek bennünket a szenvedések, még pedig saját üdvünkre.

Ha az ember a már elért erkölcsi szintje alá akar süllyedni, — akkor szenved.

Ha magasabbra akar emelkedni, — megint csak szenved, pl. üldöztetéseket.

Ha mozdulatlanul akar egy helyben élni, — akkor lelkiismereti furdalástól szenved.

De mihelyt a szemrehányások elviselhetetlenebbé válnak, mint maga a szenvedés, akkor előretör az ember, mert erkölcsileg tökéletesíti magát.

Fjódor Sztráhov.

★

Fejlődésünk ilyen: mindenkinek a gondolatában már egy magasabb gondolat csirázik, az ember mai jellemében egy magasabb jellem van keletkezőben. Az ifju megszabadítja magát a gyerekkora illuzióitól, a férfi levetkőzi az ifjúkor tudatlanságát és tobzódó szenvedélyeit, majd később: a férfi önzését, és szelme egyre egyetemesebbé lesz. Magasabb és valódibb életfokra emelkedik. Külső körülmények és föltételek elhálnak és ő egyre erősebben hatol Istenbe és Isten beléje, — amig csak le nem veti az önzés utolsó hüvelyét is és egyesül Istennel, egybeolvasztja akaratát Isten akaratával és osztozkodik az Ő magasztosságában.

Emerson.

★

Mennél bölcsebbek tetteink, annál jobban fokozódik életünk.

John Ruskin.

★

Nyomasztó lelkiállapotban nem szabad meghátálni és Istenen kívül senki előtt sem szabad megnyitni

szívünket. Fontos csak: hallgatni, kitartani. A szenvedések vagy másokhoz mennek át és azokat teszik szenvedőkké, vagy pedig tebenned kialusznak, kihunynak. Ebben segíti az embert az a gondolat, hogy feladata abból áll, hogy megragadja az alkalmat a fölemelkedésre, a tökéletességhez való közeledésre.

* * *

Keressz szenvedéseidben, hogy mennyire jelentős szellemi fejlődésed dolgában és szenvedéseid keserősége elmulik.

Március 24.

Isten szellemi lény és ezért szavakkal meg nem határozható.

★

Mondá neki Jézus: Asszony! elhigyjed, hogy eljő az óra, melyben sem e hegyen, sem Jeruzsálemben nem imádjátok az Atyát. De eljő az óra és az most vagy, mikor az igaz-imádók imádják az Atyát lélekben és igazságban, mert az Atya olyanokat keres, kik őt imádják. Az Isten lélek és akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.

János IV. 21., 23., 24.

★

Nincs oly hívő ember, akit időnként meg ne szállna az Isten létében való kételkedés. De ezek a kétségek nem ártalmasak, ellenkezően, Isten magasabbrendű fölfogásához vezetnek.

Megszoktuk azt az Istent, akit ismerünk és már nem hiszünk benne. Igazán csak akkor hiszünk Istenben, ha újra megnyilatkozik előttünk, ha újabb oldaláról mutatja magát, ha egész lelkünkkel keressük. Újabb oldalainak száma azonban végtelen.

Mózes így kiáltott fel: „Ó, Uram, hol találhatnálak meg?!“ Isten felelte: „Ha keresel, már meg is találtál.“

Valaki megkérdezte a beduintól: „Honnan tudod, hogy Isten van?“ A beduin válaszolt: „Hát kell-e fáklya a napfölkeltéhez?“

A legmagasabb lény túlhaladja a gondolatainkat és elképzelésünket. Elvesztjük magunkat, ha meg akarjuk érteni, vagy csak sejteni is, hogy Ő mi? Hogyan? hát hiu minden fáradság, hogy oly szavat találjunk, mely lényéhez méltó volna? Elégedjünk meg azzal, ha némán tisztelhetjük.

Arab bölcs mondás.

★ ★ ★

A zsidók bűnnek tartják Isten nevének kiejtését. E tilalom eszméje, hogy Isten nevét ne ejtsük ki, mély és helyes.

Istennek, mint szellemi lénynek nem lehet neve. Minden név érzéki, testi és nem szellemi.

Isten — szellem és mint ilyen örökre meghatározhatatlan, megnevezhetetlen. Minden kísérlet Isten meghatározására — istenkáromlás.

Heti olvasmány

A szuráti kávéház

Volt egy kávéház Szurát indiai városban. Utazók és idegenek a legkülönbözőbb országokból jártak oda és gyakran beszélgettek egymás közt.

Tudós perzsa pap érkezett egyszer a kávéházba. Egész életében Isten lényét tanulmányozta, könyveket olvasott és irt felőle. Sokáig gondolkozott Istenről,

sokat irt és olvasott róla, míg végül elvesztette eszét, bukfencet hányt minden a fejében, nem hitt többé Istenben.

Megtudta ezt a sah és számüzte a papot Perzsia országából.

Mialatt a szerencsétlen pap egész életén át a világ alapokán töprengett, teljesen megzavarodott és ahelyett, hogy belátta volna: a saját eszét vesztette el, arra kezdett gondolni, hogy megszűnt a legfelsőbb ész, amely a világot kormányozza.

Ennek a papnak volt egy afrikai rabszolgája, aki mindenüvé elkísérte. Mikor a pap a kávéházba lépett, az afrikai szolga a küszöb előtt maradt, leült a forró-ságban egy köre és legyeket kergetett. Bent a pap azonban pamlagon heverészett és egy csésze ópiumot rendelt. Mikor elfogyasztotta az italt és az ópium már elkábitotta agyát, így szólt rabszolgájához:

— Mondd csak, nyomorult rabszolga, mit gondolsz, van-e isten, vagy nincs?

— Természetes, hogy van! — válaszolta a szolga és mindjárt elővett övéből egy kis fabálványt.

— Itt van — mondta — az az isten, aki, mióta csak a világon vagyok, mindig megvédelmez. Ezt az istent annak a szent fának az ágából faragták, melyet mindenki imád nálunk.

A jelenlevők hallották a papnak és a rabszolgának ezt a beszélgetését és csodálkoztak rajta.

Csodálkoztak a pap kérdésén és még jobban csodálkoztak a rabszolga válaszában.

Egy brahmin, aki a rabszolga szavait hallotta, odaszólt neki:

— Szerencsétlen bolond! Hogy is hiheted, hogy isten az öved mögött rejtőzik? Brahma az egyedüli isten. És Brahma nagyobb, mint az egész világ, mert ő teremtette az egész világot. Brahma az egyetlen, nagy isten, neki épültek a templomok a Gangesz partján, istennek, akit egyedüli papjai, a brahminok

szolgálnak. Csakis azok a papok ismerik az igazi istent. Majdnem husz ezredév mult el és a világ minden fölfordulása ellenére is a papok azok maradtak, akik voltak, mert Brahma, az egyetlen, igazi isten megóvja őket.

Igy szólt a brahmin és azt hitte, hogy meggyőzött mindenkit; de egy zsidó pénzváltó, aki jelen volt, így felelt neki:

— Nem, — mondta — nem Indiában van az igazi Isten temploma. És Isten nem is óvja meg a brahminok kasztját. Az igazi Isten nem a brahminok istene, hanem Ábrahám, Izsák és Jákob istene az igazi isten és csak Izráel népe fölött őrökdi. Isten a végtelen kezdet óta csak a mi népünket szerette. És csak megpróbáltatás az, hogy ma szétszórtan élünk a földön és Isten, miként ígérte, megint összegyűjti majd Jeruzsálemben népét, hogy ujra felállítsa az ó-kor csodáját, Jeruzsálem templomát és helyreállítsa Izráel uralmát a világ népei fölött.

Igy szólt a zsidó és sirt. Tovább akart beszélni, de egy olasz ember, aki ott volt, szavába vágott:

— Nem mondasz igazat, — szólt az olasz a zsidóhoz. — Ti igazságtalansággal ruházzátok fel Istent. Isten nem szeretheti jobban az egyik népet, mint a másikat. Sőt ha Isten valaha őrökdi is Izráel fölött, tizennyolc évszázad telt el azóta, hogy haragjában és ennek jeléül szétszórt benneteket a földkerekség minden pontján, de ugy, hogy hitetek nemcsak nem terjeszkedik, hanem csak itt-ott áll még fönn. Isten semmiféle népnek nem kedvez és mindenkit a római katolikus egyház kebelébe hiv, amelyen kívül nincs üdvözülés.

Igy beszélt az olasz. De egy jelenlévő protestáns lelkész elfehéredve mondta a katolikus misszionáriusnak:

— Hogy állithatjátok, hogy csak a ti egyházatok üdvözít? Tudjátok meg: csak az üdvözül, aki az

Evangéliumot követi és Istent lélekben és igazságban Krisztus törvényei szerint akarja szolgálni.

Ekkor a két keresztényhez, komoly arccal egy szuráti török vámtiszt fordult, aki szintén ott volt és pipázott.

— Egészen téves a ti nagy meggyőződésitek a római vallás igazságáról, — mondta. — A ti vallástok helyét már hat évszázad óta Mohamed vallása foglalta el. És miként látjátok, Mohamed igaz vallása egyre jobban terjed Európában és Ázsiában, sőt a fölvilágosodott Kinában is. Ti is elismeritek, hogy Isten eltaszította magától a zsidókat és bizonyosságul arra hivatkoztok, hogy megalázták a zsidókat és nem terjed a hitük. Ismerjétek hát el Mohamed hitének igazságát, mert ez nagy, magasztos vallás és egyre jobban elterjed. Csak az leli meg üdvét, aki Isten legutóbbi prófétájában, Mohamedben hisz. De csak Ómár utódai üdvözülnek, nem Alinak az utódai, mert Ali utódai — hitellenek.

Erre a perzsa pap, aki Ali hiveihez tartozott, válaszolni akart. De akkor a kávéházban a jelenlevő, különböző hitű és felekezetű összes idegenek között már nagy vita folyt. Abessziniai kereszténynek, indiai lámaistának, izmaelitának és tűzimádóknak voltak köztük.

Mind Isten lényé fölött vitatkoztak és azon, hogyan kell őt tisztelni. Mindegyik azt állította, hogy csak az ő országában tisztelik az igazi Istent az igazi módon.

Mind vitatkoztak és kiabáltak. Csak egy jelenlevő kínai, aki Confucius hive volt, ült nyugodtan egy sarokban és nem vitatkozott velük. Itta a teáját, figyelte a beszédet és hallgatott.

A török, aki vita közben észrevette a kínait, feléje fordulva mondta:

— Segíts legalább te, jó kínai. Hallgatsz, pedig mondhatnál valamit érdekemben. Tudom, hogy nálatok mostanában különféle vallásokat tanítanak. Ke-

reskedőitek gyakran elbeszélték, hogy a kínaiak minden vallás közül legjobbnak tartják a mohamedán hitet és azt szívesen be is fogadják. Támogass és mondd meg nekünk, mit tartasz az igazi Isten és az ő egyetlen prófétája felől?

— Helyes, ugy van, mondd meg, mit gondolsz — fordultak mások is a kínaihoz.

A kínai, aki Confucius tanítványa volt, behunyta szemét, gondolatait rendbeszedte és mikor megint föl-nézett és kiszabadította meztelen karjait széles ruhája ujjából, mellén összefonta karját és halk, nyugodt hangon beszélni kezdett.

★ ★ ★

— Uraim — mondotta — azt hiszem, hogy vallási dolgokban az emberek önzése a legnagyobb akadály a egyetértésnek. Ha nem sajnáljátok a fáradságot és meghallgattok, akkor egy példával próbálom ezt megmagyarázni.

Kinából érkeztem Szurátba egy angol hajón, mely körüljárta a világot. Utközben Szumatra szigetének északi partján kikötöttünk, hogy vízzel lássuk el magunkat. Déli verő lehetett, mikor partraszálltunk és a tengerparton, egyik szigeti falu közelében lehevedtünk a kókuszpalmák árnyékában. Többen voltunk együtt, különböző országokból való emberek.

Mialatt ott pihentünk, egy vak ember érkezett körünkbe.

Ez az ember, mint később megtudtuk, attól vakult meg, hogy tulsokáig nézett a Napba, mert meg akarta tudni, hogy a Nap micsoda. Azért akarta ezt megtudni, hogy aztán hatalmába kerítse a napvilágot.

Hosszasan fáradozott, az összes tudományok segítségével próbálta fölfogni és egy üvegbe zárni a napsugarakat.

Hosszasan fáradozott, folyton csak a Napba nézett, de nem jutott semmire. Fáradságának csak az

volt az eredménye, hogy szeme a napfénytől megbetegedett és megvakult.

Erre így szólt magában:

„A napfény nem folyadék, mert ha folyadék volna, akkor egyik edényből a másikba lehetne önteni és a szél is mozgatná, mint a vizet. Nem is tűz a napfény, mert ha tűz volna, a víz eloltaná. De szellem sem lehet, mert látható, test sem, mert nem lehet mozgatni. És mert: se folyadék, se tűz, se szellem, se test, tehát — semmi.“

Ebben megállapodott és mert szakadatlanul a Napba nézett és mindig csak ezen töprengett, megsínylette ezt a szemevilága és az esze.

És mikor már teljesen megvakult, szentül hitte, hogy nincs is Nap.

A vakkal együtt ott volt a szolgálja is. A rabszolga urát a kókuszfa árnyékába ültette, fölszedett a földről egy kókuszdiót és mécseset csinált belőle. A kókusz hajából mécsbelet csavart, magjából olajat préselt a dió héjába és belemártotta a mécsbelet.

Mialatt a szolgál elkészítette a mécseset, a vak így szólt hozzá:

„Nos szolgál, nem volt-e igazam, hogy nincsen Nap? Látod, milyen sötétség van? És az emberek a Napról fecsegnek. Hát mi is az a Nap?”

„Nem tudom én, hogy micsoda — felelt a szolgál. — Nem törődöm én vele. De a fényt, azt ismerem. Csináltam itt egy mécseset és ez világítani fog neked, téged is kiszolgálhatlak vele és mindent megtalálok a sátorban.“

És a szolgál a kezébe vette a dióhéjat:

„Ez — mondta, — az én Napom.“

Mellette egy béna ember ült mankójával. Hallotta mindezt és nevetett rajta.

„Te biztosan születésedtől fogva vak vagy — mondta a vaknak — mivel nem tudod, hogy mi a Nap. Megmondom neked, hogy micsoda: tüzgolyó és ez a golyó minden nap kikel a tengerből és min-

den este szigetünk hegyei mögé rejtőzik. Mi látjuk ezt mindnyájan és te is látnád, ha vak nem volnál.“

Egy halász, aki mellette ült, ezt mondta rá a bénának:

„Látszik rajtad, hogy még sehol se voltál szigeteden kívül. Ha nem volnál béna és kimehetnél a tengerre, tudnád, hogy a Nap nem a szigetünk hegyei mögé bujik, hanem ahogy reggel kiszáll a tengerből, este épúgy eltűnik benne. Így van az, hiszen minden nap a szememmel látom.“

Hallotta ezt egy hindu.

„Csodálkozom — mondta, — okos ember hogy beszélhet ilyen bután. Hát lehetséges-e, hogy egy tűzgolyó a vízbe szálljon és ki ne aludjék? Bizony nem tűzgolyó a Nap, hanem istenség, akinek Deva a neve. Ez az isten kocsin utazik az égen át a Speruvia aranyhegy körül.“

„Megesik, hogy Ragu és Katu, a gonosz kigyók megtámadják Devát és elnyelik, és akkor sötétség lesz. De a mi papjaink imádkoznak megmeneküléséért és akkor Deva meg is szabadul. Csak az olyan tudatlan emberek, mint ti, akik sohase hagyták el szigetjüket, hihetik, hogy a Nap csak az ő szigetjükön süt.“

Egy egyiptomi hajó tulajdonosa, aki szintén jelen volt, beleszólt a vitába:

„Nem — mondta, — ez sem igaz: a Nap nem istenség és nemcsak India és az aranyhegy körül jár. Sokat forgolódtam a világban, jártam a Fekete tengeren és az arabs partokon, voltam Madagaszkárban és a Filippini szigeteken, — a Nap minden országban süt, nemcsak Indiában, nemcsak egy hegy körül forog, hanem Japán partjain kel föl, ezért nevezték el ezeket a szigeteket Japánnak, ami az ő nyelvükön napfelkeltét jelenti és nyugat felé megy a Nap messzire, igen messzire, az angol szigetek mögé. Tudom én ezt pontosan, mert magam is sokat láttam és felőle

nagyapámtól is sokat hallottam, aki igen messzire utazott a legvégső tengerpartig.“

Tovább akart beszélni az egyiptomi, de hajónk egyik angol tengerésze félbeszakította:

„Nincsen ország — szólt, — hol jobban tudnák, mint Angliában, hogyan mozog a Nap. Mi Angliában tudjuk, hogy a Nap sehol se kél és sehol se nyugszik le, hanem szüntelenül a Föld körül forog. Nagyon is jól tudjuk azt, mert magunk is épp most hajóztuk körül az egész Földet és sehol se ütköztünk a Napba. Akárcsak nálunk, a Nap reggel mindenütt föltünik és este lenyugszik.“

És az angol botot vett elő, kört rajzolt vele a homokba és kezdte megmutatni, hogyan forog a Nap az égen a Föld körül. De nem tudta jól a dolgot magyarázni és ezért hajójuk kormányosára mutatva mondta:

„Egyébként ő iskolázottabb, mint én és jobban meg tudja a dolgot magyarázni.“

A kormányos eszes ember volt és mindedig csak hallgatagon figyelte a beszélgetést, amíg meg nem kérdezték. De most, amikor mindenki feléje fordult, beszélni kezdett:

„Mindnyájan becsapjátok egymást és magatokat is. Nem a Nap kering a Föld körül, hanem a Föld a Nap körül és még forog is, mert huszonnégy óra alatt Japánt és a Filippini szigeteket, Szumatrát is, ahol most épp vagyunk, valamint Afrikát, Európát, Ázsiát és minden más országot a Nap felé fordít. A Nap nem egy hegynék világít, nem is egy szigetnek, nem is egy tengernek, vagy csak egyedül a Földnek, hanem sok olyan planétának, mint a Föld. Ezt mindenki megérthetné közületek, ha nem a lába alá, hanem az égre nézne és nem azt gondolná, hogy a Nap csak neki vagy hazájának süt.“

Igy beszélt a bölcs kormányos, aki sokat járt a világban és sokat nézett az égre.

* * *

„Igen, az önzés okozza az emberek tévedéseit és civódásait, — folytatta a kínai, Confucius tanítványa, — Istennel is úgy vagyunk, mint a Nappal. Mindenki külön Istent szeretne magának, vagy legalább honának. Minden nép a templomába zárva szeretné látni azt, akit az egész világ nem tud fölfogni.

És melléje állítható-e valamely templom annak, melyet Isten épített, hogy minden embert egy hitben és egy vallásban egyesítsen?

Minden emberi templom annak a templomnak — Isten világának — mintaképe épült. Minden templomnak megvannak a maga keresztelõmedencéi, boltívei, gyertyái, szentképei, feliratai, törvénykönyvei, áldozóoltárai és papjai. De melyik templomnak van oly keresztelõmedencéje, mint az óceán? Oly kupolája, mint az égboltozat? Oly gyertyái, mint a Nap, a Hold és a csillagok? Olyan szentképei, mint az élõ, szeretõ, egymást segítõ emberek? Hol lehet oly érthetõ feliratokat találni Isten kegyelmérõl, mint a jótételekben, amiket Isten mindenütt elhint, hogy boldogokká tegye az embereket? Hol van még könyv, amely mindenki elõtt annyira világos volna, mint az, amit az ember szívébe irtak? Hol vannak azok az áldozatok, melyek fölérnének az önzetlenség áldozataival, melyeket szeretõ emberek hoznak felebarátaikért? És hol van oly oltár, mint a jó ember szive, melyen Isten maga fogadja az áldozatokat?

Mennél magasztosabban érti meg az ember Istent, annál jobban fogja õt ismerni. És mennél jobban fogja Istent ismerni, annál inkább közeledik hozzá, követni fogja Őt az emberek iránt való jószágában, irgalmasságában és szeretetében.

Ezért: aki az egész világot betöltõ napvilágot látja, ne ítélje el és ne vesse meg a babonáshitû embert, aki bálványában ugyanannak a fénynek csak egy sugarát látja, és azt a hitetlent se, aki vak és nem lát semmiféle fényt.“

Igy szólt a kínai, Confucius tanítványa, mire a jelenlevők a szuráti kávéházban elhallgattak és abba hagyták a vitát arról, hogy kinek legjobb a vallása.

Bernardin de Saint Pierre.

(Tolsztoj fordítása nyomán.)

Március 25.

Az ember segít az emberen. Ilyen segítség nélkül nem élhetne az ember. De ennek a segítségnek kölcsönösnek kell lennie. Életünk azonban úgy alakult, hogy egyesek segítenek, de mások ezt a segítséget arra használják, hogy életet pusztítanak vele.

Az ember nem élhet a régebben vagy most élő emberek munkájának fölhasználása nélkül, ezért nyilvánvaló, hogy másokért dolgozván, törekednie kell, hogy vissza is adja azt, amit elvesz.

Senki sem ítélheti meg, hogy mennyit ad és mennyit kap, ezért mindenkinek iparkodnia kell lehetőleg keveset elvenni és sokat adni, hogy adós ne maradjon.

Gondold meg minden egyes tárgy beszerzésénél és használatánál, hogy ez a tárgy emberi munka terméke és hogy te azzal, hogy ezt a tárgyat elhasznárod, elpusztítod, megrongárod, munkát rombolsz szét, ember-életeket használsz el.

Mindegy, hogy mily közvetítők kapcsolódtak bele közéd és a tárgy közé, amelyet megszerezteél, magát a tárgyat embertestvéred, felebarátod készítette és te köteles vagy munkáját tisztelni. És ezt a tiszteletedet csak úgy nyilváníthatod, hogy kiméletesen bánsz embertestvéred produktumával.

John Ruskin.

A gazdagok a mások munkájához való viszonyukon kívül, mely a vételben nyilvánul meg, a munkásokkal, cselédséggel még közvetlen viszonyban is vannak. A keresztyénség szelleme ellen való viselkedésünk sehol sem jelentkezik nyilvánvalóbban, mint cselédeinkkel való viszonylatainkban. Emberek a mi szolgálatunkra odaadják minden idejüket, elvégzik számunkra a legpiszkosabb, legkellemetlenebb és legképtelenebb munkát és legtöbben közülünk úgy gondolják, hogy elintézték velük szemben a dolgot, ha kifizetik nekik a kikötött járandóságukat. Pedig ők is testvéreink és ha már életberendezésünk olyan, hogy ezeknek az embereknek pénzért kell szolgálniok bennünket, legalább emberi kapcsolatokat kell velük fenntartanunk.

Ha szolgálnak nekünk, miért ne ehetnénk velük együtt és velük egyet? Miért ne pihenhetnénk, örvendezhetnénk és üdülhetnénk velük együtt?

A segítségnek nemcsak kölcsönösnek, hanem tudatosnak is kell lennie. És ha az emberek testvéreiktől segítséget kapnak, akkor azt meg is kell téríteniök, nemcsak pénzzel, hanem tisztelettel, hálával és az életben való közeledéssel.

Március 26.

A legnagyobb átalakulás a népek életében vallásos hitük átalakulása. És ez folyik manapság.

Jézus élete vége felé főképp két kérdéssel foglalkozott: ama visszaélés kérdésével, melyet nevével üzni fognak, és törvényének végleges (mély, pusztító meg-rázkódtatások után bekövetkező) életbeléptetésének

kérdéseivel. Előre figyelmezteti tanítványait és minden eljövendő nemzedéket, hogy ál-Krisztusok és ál-próféták fognak fölbukkanni, hogy óvakodjanak az emberek tőlük, bármilyen csodákat is műveljenek; hatalmasak lennének és még a kiválasztottak közül is sokat kísértésbe vinnének.

Miért beszél hamis Krisztusokról? Azért, mivel tanaik, bármit is mondjanak, nem Krisztus tanai lesznek. De miről lehet megismerni őket? Ugyanugy, mint a fát — gyümölcse szerint. Ugy hogy mindenütt, hol nem a földi javak megvetése, nem az önmegtagadás, általános irgalmasság, minden elkülönítést megszüntető szeretet nyilvánul meg, nem Krisztus, hanem hamis Krisztusok és ál-próféták jelentek meg. És sokan lesznek ilyenek és jelenlétük soká fog tartani, egyik követni fogja a másikat addig, míg el nem jő a nap és az óra, melyet csak a mennyei Atya ismer. Ennek az órának az eljövetele ugy fog megmutatkozni, hogy az emberi társadalomban minden ingadozni fog, népek egymás ellen támadnak, hogy megkezdjék eltörölni és ledönteni a hatalmakat és az erőszakot, sötétség borul a földre, megremeg a földgömb és semmi sem fogja megállani helyét. Jézus kinyilatkoztatja majd a világ végét és egy új világ kezdetét, mely fölött Ő fog uralkodni. Az igazi Krisztusnak ez az új világa nincs messze, mert a hamis Krisztusok, ál-próféták régi világa láthatóan hanyatlik. Már elfogta a remény izgalma a népeket és nemcsak nem félnek attól, hogy minden inog és széthullásban van, hanem örömmel emelik föl fejüket, mindenüvé széjjel néznek és üdvözlik a fényes felhő eljövetelét.

Lamennais.

Ha az ó-korban valamely nép szerencsétlen volt, a próféták így szóltak hozzá: „Megfeledektél Istenről, elhagytad az Ur ösvényét — különben nem ért volna szerencsétlenség. Nem követted az örök törvényeket, hanem a hazugság, a csalás törvényeihez igazodtál, tu-

datosan nem törődöttél a valósággal. Most láthatod, hogy a természet türelme is elfogyott.“ E szólásban természetesen nincs semmi érthetetlen, megérthetik még újságírók, politiko-ökonómusok, pamfletisták és általában egyéb tollatlan kétlábuak is. Ujabb időben azonban a természetet valami halott dolognak, valami csoda-órának nézik, amelyet sok évezreddel ezelőtt készitettek; még mindig jár, de már nem sokat ér, csak az órás ül előtte és csodálattal nézi. És én mégis örülök, hogy a természet nem halott, nincs rézbádogból, hanem élő és csodálatos, mennyei és egyben ördögi. Ez annyira világos, hogy ezt az igazságot előbb vagy utóbb bolygónk legvastagabb bőri lakói is el fogják ismerni.

Carlyle.

Mint az ittas ember, aki a szakadék szélén áll és balga nevetéssel, szemérmetlen beszédekkel felel az emberek figyelmeztetésére, kik meg akarják óvni a lezuhanástól, úgy a mi világunk is mindenféle tisztátalan dolog birtokában megittasultan mosolyog a prófétákon, akik a fenyegető veszedelemtől akarják megmenteni. Mint az ó-korban, ma is mondhatnók: Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megöled prófétáidat és megkövezed a hozzád küldött hírnököket, hányszor akartam gyermekeidet összegyűjteni, mint ahogy a tyuk gyűjti szárnyai alá csibéit és ti nem akartatok hozzám jönni.

Lucy Mallory.

Mennél tovább élek, annál több munka van előttem. Komoly időket élünk. Sohasem akadt még az embernek annyi munkája. Korunk a szó legjobb értelmében a forradalom kora — nem anyagi, hanem erkölcsi forradalomé. A társadalmi rend és az emberi tökéletesség magasabb eszményeinek megalapozása folyik. Az aratást nem fogjuk megérni, de hitet vetni nagy szerencse.

Channing.

Érezték azt a mély elégedetlenséget, mely a keresztyénség mai formájával szemben terjed a társadalomban és mely olykor morgásban, néha keserűségben és gyászban talál kifejezést. Mindenki Isten országának eljövetelét várja. És ez közeledik.

Egyre erősebben lép a tiszta keresztyénség annak a helyébe, melyet ma keresztyénségnek neveznek.

Channing.

Az emberiség — mondotta a múlt század egyik gondolkozója — olyan ember, aki mindig tanul. Egyes emberek meghalnak ugyan, de az az igazság, melyet kimondottak, nem pusztul el velük. Az emberiség megőrzi azt kincseskamrájában és az ember gyarapszik a halottak sirjából azzal, amit kivivott. Mindnyájan oly hitek és eszmények légkörében születünk, melyek az egész emberiség munkájának gyümölcsei; és az emberiség életéhez mindenki hozzájárul valami többé-kevésbé értékessel, melyet az emberek örökölni fognak. Az emberiség nevelése a Kelet piramisainak felépítéséhez hasonlóan megy végbe, mely gulákra minden arra haladó ember egy követ tett. Mi, akik csak rövid ideig lakunk itt, tovább megyünk, mert hívnek bennünket, hogy nevelésünket máshol egészítsük ki, de az emberiség nevelése, amely valamennyiünk előtt jelentkezik, a maga egészében teljes egésznek lepleződik le a hajnalpirhoz hasonlóan, amely minden ragyogásával, ha lassan is, de egyre erősebben, állandóbban és haladóbban lép föl.

Mazzini.

Legfőbb ideje, hogy ne higyjünk annak a csalóka tannak, hogy a vallás megváltoztathatatlan. A vallás mozdulatlanságában hinni épp olyan, mint azt hinni, hogy a hajó, melyen utazunk, áll.

Ellenkezőleg, az emberiség minden megmozdulásának a vallás megmozdulása a föltétele.

Március 27.

Ha valaki fél az emberektől, akkor nem hisz Istenben.

Ne engedd, hogy ellankuljon bátorságod és ne ess kétségbe, ha tetteiddel nem egészen sikerül annyi jót tenned, amennyit szeretnél.

Ha lezuhantál magaslatodról, iparkodj megint fölemelkedni, — alázatosan viseld az élet megpróbáltatásait és készséggel, öntudatosan térj vissza eredeti alapszándékodhoz.

Marcus Aurellus.

Aki az emberektől fél, nem fél Istentől. De aki Istentől fél, nem fél az emberektől.

Tiszteld az olyan embert, akinek folytonos győzelem az élete; azt, aki — mert a végtelenre és valóságra törekszik — nem dicsőítésben, hanem munkában találja támaszát, aki nem csillog és nem is akar csillogni. Előre tudta, mi lesz, mikor oly erényhez szegődött, melynek megcsufolás az ára; mikor oly igazsághoz szegődött, melynek megsemmisítésére összes, egymás közt egyenetlen ellenségei egyesülnek. A legnagyobb erény mindig ellenkezik a világi törvénnyel.

Emerson.

Minden nagy igazságnak három fokot kell megjárnia, hogy az emberiség tudatába hatoljon. Az első fok: „Olyan lehetetlen dolog, hogy nem érdemes beszélni róla.“ A második fok: „Erkölcstelen dolog és ellenkezik a vallással.“ A harmadik fok: „Már régen tudja mindenki.“

Aki semmitől se fél, hatalmasabb, mint akitől
mindenki fél. *Schiller nyomán.*

★

*Azok között keresd a legjobb embert, kiket kár-
hoztat a világ.*

★ ★ ★

Aki tudja, hogy Isten hatalmában van, annak az
emberek nem okozhatnak szenvedést.

Március 28.

*Bölcseségre kétféleképp tehetünk szert; belső
munkával a világtól elvonulva, vagy ugyanilyen mun-
kával az emberek társaságában.*

★

Hallgass meg mindenkit, légy figyelmes, de keve-
set beszélj.

Sohase felelj olyan kérdésre, amit nem hozzád
intéztek; de ha kérdeznek, válaszolj mindjárt és velő-
sen és ne szégyeld beismerni tudatlanságodat.

Ne veszekedj csak azért, hogy civakodhassál.

Ne hencegj.

Ne hajszolj nagyobb állást és ne fogadd el, ha
meg is kínálnak vele.

Ne légy tulságosan körülményes, mert az veled
szemben másokat is hasonló terhes érintkezésre
kényszerít.

Közömbös dolgokban, vagyis: mikor nem szeged
meg kötelességedet, alkalmazkodj azok szokásaihoz és
kivánságaihoz, akikkel együtt kell élned. *Szuft.*

★

Csak a más szemével láthatjuk saját hibáinkat.

Kinai közmondás.

Mindenkinék tükre a másik ember, akiben mindenféle vétkét, hibáját, illetlenségét és csufságát tisztán meglátja. De leggyakrabban az ember mégis úgy viselkedik, mint a kutya, mely megugatja a tükröt, mert nem tudja, hogy saját magát látja, hanem azt hiszi: más kutya van a tükörben. *Schopenhauer.*

Ha hárman vagyunk együtt, biztosan két tanítót találok közöttünk: a jó embert utánozni akarom, a könnyelmű embert azért nézem, mert szeretnék megjavulni. *Kínai bölcs mondás.*

Sokat tanultam tanítóimtól, többet a lársaimtól, legtöbbet tanítványaimtól. *A Talmud.*

Ha bölcs embert láttok, vizsgáljátok magatokat, hogy vannak-e olyan erényeitek, mint neki. Ha dorbézoló embert láttok, vizsgáljátok meg magatokat, hogy nektek is nincsenek-e hasonló vétkeitek.

Kínai bölcs mondás.

Vigyázz nagyon, hogy ha valakiből az ördögöt kivered, közben Istent ne érje csapásod.

Mansur-el-Chollai.

„Ismerd meg tenmagadat“: ez alapszabály. De igazán azt hiszitek, hogy megismerhetitek, ha nézitek magatokat? Nem. Csak akkor ismerhetitek meg magatokat, ha azt nézitek, ami rajtatokon kívül van. Hasonlitsátok össze erőteket mások erőivel, a ti érdekeiteket mások érdekeivel; igyekezzetek a saját érdeketekre mint valami alárendelt dologra tekinteni; emeljete kalapot mások kiválósága előtt, miközben abból a meggyőződésből induljatok ki, hogy bizonyára nincs bennetek semmi különös.

John Ruskin.

Vessz össze a bűnnel, a bűnössel békülj ki.

★

Igazi szeretet, amely nem szavakban, hanem tettekben nyilvánul, nemcsak nem lehet ostoba, hanem csak az ád igazi belátást és bölcseséget.

* * *

Emberek között ha élsz, ne felejtse el azt, amit az emberekkel való érintkezésben megismertél.

Március 29.

Az ember tudja, hogy legyőzhet minden szenvedélyt. Ha néha érzi, hogy elragadja a szenvedély, ez nem annak bizonyítéka, hogy ne tudná legyőzni szenvedélyét. Csak azt bizonyítja, hogy akkor a szenvedély legyőzése lehetetlen volt. A kocsis nem hajtja a gyeplőt a ló nyakába, ha nem tudja hirtelen megfékezni lovát, hanem tovább fogja vissza a gyeplőt. És a ló végre megnyugszik. Az önmegettartóztatás szellemi gyeplői nem szakadnak el.

★

Magasabbra hangolni eszünket, mint hajlamainkat, ez voltaképp az önmegettartóztatás lényege. Az egyik egyház-atyja azt mondja erről, hogy ez nem erény, hanem az erény egy nagy műve. Johnson.

★

Tanulj meg uralkodni a kapzsiságon, az álmon, a fényüzésen, a haragon.

★

A falánk ember nem tudja legyőzni a lustaságát és a falánk, lusta embernek sohase lesz ereje, hogy

lemondjon a husevésről. Ezért kezdjétek minden önmegtartóztatásra való törekvést — böjttel.

Ha valaki le is győz ezer embert harcban, nagyobb dicsőséget arat az, aki önmagát győzi le. Jobb legyőznünk önmagunkat, mint az egész világot.

Senki, még Isten se teheti vereséggé annak a győzelmét, aki önmagát legyőzte és aki uralkodik önmagán.

Dhammapadam.

Ugy tudjunk uralkodni magunkon, hogy másokat éppugy tiszteljünk, mint sajátmagunkat és úgy bánjunk velük, ahogy kívánnók, hogy velünk bánjanak — ez az, amit az emberszeretetről való tanításnak lehet nevezni. Nincs nagyobb dolog ennél.

Confucius.

Fiatal ember! mondj le a mulatozó, dorbézoló kedved kielégítéséről, ha nem is stóikus szándékkal, hogy egészen lemondj róluk, hanem finomabb epikuri szempontból, ha azt akarod, hogy élvezeted mind nagyobb és nagyobb legyen. Ha fukarmód takarékoskodsz életörömed tőkájével, élvezeteid felfüggesztése valóban gazdaggá tesz. Az a tudat, hogy élvezeted a hatalmadban van, mint minden eszmei dolog sokkal termékenyebb és dusabban átfogó, mint az az érzés, amelyet az élvezet okoz, mert ezt az érzést az élvezet kielégítése felfalja.

Kant.

Az ember szenvedélye eleinte olyan, mint a pókháló, később olyan, mint az erős kötél.

Kezdetben a szenvedély — idegen; később vendég és végül — ur a házban.

A Talmud.

Igazán hatalmas az, aki önmagát legyőzi.

Keleti bölcs mondás.

★

Csak azt nevezhetem egész embernek, akiben nincsen harag, igazat mond, szeretettel és békésen oktat, úgyhogy senkinek sem okoz fájdalmat; aki türelmes a türelmetlennel; jó azokhoz, akiket kárhoz-tatnak, szenvedélytelen azok között, kik szenvedélyek rabjai, csak az ilyet nevezhetem egész embernek.

Dhammapadam.

★ ★ ★

Nem lehet egyszerre mértékletessé válni. Az ember élete nem a szenvedélyek erősödésének, hanem csökkenésének irányában halad.

Erőlködéseinknek, a mértékletességünknek az idő a legjobb támasza.

Március 30.

A jóság nemcsak erény és öröm, hanem harci fegyver is.

★

Vétkes és hazug emberhez jónak lenni nehéz, különösen, ha megsért bennünket, de éppen vele kell jónak lennünk, ő miatta és magunk miatt is.

★

Akkor hozzámenvén Péter, mondá: „Uram, megbocsássak-é az én atyámfiaimnak, valahányszor ellem vétkezik? Megbocsássak-é hétszer?”

Felelé néki Jézus: „Nem mondom néked, hogy hétszer, hanem hetvenhétszer is.”

Máté XVIII. 21—22.

★

Ha valóban hiszel életfölfogásod helyességében és jó vagy az emberek iránt, akkor alkalomadtán úgy fe-

jezed ki mások előtt nézeteidet, hogy lehetőleg meggyőzzed társaságodat életfölfogásod helyességéről. És mennél többet tévednek társaid ilyen esetekben, annál fontosabb, hogy megértsék és megbecsüljék azt, amiről meg akarod őket győzni.

De hányszor tesszük épp az ellenkezőjét! Igaz, értjük a társalgás módját az olyan emberekkel szemben, akik velünk teljesen, vagy majdnem teljesen egyetértenek; de ha látjuk, hogy társaink nem hiszik, vagy nem értik meg igazságunkat, akkor, — bár törekszünk azt megmagyarázni nekik és helyességét bebizonyítani — de ha továbbra is fönntartják a maguk véleményét és láthatóan makacskodnak, mily könnyen elveszítjük ilyenkor higgadtságunkat és fölizgulunk. Vagy haragra lobbanunk és társainkkal gorombáskodunk; vagy kettévágjuk a beszélgetés fonalát, minthogy azt gondoljuk magunkban, hogy az ilyen tanithatatlan és csökönyös emberrel nem érdemes beszélni.

Ha beszélgetés közben társaddal valamely igazságot akarsz közölni, fődolog, hogy — ne izgulj fel és ne mondj rossz és sértő szavakat. *Epiktetosz.*

★

Ha hibát találsz valakiben, szelíden javíts rajta és mutasd meg neki, miben téved. És ha nem használ a fáradozásod, magadra vessél, vagy — ami még jobb — ne okozz érte senkit, hanem maradj továbbra is szelíd.

Marcus Aurelius.

★ ★ ★

Ha összetűztél valakivel, ha elégedetlen veled szemben és nem akar egyetérteni veled abban, amiben igazad volt, nem ő a hibás, hanem belőled hiányzik a jóság

Március 31.

Megbánni valamit: annyit tesz, hogy az ember teljes mértékben látja bűnösségét és gyöngeségét. Megbánás: megtagadása minden rossznak, ami bennünk van, a lélek tisztítása, előkészítése a jó befogadására.

Még a jó ember is, ha nem látja be hibáját és igazolni akarja magát, szörnyeteggé válhat.

A Talmud.

Ha valami kivetnivaló lappang benned, ezt sietve jelentsd ki magad.

Semmi sem teszi a szívet oly résztvevővé, mint saját hibánk tudata és semmi sem teszi a szívet oly makacsul zárkózottá, mint a saját igazságunk tudata.

A Talmud.

Mennél bűnösebb vagy a saját lelkiismereted előtt, annál mohóbban keresed a bűnt másokban és különösen azokban, akikkel szemben bűnös vagy.

A megbánás csak akkor igazi, ha az ember el van tökélve rá, hogy attól, amit megbánt, a jövőben tartózkodni fog.

Jó ember csak az, aki emlékezik bűneire és elfelejti jócselekedeteit, rossz ember ellenben az, aki fordítva cselekszik.

Ne bocsáss meg magadnak, akkor képes leszel arra, hogy másoknak megbocsáss.

Istenfélő emberek így szólnak: „Üdv és tisztelet ifjuságunk éveinek, hogy nem becsstelenítették meg öreg korunkat.“

A bűnbánók így szólnak: „Üdv és tisztelet öregkorunknak, hogy jóvá teszi ifjuságunkat.“

De ezek, mint amazok is, azt mondják: „Üdv és tisztelet az ártatlanoknak!“ *A Talmud.*

★

Aki régebbi rossz cselekedeteit jótettekkel elta-
karja, úgy világít ebben a sötét világban, mint a hold
felhős éjszakán. *Buddhista bölcs mondás.*

★

Boldog az az ember, aki megbánja bűnét, amíg
nem késő.

Bánd meg bűneidet, míg erős vagy, addig önts
olajat a mécsesbe, míg ki nem alszik. *A Talmud.*

★ ★ ★

Végességünk tudata a végtelen világban, valamint
bűnösségünk tudata, vagyis annak tudata, hogy nem
tettünk meg mindent, amit megtehettünk volna és amit
meg kellett volna tennünk: mindaddig megvolt és
mindig is lenni fog, amíg az ember — ember lesz.

Heti olvasmány

Korney Vasziljev

I.

Korney Vasziljev ötvennégy éves volt, amikor
legutóbb a faluba jött. Egyetlen ősz hajszál sem volt
sűrű fürteiben és csak pofacsontja körül vegyültek
ezüstsálak fekete szakállába. Arcán nem volt ránc és
élénk piros volt, tarkója széles és erős és erőteljes
teste nekigömbölyödött.

Korney Vasziljev husz évvel ezelőtt fejezte be ka-
tonai szolgálatát, némi pénzre tett szert és visszatért
szülőföldjére, hogy ott vegyeskereskedést nyisson. De

nemsokára felhagyott ezzel az üzlettel és marhakereskedő lett. Cserkászkba utazott, hogy marhákat vegyen és onnan Moszkvába hajtotta őket, eladás céljából.

Korneynek bádogtetejü kőháza volt Gaji faluban és ebben a házban élt Vasziljev öreg édesanyja, aztán a felesége két gyermekükkel, egy fiuval és egy leánnyal. Volt a házban még egy tizenöt éves néma fiú (Korneynek egy elárvult unokaöccse), valamint egy béres.

Korney kétszer nősült. Első felesége, aki gyöngé, beteges nő volt, gyermektelenül halt meg és Vasziljev már nem volt fiatal ember, amikor özvegyemberként elvett feleségül a szomszéd faluból egy csinos, makkegészséges leánykát, egy özvegyaszony leányát. A házban élő gyermekek a második feleség gyermekei voltak.

Korney az utóbbi időben oly előnyösen adta el „portékáját“, hogy mintegy háromezer rubelt takarított meg. Valamelyik földije elmondta, hogy az egyik szomszéd faluban tönkrement egy földbirtokos, akinek az erdejét olcsón meg lehetne venni és ekkor Korneynek az az ötlete támadt, hogy fával is fog kereskedni, amihez még abból az időből értett, amikor még az erdőigazgató alkalmazottjaként egy fakereskedőnél volt szolgálatban.

Azon a vasuti állomáson, ahonnan az ut Gaji felé ágazik el, Korney egy földijével, a béna Kuzjával találkozott. Kuzjma ki szokott menni minden vonat elé, ami Gajiból érkezett, a két sovány, gubancos szőrü gebéjével, hogy utasokat szállítson haza az állomásról. Kuzjma szegény ember volt és gyűlölt minden gazdagot, de különösen Korney ellen, akit Kornyúskának nevezett, viseltetett ellenszenvvel.

Korney ott állt az állomás perronján, prémes bekecs volt rajta, ami fölé még hosszú báránybőrbundát huzott, kezében koffert tartott, kidugta hasát és lihegve nézett körül. Reggel volt. Csendes, borus és kissé fagyos idő.

— Mi, hát nincs utasod, Kuzjma bátyám? — kérdezte Kornyej. — Elviszel-e engem, mi?

— Miért ne, ha adsz egy rubelt.

— Elég lesz hetven kopeka is.

— Kővérre hizlaltad a pocakodat és a szegény embertől azt a harminc kopekát is sajnálnád!

— Hát Isten neki! hajts! — szólt Kornyej. És miután elhelyezte kofferjét és cókmókját a kis szánkóban, kényelmesen elterpedt a hátsó ülésen.

Kuzjma a bakon maradt.

— Készen vagyunk, mehetünk.

Elhagyták az állomás mellett lévő utbevágást és kijutottak a sik országutra.

— Mi ujság odahaza? Már ugy értem, hogy nem nálam otthon, hanem a faluban? — kérdezte Kornyej.

— Nincs semmi jó ujság.

— Hogy-hogy? Él még öreg édesanyám?

— Él még, a minap volt a templomban. Él még az öregasszony és a fiatal is él még. Mi baja volna? Csak a minap fogdott fel egy uj bérest.

És Kuzjma furcsán nevetett, legalább is Kornyejnek ugy tünt fel.

— Miféle uj bérest? Hát mi van a Pjotrral?

— Pjotr beteg és erre a feleséged felfogadta Jevsztignyéj Bjelüjt Kámenka faluból, a saját szülőfalujából — felelte Kuzjma.

— Ugy! — szólt Kornyej.

Már akkor, amikor Kornyej megkérte Márfa kezét, az asszonyok egyetmást rebesgettek Márfáról és Jevsztignyéről.

— Így van ez mindig ezen a világon, — mondta Kuzjma — az asszonyok manapság nagyon kikapósak.

— Ez igaz, — felelte Kornyej. — És a te öreg pejlovad is högy megfakult — tette hozzá, hogy másfelé terelje a beszélgetést.

— Hát magam sem vagyok többé fiatal. Amilyen

a gazda, olyan a lova — szólt Kuzjma, miközben a gubancos szőrű, sánta herélt ménre rávágott ostorával.

A fele uton egy kocsmához értek. Kornyej megállította a kocsit és bement a kocsmába. Kuzjma a lovat az üres vályuhoz kötötte, igazított valamit a hámsztrágon, nem pillantott Kornyejre, mert várta, hogy utasa meginvitálja egy pohárka italra.

— Gyere be, Kuzjma bátyám, — mondta Kornyej, midőn kijött a tornácra — igyál meg egy pohárkával.

— Jó, nem bánom — felelte Kuzjma és úgy tett, mintha a dolog nem volna számára sürgős.

Kornyej egy üveg pálinkát rendelt és megkinálta Kuzjmát. Kuzjma reggel óta nem evett semmit, csakhamar mámoros lett. És részegen elmondta halkan, suttogva Kornyejnek, mit rebesgetnek a faluban. Sok mindenféle mende-monda járta: Márfa, a Kornyej felesége béresnek fogadta meg régi szeretőjét és együtt él vele.

— Nekem semmi közöm a dologhoz, de téged sajnállak, — mondta italosán Kuzjma — nem való az, hogy az emberek téged kinevessenek. És az asszony, úgy látszik, nem veszi nagyon lelkére ezt a bűnét. De várj csak, gondoltam magamban, majd megjön az urad és elhuzza a nótádat! Hej, ez a világ sora, Kornyej Vasziljev barátom.

Kornyej némán hallgatta azt, amit Kuzjma lefetyelt és sűrű szemöldöke mind mélyebben ereszkedett le szénfekete, csillogó szeme fölé.

— Nem itatod meg a lovadat? — kérdezte aztán, amikor a pálinkásüveg kiürült. — Ha nem kell itatnod, induljunk.

Kornyej kifizette számláját és kiment az utcára. Már alkonyodott, amikor hazaért. Legelőször is ugyanazzal a Jevsziyignyév Bjelüjjel találkozott, aki az egész uton foglalkoztatta elméjét. Kornyej köszönt a béresnek és mikor meglátta sovány, halvány arcát, amint elsuhant mellette, csodálkozva rázta a fejét: „Az

a vén tolvaj hazudott — gondolta magában és Kuzjma fecsegése jutott eszébe. — Különbén ki tudja. Majd csak kifürkészem ezt a dolgot.

Kuzjma a lova mellett állt és félszemével Kornyej felé sandított.

— Hát nálunk vagy? — kérdezte a bérestől Kornyej.

— Valahol csak dolgozni kell — felelte Jevsztignyéj.

— A szoba be van fütve?

— Hogyne, Matovjéjevna benn van a szobában.

Kornyej fölment a lépcsőn. Márfa, aki a hangos beszédre figyelmes lett, kijött a tornácra és mikor férjét meglátta, pipacsvörös lett, aztán sietve és nagyon barátságosan üdvözölte urát.

— Anyuska és én már nem is vártunk mára téged — szólt, miközben Kornyej mögött belépett a szobába.

— Hát hogy vagytok, ha én nem vagyok itthon?

— Ugy vagyunk, mint azelőtt, — szólt Márfa, miközben karjára vette két éves kis leánykáját, aki anyja szoknyáját rángatta és tejet kért. Aztán erős lépésekkel kiment a tornácra.

Kornyej anyja, akinek épp oly fekete szeme volt, mint Kornyejnek, fájós lábával posztócipőjében becsoszogott a szobába.

— Áldjon meg az Isten, fiam, hogy megint elnéztél hozzánk — mondta és reszketős fejével bólintott.

Kornyej elmondta anyjának, mi járatban van, de hirtelen eszébe jutott Kuzjma, kiment hozzá, hogy kifizesse a fuvarát. Alighogy kinyitotta a tornác ajtaját, az udvaron megpillantotta Márfát és Jevsztignyéjt. Szorosan egymás mellett állottak és az asszony valamit mondott Jevsztignyéjnek. Amikor észrevették Kornyejt, a béres gyorsan eltűnt az udvarban és Márfa a számovárhoz lépett és tett-vett valamit a gőzölgő katlan csövén.

Kornyej némán elment az asszony lehajtott háta

mögött, felkapta cókmojkját és aztán hívta Kuzjmát, hogy a nagyszobában igyék vele együtt teát. Mielőtt teához ültek, Kornyej a háznépe közt szétosztotta az ajándékokat, amiket Moszkvából hozott magával: anyjának gyapjukendőt, Fedjkának képeskönyvet, néma unokaöccsének mellényt és feleségének ruhára való gyapotszövetet.

Kornyej bosszus arccal ült a teája mellett és hallgatott. Csak néha mosolyodott el kényszeredetten, mikor a néma fiura nézett, aki örömeivel mind a kettőt fölvidította. A fiu nem tudott betelni az ajándék-mellénnyel. Összehajtogatta, majd megint szétbontotta, magára öltötte és megcsókolta Kornyej kezét, miközben nagybátyjára nézett és mosolygott.

Miután Kornyej megitta teáját és megette vacsoráját, csakhamar a kamrába ment, amelyben Márzával és a kislánnyal szokott aludni. Márfa még a nagyszobában maradt, hogy elmossa az edényeket. Kornyej könyökére támaszkodva, egyedül ült az asztal mellett és várt. A harag egyre erősebben forrott benne felesége ellen. Levette a falról a számolótáblát, zsebéből kis füzetet szedett elő és számolni kezdett, hogy másra terelje gondolatait. Számolgatott, miközben az ajtót nézte és erősen figyelte a hangokat, melyek a nagyszobából szűrődtek be.

Hallotta is néhányszor, hogy a szoba ajtaja kinyílik és valaki a ház folyosóján motorász, de még mindig nem jött a felesége. Végre hallotta lépéseit — az ajtót valaki meglökte hátával, kinyílt és belépett rajta Márfa kipirulva, csinosan, piros kendővel a fején, gyermekével a karján:

— Fáradt vagy, ugy-e az utazástól? — mondta mosolyogva, mintha észre sem venné férje mogorva arcát.

Kornyej ránézett Márfára, de nem felelt és újra számolni kezdett, pedig már semmi számolnivalója nem volt.

— Későre jár az idő, — folytatta aztán az asszony, mialatt a földre állította a gyereket és az alkóvba lépett.

Korneyj hallotta, amint felesége megvetette az ágyat és elaltatta leánykáját.

— Az emberek nevetnek — ismételte magában és Kuzjma szavaira emlékezett vissza — de megállj csak — mondta magában és nehéz lélekzettel fölemelkedett, a ceruzavéget mellényzsebébe tette, visszaakasztotta a szegre a számolótáblát és az alkóv ajtajához közeledett. Márfa a szentkép felé fordulva imádkozott. Korneyj megállt és várt. Az asszony hosszasan keresztet vetett, hajlongott és csendesen imádkozott. A férfinak úgy tűnt fel, mintha felesége már régen elmondotta volna minden imáját és csak szándékosan ismételné őket. Végre mégis a szokásos mély meghajlással befejezte imádságát és gyertyaszál módra fölegyenesedett, még valami imát elhadart és férjéhez fordult.

— Agáska már alszik — mondta és miközben mosolyogva mutatott a lánykára, leült a nyikorgó ágyra.

— Jevsztignyéj már régóta itt van? — kérdezte Korneyj, miközben belépett a deszkaajtón.

Az asszony egyik vastag hajfonatát nyugodt mozdulattal vetette keresztül vállán a mellére, fűrgén bontogatni kezdte haját, nevető szemmel nézett Korneyj arcába.

— Jevsztignyéj? Nem is tudom már, mióta van itt, két-három hete . . .

— Te vele élsz? — kérdezte Korneyj.

Márfa eleresztette a hajfonatát, de megint gyorsan kezébe vette, hogy kemény, sűrű haját tovább kifonja.

— Mit ki nem találnak az emberek! Hogy Jevsztignyéjjel élek! — kiáltott föl az asszony, különös hangsúllyal ejtve ki a „Jevsztignyéj“ nevet. — Mi mindent ki nem eszelnek az emberek! Ki mondta ezt neked?

— Beszélj, igaz, vagy nem? — kiáltotta Kornyej és hatalmas keze ökölbe szorult a zsebében.

— Ostoba szóbeszéd! . . . Lehuzzam a csizmádat?

— Felelj! — ismételte Kornyej.

— Hát az azlán a cifra dolog! Hogy én Jevsztignyéjjel kezdenék ki! — mondta Márfa. — Szeretném tudni, ki hazudta ezt neked?

— Mit beszélgettetek Jevsztignyéjjel a folyosón?

— Mit beszélgettünk? Hogy abroncsot kell a hor-dóra verni, azt mondtam. De minek kinzol engemet?

— Megparancsolom: mondd meg az igazat! Agyonverlek, ringyó!

Elkapta a hajánál fogva az asszonyt. Márfa fájdalomtól eltorzult arccal tépte ki hajfonatát Kornyej kezéből.

— Mért mentem hozzád, hogy bántsál? Semmi jót sem értem meg melletted. Ilyen élet kétségbe kergeti az embert.

— Kétségbe kergeti! — ismételte Kornyej és az asszony felé ment.

— Miért tépted ki a hajam felét? Nézd, hogy hull most! Miért nem hagysz békén?! Igaz az, hogy . . .

Nem mondhatta végig. Kornyej megragadta kezét, elrántotta az asszonyt az ágy mellől és ütötte-verte, ahol érte; fejére, oldalába, mellére. Zuhogtak csapásai. Dühé annál nagyobb lett, mentül jobban püfölte az asszonyt. Márfa kiabált, védekezett, ki akarta tépni magát, de Kornyej nem hagyta. Fölbredt a gyermek és anyjához rohant.

— Anyuskám! — kiáltotta torkaszakadtából.

Kornyej kitepte a gyereket anyja kezéből és a sarokba hajította, mint valami macskát. A lányka fölsikoltott és utána elnémult néhány pillanatra.

— Nyomorult! Megölted a gyermekünket! — kiáltotta Márfa és föl akart kelni, hogy lánykájához mehessen.

De Kornyej újra megragadta és úgy mellbevágta,

hogy az asszony is szó nélkül a padlóra hanyatlott. Csak a kislány visitott most siralmasan, elfuló lélekzettel.

Ekkor Kornyej anyja jött be ingadozó lépésekkel, fejkendő nélkül, szétborzolt ősz hajjal és reszkető fejjel. Nem nézett se Kornyejra, se Márfára, hanem kis, jajgató unokája felé fordult és fölemelte.

Kornyej úgy állott ott, mintha álmából ébredt volna és nehéz lélekzettel nézett maga körül; úgy látszott, nem is tudja, hol van és kit lát maga előtt.

Márfa fölemelte fejét és nyögve törülte meg ingével vérző arcát.

— Te alávaló zsvány! — kiáltotta Márfa. — Hát igaz, Jevsztignyéjjel élek, azelőtt is vele éltem. Csak ölj meg! Agáska se a te gyermeked, tudd meg, hogy Jevsztignyéjé, — mondta gyorsan, könnyökével eltakarta arcát és várta Kornyej ütését.

De Kornyej csak bámult maga elé és nehezen szuszogott.

— Nézd csak, mit műveltél a lánykával — szólt az öregasszony és mutatta a szakadatlanul jajveszékelő gyermek kificamodott, lelógó karját. Kornyej szótlanul sarkon fordult és a pitvarba ment, onnan pedig a tornácra.

Odakinn még mindig fagyos és borus volt az idő.

Apró hókristályok hullottak Kornyej tüzes arcára és homlokára. Leült a lépcsőre és a korlátról lesöpörte tenyerével a havat. Az ajtó mögül Márfa nyögése és a gyermek fájdalmas sirása hallatszott. Aztán kinyílt az ajtó a pitvar felé és Kornyej hallotta, amint anyja a gyermekkel együtt kijött a kamrából és a nagyszobába ment. Kornyej fölállott és a kamrába ment, melyben a lecsavart lámpa csak halványan világított. Mikor belépett, Márfa nyögése a válaszfal mögött hangosabbá lett. Kornyej szótlanul felöltözött, előszedte a pad alól kofferét, becsomagolta cókmokját és kötéllel összekötözte.

— Miért vertél meg? Miért? Mit tettem? — kezdett Márfa panaszkodni. Kornyej nem válaszolt; vette kofferét és az ajtó felé indult. Márfa most már egészen más, haragos hangon kiáltotta:

— Te rabló, nyomorult gazember, azt hiszed, hogy nem kerülsz törvény elé?

Kornyej szó nélkül kitaszította lábával az ajtót és úgy berugta maga mögött, hogy a falak is megremegtek belé.

A nagyszobába ment, felköltötte a néma fiut és megparancsolta neki, hogy fogja be a lovat. A néma fiu hirtelenében azt se tudta, hol van, csak bámulva és kérdőleg nézett nagybátyjára és mind a két kezével saját hajába turt. Végre megértette, hogy nagybátyja mit akar tőle, kiugrott az ágyból, fölhuzta nemez csizmáját, magára öltötte rongyos bekecsét, fogta a lámpást és kiment az udvarra.

Már világos volt, mikor Kornyej a némával együtt a kis szánon kihajtott a kapun és visszament azon az uton, melyen előző este Kuzjmával jött.

Öt perccel a vonat indulása előtt érkezett az állomásra. A néma fiu látta, amint Kornyej megváltotta vasuti jegyét és kofferével beszállt az egyik kocsiba, aztán biccentett a néma felé a fejével; a vonat pedig lassan eltűnt a fiu szeme elől.

Márfának nemcsak az arca dagadt meg, hanem a fején is erősen megsebesült és eltört két bordája; de az erős fiatalasszony félév múlva teljesen meggyógyult és nyoma se maradt rajta Kornyej csapásainak. A lányka azonban örökre nyomorék maradt; el volt törve mindkét karja és egyik keze is megbénult.

Kornyejről azonban mióta elment, nem hallatott semmi hir, nem tudták, él-e, vagy meghalt.

II.

Tizenhét esztendő mult el. Késő ősz volt. A nap alacsonyán keringett és délután négy óra tájban már beállt az alkony.

Az andréjevkaí marhacsorda visszaérkezett a faluba. A csordás, akinek kitellett az ideje, még a bőjti napok előtt elment és a marhákat föl váltva asszonyok és gyermekek őrizték.

A csorda épp a zabtarlóról érkezett vissza a sáros, szarvasmarhák patájától földult és keréknyomtól fölszántott feketeföldes országuton, miközben az állatok szakadatlanul bögve és bégve mentek a falu felé. A csorda előtt az uton egy magastermetű aggastyán ment, esőtől sötétre fakult, foltozott paraszti köntösben, bőrszákkal hajlott hátán és nagy sapkával a fején. Haja és szakála borzas és ősz volt, csak sűrű szemöldöke volt fekete. Az aggastyán csak nehezen jutott előre a sáros uton, átázott, durva, kitiport, kisorosz csizmáiban, miközben minden lépésnél tölgyfabotjára támaszkodott. Mikor elérte őt a csorda, amely mögötte járt, botjára támaszkodva megállott. Egy fiatal asszony föltürt szoknyával és férficsizmában, durva zsákvászonnal a fején, az utnak hol egyik, hol másik szélére szaladt, hogy az elmaradozó birkákat és disznókat előreterelje. Mikor a nő az öreghez ért, megállott és figyelmesen megnézte őt.

— Adjon Isten, öregapó — mondta kellemesen csengő, finom, fiatalos hangján.

— Adjon Isten, kedveske — felelte az aggastyán.

— Itt a faluban fogsz éjszakázni?

— Meglehet. Fáradt vagyok, — szólt az aggastyán, rekedt hangon.

— Nem kell a biróhoz menned, öregapó, — mondta szerető hangon a fiatal asszony — gyere egyenest hozzánk; innen mindjárt a harmadik ház. Anyósom mindig szívesen fogadja a vándor embereket.

— A harmadik ház, mondod, tehát a Zinovjéjev

háza? — szólt az aggastyán és jelentőségteljesen huzta föl szemöldökét.

— Ismered talán?

— Nagyon jól ismerem.

— Mit bámulsz rám, Fedjuska? Ez a béna birka egészen hátramaradt! — szólt a fiatal asszony és a csorda mögött három lábon sántikáló birkára mutatott, aztán visszaszaladt a béna, fekete birkáért, miközben jobb kezével megsuhintotta a levegőben a fűzfavesszőt, míg a béna balkezevel sajtószerű mozdulatot tett, hogy fejére szorítsa a zsákvásznat.

Az aggastyán Kornyej volt és a fiatal asszony Agáska, akinek tizenhét évvel ezelőtt Kornyej kitérte a kezét. A leány Andréjevka faluba, amely Gajitól négy versztnyire van, ment férjhez; férje jómódu családból való volt.

Kornyej Vasziljev erős, büszke, gazdag emberből lett azzá, ami most volt: öreg, gyöngye koldussá, kinek viseltes ruháján kívül, ami testét fedte, nem volt egyebe, mint két inge és katonai obsitja egy zsákban. Az egész változás oly lassan történt, hogy meg se tudta volna mondani, mikor kezdődött és mikor ért véget. Csak azt tudta és meggyőződéssel ki is tartott mellette, hogy szerencsétlenségének okozója, életének megrontója a felesége volt. Borzasztó volt és nagy fájdalmat okozott neki, mikor arra gondolt, hogy mi volt ezelőtt és ilyenkor elkeseredett gyűlölet ébredt fel benne ama nő iránt, aki mindazt a sok bajt okozta neki, melyet tizenhét esztendő óta elszenvedett.

Akkor éjjel, mikor megverte a feleségét, ahhoz a földbirtokoshoz utazott, akinek az erdeje eladó volt. Az erdővételt azonban nem ütötték nyélbe. Az erdő már másé volt és Kornyej Moszkvába utazott és ivásra adta fejét. Előbb is szokott inni, de most két hétig egyfolytában ivott és mikor megint kijózanodott, délre

utazott, hogy marhát vásároljon. A vásár azonban nem ütött be és sokat veszített rajta. Másodszor is elutazott. Megint nem volt szerencséje. És egy év leforgása után háromezer rubeléből csak huszonöt maradt neki és kényszerülve volt arra, hogy állásba szegődjék. Az ital is mindjobban hatalmába kerítette.

Előbb egy marhakereskedő intézője volt, a gazdája azonban egy év múlva elbocsátotta állásából, mikor egyik utján leitta magát. Aztán egy borkereskedő ismerőse fogadta föl, de ennél sem volt maradása. Nem voltak rendben a számadásai és elbocsátották. Röstelt hazautazni és ingerült is volt. Félt saját magától.

— Nélkülem is tönkremennek — gondolta magában. — Ki tudja, enyém-e a fiam is?

Korneyj sorsa folyton rosszabbra fordult. Nem tudott meglenni pálinka nélkül. Most már nem intéző, hanem marhahajcsár lett belőle. De később már annak sem volt nagyon alkalmas.

Mennél rosszabb volt a sorsa, annál inkább okolta és annál erősebben gyűlölte — feleségét.

Mikor legutóbb egy ismeretlen marhakereskedő hajcsára volt, megbetegedtek az állatai. Korneyj nem tehetett róla, de gazdája haragjában az intézőt is, őt is elbocsátotta. Korneyj semmiféle állást nem talált többé és így elhatározta, hogy vándoréletet kezd. Egy pár csizmát csináltatott, tarisznyát akasztott a nyakába, teát és cukrot csomagolt bele, és nyolc rubellel a zsebében, Kievbe ment.

De ott nem tetszett neki az élet és tovább vándorolt Kaukázusba, Uj-Áthoszba. Utközben váltólázat kapott. Hirtelen elgyöngült. Már csak egy rubele és ötven kopékája maradt, ismerősei nem voltak és erre elhatározta, hogy hazamegy a fiához.

— Lehet, hogy az asszony, a megrontóm, már meg is halt, — gondolta. — De ha él, meg akarom a nyomorultnak legalább most a halálom előtt kereken mondani a véleményemet, hogy tudja meg, mit csi-

nált belőlem — gondolta tovább és hazája felé vette útját.

Láz rázta minden másodnap és egyre jobban gyöngítette, úgyhogy naponta csak fáradsággal tett meg tiz-tizenöt versznyi utat. Mikor már csak kétszáz versznyire volt házától, teljesen elfogyott a pénze, alamizsnáért kellett könyörögnie, éjszakai szállásról pedig a falusi birónak kellett gondoskodnia.

— Ide jutottál! — gondolta Kornyej és, mint már régóta megszokta, ökölboszoritotta kezét felesége ellen. De nem volt senki ott, akit megverhetett volna és ereje sem volt már az öklében.

Két hét kellett neki a kétszáz verszthez és egészen gyöngé és beteg volt, mikor már csak négy versznyi távolságra volt házától, amelyet nem ismert meg, mintahogy őt sem ismerte meg senki. Így találkozott Agáskával, akit leányának tekintett a világ, de aki nem volt az és akinek egyszer kitörte a kezét.

Ugy tett, ahogy Agáska ajánlotta. Amikor Zinovjejev házába érkezett, éjjeli szállást kért... Befogadták.

Amint a szobába ért, keresztet vetett, ahogy mindig tenni szokta a szentképek előtt és üdvözölte a ház népét.

— Átfáztál, nagyapóka, menj csak a kemencéhez! — mondta az öreg, ráncosképű eleven parasztasszony, miközben elrakta az asztról a holmit.

Agáfja férje, aki fiatal parasztember volt, az asztal mellett ült és megigazitotta a lámpát

— De megáztál, öregapó! — mondta. — Hát mit csináljunk? Szárogasd csak meg magadat!

Kornyej levetette ruháját és csizmáját, a kemence előtt szétteregette kapcait, aztán maga is felült rá.

Közben Agáska korsóval jött be a szobába. Már behajtotta a csordát és megitta a marhákat.

— Nem volt itt egy öreg ember, egy vándor? — kérdezte. — Én ideküldtem.

— Nézd csak, hát itt van, — mondja a paraszt a

kemencére mutatva, melyen Kornyej ült, erősen szőrös, csontos lábát dörzsölgetve.

A parasztok Kornyejt is meghívták teára. Az öreg leszállt a kemencéről és a pad szélére ült. Csészét adtak a kezébe és egy szem cukrot.

Az időjárásról és a gabona betakarításáról beszélgettek.

— Nincs szem a kalászban — mondták. — A földesuraknál kicsirázik a gabona. Mihelyt megkezdik a behordást, mindjárt megered az eső. A parasztok már csürbe vitték a termésüket. Az uraság gabonája megrothad; egér is van a kékében, rengeteg.

Kornyej elmondotta, hogy utközben egész mezőt látott tele kékével.

A fiatal asszony már ötödször tölti tele Kornyej csészéjét, gyöngé, alig sárgáló teával.

— Nem baj, igyál csak, öregapóka, egészségedre! — mondta neki az ellenkezésére válaszul.

— Hát mi bajod, hogy egyik kezed béna? — kérdezte tőle Kornyej, miközben a tele csészét óvatosan átveszi tőle és összehuzza szemöldökét.

— Mikor még kicsi volt, összetörték a kezét, az apja akarta megölni Agáskánkat, — mondta az öreg beszédes anyós.

— Aztán miért? — kérdezte Kornyej. És mialatt a fiatalasszony szemébe nézett, hirtelen eszébe jutott Jevsityignyáj Bjelüj kék szemével, és keze, melyben a csésze volt, annyira remegett, hogy a tea felét kiöntötte, mialatt az asztalra tette a csészét.

— Ilyen ember is volt Gajiban, a falunkban. Az ő apja volt, Kornyej Vasziljev volt a neve. Gazdag ember volt. Haragjában szégyenszemre megverte a feleségét és ezt a szegény asszonyt nyomorékká tette.

Kornyej hallgatott és ide-oda mozgó fekete szemöldöke alól hol a parasztra, hol Agáskára nézett.

— De hát miért? — kérdezte az öreg koldus és a cukorba karapott.

— Ki tudja! Rólunk, asszonyokról sok szóbeszéd

esik és mi isszuk meg a levét — felelte az öregasszony. — A béresük miatt kaptak hajba; így beszéltek. Derék fiatalember volt a béres, a mi falunkból való. Ott is halt meg az ő házukban.

— Meghalt? — kérdezte Kornyej és köszörülte torkát.

— Már rég meghalt. Onnan hoztuk el ezt a menyecskét. Szépen éltek a szülei és elsők voltak a falujukban, amíg élt a ház gazdája.

— És mi történt a ház gazdájával? — kérdezte Kornyej.

— Biztosan meghalt már ő is. Eltűnt. Talán tizenöt évvel ezelőtt.

— Régebben lehetett; anyám elmondta, hogy épp akkor választott el.

— És nem haragszol reá, hogy a kezedet... — kezdte Kornyej, de hirtelen elcsuklott a hangja.

— Hát nem volt idegen ember! Hiszen az apám volt. No, igyál még, jót tesz a hideg ellen. Töltsék? Kornyej nem felelt; zokogott.

— Mi bajod?

— Semmi. Isten fizesse meg!

És Kornyej reszkető kézzel átkarolta a pohár-széket, aztán a kemence vállát és nagy sovány lábival felmászott a kemencére.

— Nézd csak! — mondta az öregasszony a fiának és szemével az öreg koldus felé intett.

III.

Másnap Kornyej korábban kelt, mint a többiek. Leszállt a kemencéről, összedörzsölte a keményre száradt kapcákat, nagy erőlködéssel fölhozta a ropogós csizmáját és a nyakába akasztotta a tarisznyáját.

— Reggelizzél meg velünk, nagyapó — szólta az öregasszony.

— Isten fizesse meg, el kell mennem.

— Hát akkor vigyél magaddal legalább a tegnapi lepényből. Beleteszem a bugyrodba.

Korneyj megköszönte a szivességet és elbucszott.

— Térj csak be majd hozzánk, ha visszafelé is erre hoz az utad, szivesen látunk, ha még élünk...

Kinn sűrű köd volt, mely mindent elborított. De Korneyj jól ismerte az utat, minden dombot, minden lejtőt, minden bokrot és minden fűzfát jobbra és balra az ut mentén, ha a tizenhét év alatt közülük jónéhányra le is sujtott a fejsze, hogy helyet adjon a fiatalabb csemetéknek és ha a valaha fiatal csemeték is jócskán megöregedtek.

Gáji ugyanaz a falu maradt, csak néhány új ház épült a faluvégén.

És faházak téglaházakká alakultak át. Korneyj kőháza ugyanaz maradt, csak közben megöregedett. A házfedelét már régóta nem mázolták át újra, téglák hullottak ki a sarkából és a lépcső félrecsuszott.

Mikor Korneyj az egykori háza felé közeledett, a nyikorgó kapun át épp egy anyakanca jött ki a csikájával: öreg, szürke paripa volt, a csikaja pedig három éves. Az öreg szürke épp olyan volt, mint az a kanca, amelyet Korneyj egy évvel azelőtt, mielőtt elvándorolt, hazahozott a vásárról.

— Ez ugyanaz a csikó lesz, amellyel a kanca vemhes volt, mikor én innen elmentem. Épp oly magas, mint az anyja, szügye széles és lába kócos.

Egy feketeszemű fiú új basztcipőjében vezette az itatóhoz a lovakat.

— Ez már valami unoka lehet, Fedjka fia, éppoly feketeszemű, mint ő — gondolta magában Korneyj.

Most egészen a ház előtt állott.

A fiú megnézte az ismeretlen öregembert és aztán a rakoncátlanul a sárban ficáncoló kanca után szaladt. A gyereket épp olyforma fekete kutya kísérte, mint amilyen egykor a Volcsok volt.

— Hát igazán a Volcsok volna? — gondolta magában. És emlékezett rá, hogy Volcsoknak huszévesnek kellene lennie. Közeledett a ház előtt levő tornác-

hoz és nagynehezen róttá annak a lépcsőnek fokait, amelyen egykor ült. A karfájáról a havat lesöpörte tenyerével és aztán kinyitotta a pítvarra nyíló ajtót.

— Hogy mersz kopogtatás nélkül bejönni? — kiáltott rá egy asszonyi hang, amely a szoba felől hallatszott. Kornyej megismerte ezt a hangot. És aztán kijött a folyosóra maga az asszony, egy ráncos arcú, inas nyaku vénasszony. Kornyej azt a fiatal, szép Márfát várta, aki őt annakidején megcsalta.

Ezt a Márfát gyűlölte és szemrehányásokkal akarta elárasztani és ime: helyette ráncosképű vénasszony állott előtte.

— Ha alamizsnát akarsz, kopogtass kinn az ablakon — mondta éles, vijjogó hangon az öregasszony.

— Nem akarok alamizsnát, — mondta Kornyej.

— Hát mit akarsz? Mi?

Hirtelen elakadt a szava. És Kornyej látta az arcán, hogy az asszony megismerte őt.

— Sok koldus csavarog erre. Hordd el magad Isten hírével!

Kornyej háttal a falnak támaszkodott, mialatt botjára is ránehezedett. Nézett az asszonyra merőn és ámulva állapította meg, hogy semmi sincs már lelkében abból a gyűlöletből, mely annyi éven át gyülemlett föl benne Márfa iránt. Most inkább hirtelen valami gyöngeség és elérézékenyülés fogta el.

— Márfa, egyszer mindnyájunknak meg kell halnunk...

— Takarodj, takarodj, Isten nevében! — kiáltotta az asszony gyorsan és bosszusan.

— Nincs más mondanivalód számomra?

— Semmi mondanivalóm sincs számodra — felelte Márfa. — Takarodj! Isten nevében hordd el magad, hordd el! Ilyen tekergő és lustálkodó ördög-szekere sok csavarog erre.

Az asszony gyors lépésekkel visszasietett a szobájába és becsapta az ajtót.

— Miért szitkozódól? — hallatszott egy férfi

hangja és az ajtón kijött, fejszével az övében, egy barnahaju parasztlegény, épp olyanforma, mint amilyen Kornyej lehetett negyven évvel ezelőtt, csak valamivel kisebb és nyurgább volt, de ugyanazzal a sötét, ragyogó szemmel.

Az a Fedjka állt előtte, akinek tizenhét évvel ezelőtt ajándékba hozta a képeskönyvet. Fedjka most szemére vetette anyjának, hogy miért nem ismer irgalmat a koldussal szemben. Vele együtt, szintén fejszével az övében, jött Kornyej néma unokaöccse: most egy felnőtt, ráncosképű, inas férfi, gyér szakállal és hosszú nyakkal. Határozott és áthatón óvatos szemmel nézett maga körül. Mind a ketten épp reggeliztek és az erdőbe akartak menni.

— Mindjárt, nagyapócska, — mondta Fjódor és a némának jeleket adott, először az öreg koldusra, aztán a kamara felé mutatott és a kenyérszelés mozdatát utánozta.

Fjódor az utcára ment ki és a néma visszatért a házba. Kornyej még mindig lehajtott fejjel állt ott, a falnak dülve és botjára támaszkodva. Nagy gyöngeséget érzett és csak nehezen tudta visszafojtani könnyeit. A néma nagy karéj friss, illatos, fekete kenyérral jött elő a házból és Kornyejnek adta. Miután Kornyej keresztet vetett és elfogadta a kenyeret, a néma az ajtó felé fordult, mindkét kezével végigsimitotta arcát és úgy tett, mintha kiköpne. Ezzel fejezte ki rosszalását nagynénje viselkedésével szemben. Majd hirtelen elhallgatott, mintha elkábult volna, megtorpant és tátott szájjal Kornyejre bámult, mintha megismerné. Kornyej nem tudta tovább visszafojtani könnyeit és szemét, orrát és ősz szakállát köntöse szárnyába törölgetve elfordult a némától és kiment a tornác lépcsőjére. A meghatottságnak, alázatnak és megalázkodásnak valami különös, ünnepies érzése fogta el fia előtt, Márfa előtt és mindenki előtt és ez az érzés egyszermind diadalmasan és jólesően keresztülszántotta a lelkét.

Márfa kinézett az ablakon és csak akkor lélekzett föl megnyugodva, mikor látta, hogy az öreg ember már eltűnt a ház sarkán túl.

Mikor megbizonyosodott Kornyej távozásáról, a szövőszékhez ült és szöni kezdett. Tízszor is megrántotta a szövőszék bordáját, de keze nem engedelmeskedett. Félbeszakította a munkáját és Kornyejre kezdett gondolni, arra a Kornyejre, aki az imént eléje állott; tudta, hogy Kornyej volt, Kornyej, aki majdnem megölte őt és aki valamikor szerette őt. Most egészen megborzadt attól, amit vele épp az előbb cselekedett.

— Nem azt tettem, amit tennem kellett volna. De hát hogyan kellett volna megszólitanom? Hiszen nem mondta meg, hogy ő Kornyej és hogy hazajött.

Megint kezébe vette a vetélőt és szőtt késő estig.

IV.

Kornyej napnyugtára Andréjevkába vánszorgott el és Zinovjejevéknél megint éjjeli szállást kért, amit meg is kapott.

— Mi az, hát nem jutottál tovább, nagyapócska? — kérdezték tőle.

— Nem, mert nagyon gyöngé vagyok. De vissza kell majd térnem. Megengeditek, hogy itt töltsöm az éjszakát?

— Hogyne, hiszen nem fekszel lyukat az ágydeszkába. Gyere csak, szárítsd meg magadat.

Kornyejt egész éjszaka rázta a láz. Csak reggel felé aludt el és ébredésekor már az egész ház népe talpon volt, csak Agáfja maradt a szobában.

Kornyej a kemencén feküdt, száraz köntösön, melyet az öregasszony terített alája.

Agáfja kivette a kenyeret a kemencéből.

— Kedvesem, — szólta Kornyej gyöngé hangon — gyere közelebb hozzám.

— Mindjárt, nagyapócska — válaszolta a fiatal

asszony, miközben kiszedte a kenyereket. — Talán kvaszt* akarsz inni?

Korneye nem felelt.

Miután Agáfja az utolsó kenyeret is kivette, Korneyehez ment egy korsó kvasszal. De az öreg nem ivott, hanem úgy, ahogy ott feküdt, arcával fölfelé, anélkül, hogy Agáfjához fordult volna, beszélni kezdett.

— Gása, — mondta egész halkán — eljött az én időm. Meg fogok halni. Bocsáss meg hát nékem Krisztus nevében.

— Isten irgalmas. De hát te semmi rosszat sem tettél nékem!

Korneye kis ideig hallgatott.

— És még valamit: menj, kedvesem, menj anyádhoz és mondd meg neki... hogy a vándor, mondd csak... a tegnapi vándor, mondd...

Elkezdett zokogni.

— Hát ott voltál a mieinknél?

— Ott. Mondd meg ott, hogy a tegnapi vándor... a vándor, mondd nekik — megint könnyekbe fulladt a hangja. Végre megemberelte magát és befejezte:

— ... azért jött, hogy bucsut vegyen.

Aztán a melle körül tapogatózott.

— Megmondom neki, nagyapócska, biztosan megmondom neki! De mit keresel? — kérdezte Agáfja.

Az öreg nem felelt, csak az erőlködéstől eltorzult arccal előkotorászott sovány, szőrös kezével egy írást és átnyújtotta neki.

— És ezt add annak, aki kéri. Ez az obsitom. Hála Istennek, a bünökért megbünhödtünk — és arca ünnepies kifejezést öltött fel. Szemöldöke felfutott, szeme a mennyezetre meredt és egészen nyugodt lett.

— A gyertyát, — mondta anélkül, hogy ajka szemmelláthatóan mozgott volna.

Agáfja megértette, mit kér. Levette a szentképek mellől a viaszgyertyát, meggyújtotta és Korneye kezébe

* Orosz pálinka.

adta. Kornyej a gyertyát hüvelykével és mutatóujjával tartotta.

Agáfja eltávozott, hogy eltegye Kornyej obsitját és amikor megint közeledett az öreg felé, Kornyej kezéből kiesett a gyertya, merev szemével nem látott többé és melle megszűnt pihegni.

Agáfja keresztet vetett, elfújta a gyertyát, tiszta kendőt vett elő és befödte vele a halott arcát.

Márfa egész éjjel nem tudott elaludni, mindig csak Kornyej járt az eszében. Reggel magáraöltötte kabátját, kendőt kötött és fölkerelkedett, hogy megtudakolja, merre jár az öreg. Csakhamar megtudta, hogy Kornyej Andréjevkába ment. Márfa botot tépett ki a sövényből és Andréjevkába ment. Mennél meszebbre jutott, annál nagyobb bánatot érzett.

— El akarok bucsuzni tőle, hazahozom és jóváteszem a vétkem, hogy Kornyej legalább otthon a fia mellett halhasson meg, — gondolta magában.

Mikor leányának udvara felé közeledett, egy csomó embert látott a ház előtt.

Az emberek egy része a ház pitvarán, másik része az ablakok előtt állott. Mindenki tudta már, hogy az egykor messze vidéken ismert, tekintélyes és gazdag Kornyej Vasziljev mint szegény vándor halt meg leánya házában. A szoba is tele volt emberekkel. A parasztasszonyok sugdolóztak, nyögdécseltek és sóhajtoztak.

Mikor Márfa a szobába lépett és az emberek helyet szorítottak neki, megpillantotta a szentképek alatt a megmosdatott, terítővel beborított holttestet fölgravatolozva. Filip Kononiics egyházfihoz illő éneklő hangon olvasta fenszóval a zsoltár szavait.

Késő volt most már megbocsátani vagy bocsánatot kérni. És Kornyej szigorú, szép, öreg vonásaiból nem lehetett megállapítani: megbocsát-e, vagy még haragszik.

Tolsztoj.

Havi olvasmány

Tudjuk, hogy az ó-korban az emberek bálványimádók voltak. Ha például rossz termés volt, akkor ezt a gyümölcsök külön istenének tulajdonították; azt hitték, hogy valamivel megharagították és ezért ki kell őt engesztelni; és az emberek fából bálványt faragtak, elnevezték a gyümölcsök istenének, imádták és áldoztak előtte. És ha utána jó termés volt, akkor az emberek azt hitték, hogy ezt imádságaiknak és áldozataiknak köszönhetik, melyeket a bálványnak hoztak. Ma azonban már tudjuk, hogy az ó-korban tévedtek az emberek. Ma már tudjuk, hogy az egy Isten az emberi ész előtt az élet törvényei útján nyilatkozik meg, tehát nincs külön istene a gyümölcsöknek. Tudjuk, hogy imádságaikkal és áldozataikkal nem gyarapították kezük munkájának gyümölcsét és hogyha utána jobb termés következett, ez oly világrend egyik következménye volt, melyről azoknak az embereknek sejtelmük sem volt.

Mindezt tehát tudjuk, de nem tudjuk, hogy most még jobban tévedünk, hogy még jobban lealacsonyodunk és hasonlíthatatlanul nagyobb áldozatokat hozunk, minthogy alapjában véve ugyanazokat az embercsinálta dolgokat imádjuk. A különbség csak az, hogy a régiek anyagi készítményeket imádtak, mi azonban — találmányokat. Mi, mai emberek, különféle templomokat létesítettünk, kiesztünk vallásokat, még pedig csupa igazhitű és egyedül igaz vallásokat, sok államot alapítottunk, királyokat és császárokat ültettünk trónokra, kormányokat, kormányzóságokat, tartományi képviselőket találtunk ki és egész sereg minisztert, kormányzót, elnököt ültettünk beléjük, hogy a számuk valóságos légió. Az emberek annyi mindenféle dolgot tettek imádatuk bálványává és áldozataik oltárává, hogy ahova csak lépünk, egy-egy bálványba ütközünk. És még azt

hiszik az emberek, hogy mindezek az intézmények és bálványok szükségesek és imádatukban a legvégsőig megalázkodnak; nemcsak mindent föláldoznak, amijük van, hanem még magukat is, mert azt hiszik, hogy ez majd valamilyen módon növelni fogja anyagi javukat. Bár valójában nem lehet szó ilyen növekedésről és bár ha ennek ellenére is lélekezünk még valahogyan, akkor ezt mégis természetesen nem a különböző szent közintézményeknek köszönhetjük, hanem tőlük függetlenül élvezzük, — amiből következik, hogy még nem sikkadt el az élet valamennyi törvénye és hogy az igazi Isten még mindig él az emberben.

A csalás abban van, hogy Istennel való közvetlen egyetértésünk és viszonylatunk erejét kívülről erőszakosan szűkítik és a legkülönfélébb intézmények közbeiktatásával elrejtik. És a csalás abban is rejlik, hogy egyes emberek, akik tulajdonképp épp olyanok, mint a többiek, bűnös és állatias erőszakukat szent műnek fogadtatják el és állásukat, amelyet ők maguk találtak ki, kihasználják; maguknak vindikálják a kizárólagos észet és az embereknek általuk kitalált képviselőtét Isten színe előtt.

Ez a világi csalás, amelyből semmi módon sem tudunk magunkhoz térni, már az ó-testamentum idejében kezdődött.

Az ó-testamentumból tudjuk, hogy a zsidók (körükből származott Krisztus, akinek vallását állítólag követjük) azzal különböztették meg minden más néptől magukat, hogy az igazi Istent imádják és hogy imádásuk nem nyilvánul meg lealázó, vagy hátrányos cselekedetekben, mint például mély hajlongásokban, vagy a saját akaratunkról, saját lelkiismeretünkéről és emberi méltóságunkról való lemondásban; nem nyilvánul meg az életünkéről az utolsó csöpp vérig való lemondásban, — mint ahogy mi tesszük ezt isteneinkkel —, hanem abban nyilvánul meg, hogy Istenimádásuk az élet ama törvényeinek teljesítésében áll, melyeket a zsidók számára a Tizparancsolat fejezett

ki, amiknek elseje az volt, hogy az emberek ismerjék igazi Istenüket és más isteneket ne faragjanak maguknak. Ez volt „Isten Népe” legelőkelőbb megkülönböztető jele. Mint koruk népe, azonban a zsidók nem maradtak meg mindig azon az életszinten, amelyre Mózes őket oly utánozhatatlanul emelte. Időről időre különböző kísértésekbe estek, mélyre süllyedtek, idegen isteneket imádtak, úgyhogy aztán életük egyre erősebben megromlott és végül elviselhetetlenül nyomoruságos lett, megvezekeltek érte és megint visszatértek igaz Istenükhöz. De zsidó üdvüket véglegesen elpusztították azzal, hogy bálványt találtak ki maguknak.

Sámuel első könyvének nyolcadik fejezete elmondja, hogyan mentek Izráel vénei Sámuel prófétához és királyt követeltek tőle. A biblia szerint a prófétának nem tetszett népének ez a kivánsága és Istenhez fordult tanácsért. Isten pedig nagy, örök szavaival így felelt neki: „Nem téged utáltak meg, hanem engem, hogy ne uralkodjam ő rajtok. Mit lehet tenni, ha engem elvetettek? Ugy cselekszenek, ahogy mindig cselekedtek. Most azért fogadd meg az ő szavukat, hirdesd ki ama király hatalmát ő rajtuk, aki uralkodni fog közöttük.”

És Sámuel így szólt a néphez:

„A király a ti fiaitokat, leányaitokat és legjobb szántóföldeiteket elveszi és szolgálóinak adja és ti is néki szolgáló lesztek. És akkor kiáltani fogtok a király miatt, akit választottatok, de nem hallgat meg az Ur titeket az napon.”

De a nép vonakodott engedelmeskedni és Sámuel „királyt emelt nekik”. Így vesztette el Izráel azt a szabadságot, melyet Istentől Mózes útján kapott és amelynek kedvéért kiszabadította őket az egyiptomi fogságból.

Egészen addig a „Birák Könyvé”-ben és „Ruth Könyvé”-ben így szólt az Irás: „Abban az időben nem vala Izráelnek királya; mindenki azt cselekedte, amit

jónak, helyesnek tartott. De a király uralma alatt szemmeláthatóan megszűnt ez a rend. Senki sem tette többé azt, amit jónak és helyesnek tartott, nem vizsgálta, mi jogos és mi jogtalan, mert hiszen erre való volt a király. Lehet, hogy az embereknek úgy tünik fel, mintha így jobb lenne, de ha a királyok még oly bölcsek, törvényeik még oly tökéletesek is, mégsem tudják az emberben élő észet pótolni; a kettő pedig egyszerre nem állhat meg, mert egyik elnyomja és megsemmisíti a másikat és mert senki sem szolgálhat egyszerre két urat, minthogy vagy gyűlölni fogja az egyiket és szeretni a másikat; vagy az egyikért buzgólkodik és elhanyagolja a másikat.“

Igy kezdődött a király uralmával az ó-testamentumban a világi hamisítás, amely aztán évezredek át nyomorította a zsidó népet és tartott évezredek át és még mindig nem tudunk belőle egészen kijózanodni.

Buka.

ÁPRILIS

Április 1.

A tudomány birodalma végtelen; ezért, hogy tudásunknak értelme legyen, tudni kell, melyek a tudomány terén a legfontosabb tárgyak és melyek a kevésbé fontosak, stb.

★

Napjainkban rengeteg megismerésre méltó dolog halmozódik föl. Képességünk nemsokára elégtelen, időnk pedig tulságosan rövid lesz ahhoz, hogy kikeressük közülök a legfontosabbakat. Bőségesen kínálóznak olyan kincsek, melyek befogadása miatt sok haszontalan lomot ki kell hajigálnunk. Jobb lett volna meg se terhelnünk velök magunkat. *Kant.*

Tulkorai és sokszor mértéktelen olvasásunk miatt, amely annyi meg nem emésztett anyaggal táplál, emlékezőtehetségünk rendszerint eluralkodik érzelmeink és izlésünk fölött. Ezért gyakran a legmélyebb bölcsesség kell ahhoz, hogy érzelmeink eredeti szüzességéhez jussunk és idegen gondolatok és nézetek tömkelegében megtalálhassuk saját magunkat, hogy megint mi *magunk* érezhessünk és a magunk nyelvén beszélhessünk; majdnem azt mondhatnám, hogy egyszer megint saját *magunk* lehessünk.

Lichtenberg nyomán.

★

Azt mondtam magamban: „Bárcsak ismerne szivem minden tudományt.“ És kevés dolog maradt, amit meg nem értettem, de mikor érett ésszel mindent, amit tudtam, megvizsgáltam, eltelt az életem és nem tudtam semmit.

Omár Chijam.

★

Szivetekből és elmétekből vessétek ki azt a gondolatot, hogy mindent meg akartok ismerni, ami égen és földön van. Általában kevés olyan dolog van, amelyet valaha megismerhetünk úgy a Gondviselés útjaiból, mint a lét törvényeiből. De ez a kevés is elég, tökéletesen elég. Többre törekedni nem hoz számunkra semmi üdvöt. Legyetek meggyőződve, hogy a mi szerény földi létünk valóságos szükségleteinek határán kívül és ama terület határain kívül, amelyben mindnyájunknak élnünk adatott, minden több munka — bolondság és minden több tudás csak szomorúságunkat fokozza.

John Ruskin.

★

A csillagászok megfigyelései és számításai sok mindenféle csodálatraméltó dologra tanították meg az embereket, de a legfontosabb bizonyára az a tanulság, hogy felfődték előttünk az emberi tudatlanság mély

örvényét, amelyet ily mélynek e csillagászati ismeretek nélkül nem hitt volna az ember. Ha ezen elgondolkodunk, ennek nagy változást kell előidéznie eszünk használatának végcéljai tekintetében. *Kant.*

★

„A földön füvek nőnek: látjuk őket, a holdból azonban nem volnának láthatók. Ezeken a füveken szálacskák vannak, a szálacskákon pedig apró élő lények, de tovább aztán semmi sincs.“ Mily együgyűség! „Az összetett testek elemekből állnak, de az elemek felbonthatatlanok.“ Mily együgyűség! *Pascal.*

★

Ne félj a tudatlanságtól, hanem félj az áltudománytól. Belőle ered minden rossz a világon.

★ ★ ★

A tudás végtelen. Ezért az, aki igen sokat tud, csak végtelenül kevésbé mulja felül azt, aki keveset tud.

Április 2.

Az erkölcsös élet szakadatlan erőfeszítés.

★

A megszokást sohasem lehet helyeselni, még a jó cselekedetek terén sem. A jó, ha megszokás, többé nem erény. *Kant.*

★

Ne légy elhamarkodott, viseld terhedet és hadd váljék javadra; vedd ki belőle ami szükséges ahhoz, hogy okosan élj, mint ahogy a gyomor kivonja az

ételekből mindazt, ami neki szükséges, vagy mint ahogy a tűz még jobban fellobog, ha beledobnak valamit.

Marcus Aurelius.

★

Figyeld meg magadat gondosan, ha csinálsz valamit és e tekintetben ne tarts semmit figyelmedre méltatlannak.

Confucius.

★

Ha az ember oly kötelességeket, amelyek észre nem vevődnek, egyszerű és erkölcsileg magasztos érzéssel szakadatlanul teljesít, ezzel annyira megacélozza jellemét, hogy bátran és hatalmasan tud cselekedni a világ süketítő zajában és a vérpadon is.

Emerson.

★

Ami fejlődik, lassu módon alakul ki, nem pedig görcsös kirobbanásokban. Mint ahogy nem lehet egy teljes tudományosságot egyetlen pillanat gondolatostromával meghódítani, felfogni, akként a bünt sem lehet a megbánás egy pillanatával legyőzni. A szellemi növekedés hatásos szere semmi más, mint a türelmes erőfeszítés, amelyet bölcs meggondolás vezet.

Channing.

★ * *

Erkölcsei megerőltetés és az élet örömteljes tudata úgy váltják fel egymást, mint a fizikai munkát a pihenés öröme. Fizikai munka nélkül nincs pihenés öröme, erkölcsi megerőltetés nélkül nincs meg az élet-tudat boldogsága.

Április 3.

A halál egyformán jótevő: akár az „én“-ünknek más alakba való átmenete, akár pedig megsemmisülése és egyszersmind a mindenség végtelen eredetével való egyesülése.

★

Az életet csakugyan álomnak, a halált pedig felébredésnek lehet tekinteni. De akkor az „én“, az egyén nem az éber, hanem az álombeli öntudat dolga, miért is az utóbbi előtt a halál megsemmisülésnek tűnik fel.

Schopenhauer.

★

A halál ama szervek megsemmisülése, amelyekkel a világot úgy fogom fel, ahogy ebben az életben nékem megmutatkozik: annak az ablaknak a megsemmisülése, melyen keresztül néztem. Hogy ezt az ablaküveget másik fogja pótolni, vagy hogy az, aki az ablakon át nézett, a mindenséggel egyesül-e, — azt nem tudhatjuk.

★

Ahogy a fügefa tulajdonosa ismeri fájának érési idejét, úgy tudja Isten annak az idejét, hogy mikor szólítsa el az igaz embert ebből a világból.

★

Élethatároknak kell lenniök és éppugy, mint a fák és a föld gyümölcsének, valamint az évszakoknak is, mindennek kell hogy kezdete, folytatása és vége legyen. Bölcs emberek szívesen alávetik magukat ennek a világrendnek; azok a mesék, amik óriásokról szólnak, kik az istenek ellen harcoltak, ép az oly emberek balgaságát fejezik ki, akik föllázadnak a természet és törvényei ellen.

Cicero.

★

Azt hiszem, minden egészséges észnek az a meggyőződése, hogy a tudatos egyéni élet tovább folytatódnék, ha így volna jobb és hogy viszont meg fog szünni, ha nem jobb az, hogy fönnmaradjon. Ha mindent láthatnánk, látnók azt is, hogy jobb így. Minden, amit Istennél tapasztaltam, láttam, arra indit, hogy abban is higgyek, amit nem láttam.

Emerson.

A halál oly könnyen és egyszerűen szabadítja meg minden nehézségtől és szükségtől azokat, kik nem hisznek a halhatatlanságban és oly örömtelies annak, aki hisz benne és új életet vár, hogy mindenkinek kívánnia kellene a halált, ha nem járna szenvedésekkel. A szenvedések ép azért jutnak az embernek, hogy tartózkodják a haláltól.

Most azonban csak szenvedések árán juthatunk a halálba.

★

Senkisé tudja, mi a halál, hogy számunkra nem a legnagyobb jótét-e? Mégis úgy félnek tőle, mintha úgy tudnák, hogy a legnagyobb baj. *Plato.*

★

Eszes emberhez ép oly nem méltó, hogy kívánja a halált, mint hogy féljen tőle. *Arabs mondás.*

★

Ha Isten az ember szabad választására biztatna, hogy: meghalni akar-e vagy folyton élni, lehet, hogy a végtelen nyomoruság, függőség, bánat és betegségek miatt, sőt még a gazdagság, hatalom, örömök és egészség élvezete miatt is, *annak tudatában, hogy mindezt pillanatok alatt elveszitheti*, — alig tudna választani.

A természet dönt és megkímél bennünket a választás nehézségétől. *La Bruyère.*

★ ★ ★

Iparkodj arra a középutra terelni életedet, melyen sem félned, sem kívánnod nem kell a halált.

Április 4.

Az élet szakadatlan öröm legyen és lehet is.

★

Nem siralomvölgy, nem megpróbáltatás az élet, hanem olyasvalami, melyen túl jobbat el nem kép-

zelhetünk. Ennek az életnek végtelenek az örömei, hacsak arra a célra használjuk fel, amelyre nekünk adatott.

★

Rossz hangulata mindig szerencsétlenné teszi az embert és környezetét. Jó hangulata, mint a háj, kengeti az élet kerekeit.

★

Az emberek rendszerint úgy vannak örömeikkel, hogy elkeserednek, ha elveszítik őket. De csak annak van igaza, aki érti a módját, hogy sok öröme legyen és egyszersmind nincs elkeseredve, ha elmúlik örömeinek az oka.

Pascal.

★

Próbáld meg, — talán sikerül úgy élned, mint valakinek, aki megelégedett a sorsával és aki szeretettel, jótettekkel megszerezte belső békéjét.

Marcus Aurelius.

★

Az igazi bölcs mindig vidám.

* * *

Az örömteljes élet legfontosabb eszköze, hogy higgyünk abban, hogy az élet örömökre való. Ha örömdnek vége, vizsgálj meg, miben tévedtél.

Április 5.

A munka törvényének teljesítése alól csak bűnös uton vonhatjuk ki magunkat: vagy erőszakkal, vagy az erőszakban való részvételünkkel, vagy az erőszakkal szemben való hizelgéssel és szolgálatkészséggel.

★

Jobb megsínyleni az életet, mint hizelegni az aljasoknak. Jobb a nyomor, mint a mások gazdagságának segítségével való dőzsölés. Nem ácsorogni a gazdagok küszöbe előtt és nem beszélni a kéregető hangján — ez a legjobb élet.

Az indiai Hottopadese.

Jobb az embernek akár rögtön éhenhalnia, mint kenyér okából ártatlanságát elveszitenie. Thoreau.

Volt egyszer két testvér: az egyik a császár szolgálója volt, a másik pedig két keze munkájából élt. A gazdag testvér így szólt egyszer a szegényhez:

— Miért nem állsz a császár szolgálatába? Megszabadulnál a nyomortól és a munkától!

A szegény erre így válaszolt:

— És te miért nem dolgozol? Megszabadulhatnál a lealacsonyító szolgálattól. Azt mondják a bölcsek, hogy jobb nyugodtan élvezni a magunk keze munkájának kenyerét, mint aranyövet viselni és más szolgálója lenni. Jobb meszet és agyagot gyurni, mint a császár előtt a hódolat jeléül keresztet vetni. Inkább meg kell elégedni egy falat kenyérral, mint szolgamódra hajlongani.

Szaadi.

Bármilyen nagyszerű is az a kabát, amit a király ajándékozik, jobb annál az ember saját durva zekéje; akármilyen izletsek is a gazdagok ételei, jobb a magunk asztalán egy falat kenyér.

Szaadi.

Semmisem nemesíti jobban az embert, mint a munka. Munka nélkül az ember képtelen emberi méltóságát megőrizni.

Ez az oka annak, hogy a henyék annyit törődnek

külső pompájukkal. Tudják, hogy e kiruházkodás nélkül mindenki megvetné őket.

★

Csakugyan, mindnyájatoknak jobb, ha kötelet fogtok és fáért mentek az erdőbe és a rőzsekötegeért élelmiszert vesztek, mint ha az emberektől kéregettek. Ha nem kaptok tőlük semmit, szégyenkeztek és mérgelődtek; ha meghallgatják kérésteket, még rosszabb: az adakozó lekötelezettjei lesztek. *Mohamed.*

★

Igy szól a föld ahhoz, aki nem műveli: „Mivel sem jobbkezeddel, sem balkezeddel meg nem művelsz, örök életedben a többi koldussal együtt idegen ajtók küszöbén kell majd állnod, örökké a gazdagok maradékai-val kell táplálkoznod. *Zoroaszter.*

★

Van-e közöttünk egy is, aki meg volna győződve arról, hogy minden fáradságos, munkás élet több tiszteletet érdemel, mint a henye élet — és ha egyszer meggyőződne erről, ne élne eme meggyőződése szerint és ne tisztelné, becsülné a többi embert.

★ ★ ★

Ha nem akarsz dolgozni, alázd meg magadat, vagy alkalmazz erőszakot.

Április 6.

Az emberek a legkülönfélébb igen fontos és tisztelt dolgokkal foglalkoznak, csak azzal az egyetlennel majdnem soha, ami a rendeltetésük és ami minden egyebet magában foglal: lelkük javításával. Hogy ez az a munka, mely az ember számára rendelve van, ki-

tűnik abból, hogy ez az egyetlen cél, mely felé, ha törekszik, az embernek nincsenek akadályai.

Ifjukorunkban istenitjük az erény eszményét és meg vagyunk győződve, hogy az ember rendeltetése a folytonos tökéletesedés.

Ebben a korban az emberiség megjavulása, minden bűn és szerencsétlenség megszűnése könnyen megvalósítható dolognak tűnik fel. És Isten tudja, hogy a fiatalság eme nemes rajongása vajjon nevetséges-e és ki az oka annak, hogy ez meg nem valósul.

Azon a véleményen vagyok, hogy nem lehet boldogabban élni, mint ha az ember arra törekszik, hogy jó legyen és nincs nagyobb öröm, mint ha az ember valóban megjavult. Ez az a boldogság, melyet eddig szakadatlanul tapasztaltam és amelyről lelkiismeretem tesz tanuságot.

Szokratesz.

Hálásaknak kell lennünk azok iránt, kik fölfedik tökéletlenségeinket. Ha tökéletlenségeink nem is tűnnek el ezáltal, mert hiszen igen sok van bennünk, mégis e tökéletlenségek — miután megismertük őket — kezdenek alkalmatlankodni szellemünknek, felszerkenetik lelkiismeretünket és iparkodunk megjavulni és hibáinktól megszabadulni.

Pascal.

Mindenki tudja, hogy a gyakorlat megnöveszti és erősíti a szokásokat. Hogy például valaki jó gyaloglóvá legyen, gyakran és sokat kell járnia; hogy jó futóvá legyen, sokat kell szaladnia; hogy jól tudjon olvasni, sokat kell olvasnia, stb. Viszont ha az ember abbahagyja azt, amit tenni szokott, akkor apránként megszűnik a szokás. Ha például tiz napon át fölkelés nélkül fekszel, és

utána járni kezdesz, akkor észreveszed, mennyire meggyengültek lábaid. Vagyis: ha meg akarsz szokni valamit, akkor azt gyakran kell gyakorolnod; viszont, ha le akarsz szokni valamiről, akkor azt ne csináld.

Igy van ez lelkitulajdonságainkkal is: ha haragszol — tudd meg, hogy nemcsak ezt a hibát követed el, hanem egyidejűleg a harag szokását is erősíted magadban, — fát raksz a tüzre. Ha testi vágyaidnak hódolsz, ne hidd, hogy csak ez a vétked — és más semmi: nem, egyuttal az érzékiséget is erősítetted magadban. Minden okos ember a megmondhatója, hogy ép ezen a módon erősödnek lelki szenvedéseink, gonosz szándékaink és vágyaink. Ha nem akarod megszokni a haragot, tartózkodj tőle.

De mily módon tehet szert az ember, gonosz szándékaival való harcában ilyen erőre?

A csábító gondolatokkal való harcában hasznosan cselekszik az ember, ha olyanokkal érintkezik, akik nála erényesebbek, vagy ha visszaemlékszik ama bölcs emberek intelmeire, akik előtte éltek és olvassa őket. Igazi harcos az olyan, aki bűnös hajlamaival küzd. Szent harc ez és közelebb hoz bennünket Istenhez. Ennek a küzdelemnek a sikerétől függ a szabadságunk és nyugalomunk és életünk boldogsága. Mindig kétféle időben gondolkodj: az egyik — a jelen, amelyben engedsz bűnös hajlamaidnak és élvezed a gyönyöröket; a másik — a jövő, mikor csömört fogsz érezni, megbánod bűneidet és szemrehányásokkal fogod illetni magadat. De azt az örömet is mérlegeld, melyet az önmegtartóztatás szerez. Arra is gondolj, hogy nehéz lesz visszafognod magad, ha már egyszer tulmentél a mértéken.

Ha azonban mégis engedsz bűnös szándékaidnak és azzal áltatod magad, hogy holnap majd legyőzöd őket és holnap megint ugyanazt teszed, akkor ezen az uton úgy elgyöngülsz és elernyedsz, hogy azután már észre sem veszed hibáidat és ha észre is veszed, bűnös cselekedeteidre akkor is mindig meglesz a kifogásod.

Epiktetosz.

Öntudatotok állapota számotokra az egész világ itéleténél fontosabb, mert szakadatlanul és örökké öntudatotokban éltek. Szerencsétek vagy szerencsétlenségeitek nem attól függ, hogy mások hogyan viselkednek veletek szemben, hanem attól, hogy ti hogyan viselkedtek magatokkal szemben. Javuljatok meg, ez a legjobb, amit tehettek magatoknak és másoknak.

Lucy Mallory.

★

Jó, ha az ember az év végén jobb, mint az év kezdetén volt.

Thoreau.

★

„Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes“ — azt jelenti: törekedjétek közeledni az észnek és jósnak ahhoz a legmagasabb eszményéhez, amelyet csak el tudtok képzelni.

★

Nem tökéletesedhetik az ember, ha állandóan a világ tülekedésében él és még kevésbé — az örökös magányban. A tökéletesedés kedvező feltételei akkor állanak be, ha az ember a magányban kidolgozza és megerősíti élelnézetét, aztán künn a világban alkalmazza ezt.

Április 7.

Természetesebb, könnyebb és okosabb a rosszat jóval viszonzni, mint a rosszat — rosszal.

★

Mikor — azért mentek volna arra a helyre, mely mondatik koponya-helyének, ott feszíték meg őt és a gonosztévőket, egyiket jobbkéz felől, a másikat balkéz felől. Jézus pedig mondja vala: „Atyám, bocsásd meg nekik: mert nem tudják, mit cselekszenek!“

Lukács XXIII. 33—34.

Még senkisésem fáradt bele mindenféle javak megszerzésébe. De a legnagyobb kincs, amit az ember szerezhethet, az, hogy eszének törvényei szerint cselekedjék és ez a törvény azt parancsolja, hogy szakadatlanul jót cselekedjünk, mert ebben rejlik a magunk legnagyobb java.

Marcus Aurelius.

★

Rosszért — jóval fizess.

A Talmud.

★

Mivel álljon az ember boszut ellenségén? Iparkodjék mennéi több jót tenni vele.

Epiktetosz.

★

Szelidséggel győzd le a haragot, jóval a rosszat, ajándékkal az irigyet és igazsággal a hazugot.

Dhammapadam.

★

Ha úgy bánunk az emberekkel, ahogy megérdemlik, csak rosszabbakká tesszük őket. De ha úgy bánunk velük, mintha jobbak lennének a valóságnál, akkor javulásra serkentjük őket.

Goethe után.

★

Ha jóval fizeted vissza a rosszat, kiölnöd az emberből azt az élvezetet, amit a rossz szerez neki.

* * *

Ha valaki csak egyszer is érezte, hogy mekkora öröm a rosszért jóval fizetni, soha többé el nem mulasztja az ilyen öröm alkalmát.

Heti olvasmány

Jó és rossz

A külső természetben, a növény- és állatvilágban nincs se jó, se rossz; ugyanígy van az élő, de szellemileg élettelen emberi testben. A jó és rossz közt lévő határvonal csak akkor lép fel az ember lelkében, ha öntudatra és megismerésre ébredt. Az emberi lélekben kora ifjúsága óta folyik ez a küzdelem a rossz ellen. És onnan, ahol ez a természetes küzdelem folyik — abból a műhelyből, hol az alacsony testi ösztönöknek magasabb szellemi tulajdonságokkal való legyőzése végbemegy — kell kiindulnia minden jó és okos tettek és itt, ezen a szellemi területen kell harcolni a tudatlansággal, durvasággal, erkölcsi tévelygéssel és mindazzal, amit az ember rossznak ismer meg. Ugyanezt mondja a krisztusi parancs: „A rossznak rosszal ellent ne állj“ és e parancs pontosan és világosan megállapítja a rossz ellen való küzdelem helyét: ez a hely önmagunkban van.

Minden értelmes emberre nézve a test, a hus vonja meg az erőszak határait, mert a lélek munkája és tápláléka abban az erőszakban van, amelyet a szellem a test ellen elkövet. Egy másik embernek, egy tőlem idegen testnek azonban szintén megvan a maga hasonló, külön parancsolója és az én erőszakomnak, amelyet ellene elkövetek, nincs semmiféle jogosultsága és szükségtelen. A rosszal szemben való ellent nem állás tanának ép az a célja, hogy megvilágítsa a mások ellen irányuló erőszak haszontalanságát.

Ki meri azt állítani, hogy az ember önmagától, saját akaratánál fogva ne tudna tisztába jönni önmagával, ne tudná megérteni és megtenni mindazt, amit az a világ követel meg tőle, melyben él? Az ilyen állítás azt jelentené, hogy az élet istenadta szabadsá-

gát tagadjuk. Azt jelentené, hogy tagadjuk az embernek azt a szabadságát, hogy megmentheti vagy kárhozatba viheti magát, jelentené, hogy tagadjuk az ember eszes voltát — azt jelentené, hogy tagadnók magát az embert. Az ember akarata nyilván lényének határain túl is kiterjeszkedhetik más emberekre, de ki meri állítani, hogy ez feltétlenül szükséges? Ki meri állítani, hogy a világ kárt szenvedne, ha az ember nem jelentkeznék személyes beavatkozásával (a másik akaratvilágába)? Ilyen állítás Isten akaratának hiányosságát, Isten tagadását jelentené. A világ bajainak ép az a forrása, hogy az emberek akaratukat a saját lényük határain túl, a szükségesség parancsával, idegen akaratvilágokban érvényesíteni akarják, vagyis Isten akarata helyébe saját akaratukat teszik. Az *ellent-nem-állás* parancsolata a gonosszal szemben, nyilvánvalóvá teszi ezt az istenkáromlást.

„A siker szentesíti az ügyet; annak van igaza, aki győzött; a győzelemben van az igazság.“ Ez az igazság testi, állati, pogány fogalom, — olyan fogalom, mely szerint csak hű ábránd az igazság.

„Mi az igazság? Mingyárt látni fogod, hogy keresztre feszítenek az igazságoddal!“ — mondta Pilátus. Krisztus azonban látja az igazságot, még pedig az ellenkező oldalról: a legyőzöttnek van igaza. Ha harcodban erőszakkal győztél le valakit, tudd meg, hogy semmiesetre sincs igazad, nem melletted van az igazság. Az igazság a legyőzött részén van, Isten a legyőzöttben él; a legyőzöttben testesül meg Isten uralmának a fogalma, — amely minden egyszerű, de eszes lény legelső és alapvető fogalma — (külső hatalmi kör nélkül).

Ilyen az ember helyzete a földön és az egyetlen ki-út, ebből az első pillanatra szomorú helyzetből az, hogy ne fejtsünk ki ellentállást a gonosszal szemben, hogy ne harcoljunk az ember ellen, hogy eleve és mindenkorra legyőzöttnek tekintsük magunkat, még pedig mindig Istentől legyőzöttnek — ez oly út, ame-

lyen az igazi vallás, az embernek az életről való tiszta fogalma világít és segít előre.

Az ellent nem állás a küzdelem megszüntetésével szabadá teszi a teret más, szellemi összműködés számára, amelyben már magasabb erők és érdekek érvényesülnek. Az ember földi rendeltetése pedig, amint ezt az Evangélium Jézus ördögi megkísértésével és Jézusnak Nikodémusszal való beszélgetésével tanítja, ép abban áll, hogy felszabadítsa és az emberek e világában minden más fölé helyezze az ember isteni képességét a megismerésre és megértésre, — felszabadítsa és felmagasztalja ezt az eszes öntudatot, ezt az emberfiát, ezt az Istenfiát az emberben. Ellent nem állni annyit tesz, mint felébreszteni, feltámasztani Isten fiát, feltámasztani Krisztust, ellentállni pedig — elnyomni, keresztre feszíteni őt. Az ember eszes lény. Az ember boldogsága az ész győzelmében és uralmában van. Az ész diadalához és uralmához azonban mindenekelőtt a test szenvedélyeinek lecsillapítása szükséges. És amint az egyes ember életében, úgy a népek társas életében az ész uralma nem építhet soha a szenvedélyek, a gőg, a biráskodás, a hatalom és az erőszak talaján. A rossznak való ellentem-állás parancsolata valóra váltja az életben a bölcseségnek ezt a sarkigazságát.

Az ész és megértés képességét Isten minden emberi lélekbe beoltotta és az Evangélium arra tanít, hogy ezeket a képességeinket a legtöbbre becsüljük. „Aki testvérét „ereklyetartó“-nak nevezi, bíróság elé kell állítani és aki „esztelen“-nek nevezi, pokol tüzére való.“ Csak az emberi lelkek egyesülnek az észben és megismerésben és találnak kölcsönös szeretetet, a külső világban minden lény a világon mindenekelőtt magamagát szereti. A gonosszal szemben való *ellent-nem-állás* parancsolata azzal, hogy a gonosz ellen való harc igazi helyét megmutatja, megoldja annak az örökös ellentétnek a kérdését, amely a viszálykodás és gyűlölet külső világa közt és az egyetértés

és szeretet belső világa közt van, a kettőt egyesíti Isten egyetlenegy országában, amelyről Jézus lelkesülten mondotta Nathanaelnek: „Mostantól fogva megszűnik a határ az ég és föld között és az ég erői éppugy fognak szolgálni az embernek, mint ahogy a föld erői szolgálnak neki.“ (János, I. 51.) *Buka.*

Április 8.

A háboru az emberek által jóváhagyott büntett.

★

Nem: én tanuságtételre hívom minden oly ember fölháborodott lelkiismeretét, aki látta, hogy patakzott embertársainak vére, vagy aki maga is bűnös volt abban, hogy egy fej kevés volt annyi gyilkosság terhének elviselésére. Ehhez annyi fej kellett — ahány harcos volt. Hogy a vértörvényekért, amelyek ezeket a gyilkosságokat elrendelik, felelősek legyenek alkotói, legalább is meg kellene érteniök ezeket a törvényeiket. De a legszebb intézmények, melyekről itt szó van, csak átmeneti jelentőségűek lesznek, mert még egyszer ismétlem, a hadseregeknek és háboruknak meg kell szünniök, ama szofista gondolkodó szavai ellenére is, akit másutt cáfoltam meg. Valótlan, hogy a háboru még valamely idegen hatalom ellen is szentesített dolog; valótlan, hogy a föld vére szomjazik. Isten megátkozta a háborut, sőt azok is megátkozzák, akik résztvesznek benne; és akik titokban mégis csak borzadnak tőle. A föld vizet kér az égtől folyói számára és tiszta harmatot a felhőktől.

Alfred de Vigny.

★

Azoknak, akik nem értik meg hitünket és azt kívánják, hogy fegyvert ragadjunk és a közös ügyért embert ölünk, így felelünk: „Papjaitok, akik bálv-

nyaitok mellett és templomaitokban működnek, meg-
óvják kezük tisztaságát, hogy az áldozatot, amelyet
isteneiteknek hoznak, tiszta vértől és gyilkosságtól
mocsoktalan kézzel mutathassák be. Akármilyen há-
boru törjön ki, őket sohasem szoktátok besorozni a
hadseregbe. Ha ennek a szokásnak észszerű alapja
van, hát nem még természetesebb-e, hogy keresztyé-
nek, akiknek akkor, mikor mások a harctéren har-
colnak, mint az igaz Isten szolgáinak kell harcolniok,
kezüket kell, hogy tisztán és mocsoktalanul megóv-
ják és imádságaikkal annak az oldalán küzdjenek,
akinek fegyverei jogosak és igazságosan kormányoz,
hogy mindaz eltűnjék, ami ellenkezik az igaz üggyel.

Ha imádságainkkal legyőzzük a háboru fölbujtó
ordőgeit, ha békeszerződések és szövetségek kötésére
és megtartására serkentjük a nemzeteket, sokkal
többet használunk az uralkodóknak, mint a harco-
sok. Valóban résztveszünk abban a munkában, mely-
nek a közjó a célja, ha imádságainkhoz és figyelmez-
tetéseinkhez még szemlélődéseinket és szellemi gyakor-
latainkat is hozzáfűzzük, melyek arra tanítják az em-
bereket, hogyan szabaduljanak meg kéjvágyaiktól.
Bizony mi többet harcolunk, mint mindenki más, a
császár javáért. Természetesen mi nem a zászlói
alatt szolgálunk és nem szolgálunk akkor sem, ha
kényszerítene rá bennünket, de harcolunk érte az
erények mezején. *Origines — Celsus ellen.*

De a ti hamisságaitok tettek különbséget közte-
tek és a ti Istentek között, és a ti bűneitek miatt rej-
tezett el az ő orcája előttetek, hogy meg ne hallgas-
son; mert a ti kezeitek megfertőztettek vérrel és a ti
ügyeitek hamissággal: a ti ajkaitok szólnak hazug-
ságot, a ti nyelvetek hamisságot szól. Nincsen senki, ki
az igazság mellett szólna és senki sincsen, ki az igaz-
ságért perelne. Haszontalan dologban biznak, és

hiábavalóságot szólnak, bosszuságtételről gondolkodnak és hamisságot cselekszenek. Az ő lábaikkal gonoszra futnak és sietnek, hogy ártatlan vért ontanak: az ő gondolataik hamis gondolatok, pusztítás és romlás vagyon az ő utaikban. A békességnek útját nem tudják, és semmi igazság sincsen az ő utaikban; a magok útját elfordították: valaki azon jár, nem tudhatja a békességet. Azért messze eltávozott tőlünk az ítélet és az igazság nem vészen körül minket. Várjuk a világosságot, de imé sötétség vagyon: a fényességet várjuk, de imé nagy homályosságban járunk. Tapogatjuk, mint a vakok a falat és mint akiknek szemük nincsen: aképpen tapogatunk, megütközünk délben is, mint estve; kietlen helyeken vagyunk, mint a halottak.

Ézsaiás LIX. 2—10.

★

Csudálatos és rettenetes dolog lett a földön: a próféták hamisan prófétálnak és a papok ajándékot vesznek: az én népemnek pedig tetszenek. És vajjon mit mivelnétek végezetre?

Jerémiás V. 30—31.

★

És mivelhogy a bűn igen megsokasodik, az atyafiu szeretet is igen meghidegedik sokakban.

Máté XXIV. 12.

★

De ez ama ti órátok, és a setétségnek a hatalma.

Lukács XXII. 53.

★

A háboru — függöny, mely mögött az emberek és népek olyan titkos bűnöket követnek el, amelyeket különben nem türne meg a világ.

Springfield.

★ ★ ★

Minden gyilkosság bűn, akárki hagyja is jóvá és akármivel is igazolják. És ezért a gyilkosok, akik

gyilkosságokat követnek el, vagy ilyesmire készülődnek — gonosztevők, akiknek nem tisztelet, helyeslés és csodálat, hanem szájalom, javítás és lelkiismereti oktatás jár.*

Április 9.

A jónak (Istennek) szeretete és a halhatatlanság hite egy és ugyanaz.

★

Senkise dicsekedhetik azzal, hogy tudja, mi az Isten és a tulvilág. Ebbeli meggyőződésünk nem logikai, hanem erkölcsi elhíhetőségen alapszik és épp azért, mert erkölcsi, személyes hangulat az alapja, lehetetlen azt mondanom, hogy az erkölcsiségen alapuló föltétlen igazság az, hogy Isten van és hogy halhatatlan vagyok, hanem azt kell mondanom, hogy erkölcsileg meg vagyok győződve arról, hogy Isten van és hogy „Én“-em halhatatlan. Ez azt akarja jelenteni,

* Csakugyan a gyilkosságnak — mint tervszerű, szándékos emberölésnek — a fogalmát szofisztikus durvasággal kellene meghamisítani, ha Tolsztoj e tételével szembe akarnánk helyezkedni. De megint utalnunk kell arra, hogy abban az esetben, ha valamely állami szervezet bármily fennálló törvényei a tervszerű, szándékos emberölést elrendelik, ily cselekedeteket ily törvényhozás szellemében és azon az alacsony erkölcsi színvonalon, amelyen jelenleg állnak, nem büntetnek, hanem szent kötelességnek tekintik; így tehát Tolsztoj erkölcsi vádja, amelyet ő ideális erkölcsi álláspontjából fogalmazott meg, nem vétség ama különös, törvényben megállapított becsületfogalom ellen, amelynél az ily logikus és eszményi nézőpontok egyáltalán szóba se jönnek. Ugyhogy a személyi és testületi becsület ebben az értelemben egyáltalán nincs érintve. Ez épp oly bizonyos, mint ha például valamely néger államban az emberáldozat vagy emberevés szent intézmény, Tolsztoj egyáltalán nem gondolhatta, mintha ezek az emberek, akik a Hegyi Beszéd parancsolatát nem vették figyelembe, a náluk divó becsületfogalom ellen vétettek volna vagy nem az ő konvencionális becsületfogalmuk szellemében jártak volna el. (Lásd a korábbi, hasonló megjegyzést.)

Eugen Heinrich Schmitt megjegyzése.

hogy az Istenben és a tulvilágban való hit annyira összeforrott természetemmel, hogy ez a hit tőlem elválaszthatatlan.

Kant után.

★

Amily mértékben nemesítjük természetünket, abban a mértékben növekszik bizodalunk a halhatatlanságban. Amily mértékben távolodik természetünk az állati durvaságtól, az önző alacsonyrendüségétől, a százalmas babonától és amily mértékben eléri saját erkölcsi nagyságát, abban a mértékben tűnnek el kétségei is.

Lehull a lepel a jövőről, mind erősebb a derengés és ünepiesen belépünk az isteni örökévalóság paradicsomába.

Martineau.

★

Minden, amit láttam és ismertem, arra tanít, hogy higgyek abban, amit nem láttam és nem ismerek. Fenköltnek, üdvösségesnek kell lennie annak, amit a Gondviselés számunkra a jövőben tartogat; valami, ami épp olyan, mint azok a művei, amelyeket itt a földön megismertünk. Jövönk meg kell, hogy feleljen saját tulajdonságainknak: emlékező tehetségünknek, reményünknek, elképzelésünknek, eszünknek.

Emerson.

★

A halálban nincs semmi borzalmas. A halál csak abban a mértékben tűnik fel borzalmasnak, ahogyan eltérünk az élelben az örök törvénytől.

★ ★ ★

Aki egész lényével szereti a jót (Istent), az nem kételkedhetik a saját halhatatlanságában.

Április 10.

Isten országának közeledése vagyis az, hogy az ember mindjobban fölismeri a fennálló életberendezésünk esztelenségét és az emberi természettel való öszszeférhetetlenségét, elkerülhetetlenül a fennálló rend megváltoztatásához és más berendezéshez vezet.

Mikor Jézus bevégezte küldetését, új társadalmat alapított. Jézus előtt a népek egy vagy több ur alá tartoztak, mint ahogy a marhacsordák tulajdonosaikhoz tartoznak . . . Fejedelmek és hatalmaságok gögjük és kapzsiságuk minden terhével a népre nehezettek. Jézus véget vetett ennek a rendszertelenségnek, fölegyenesítette a lehajtott fejeket és felszabadította a rabszolgákat. Arra tanította az embereket, hogy Isten előtt mind egyenlők és kölcsönös viszonylataikban is szabadnak kellene lenniök, hogy senkinek sincs önmagától hatalma testvérei fölött, hogy a szabadság és egyenlőség isteni törvények, tehát érinthetetlenek. Jézus azt tanítja, hogy a hatalom nem lehet jog, hanem a társadalmi rendben inkább valami szolgálatot jelent, amit az ember a közjóért önként vállal. Ez az a társadalom, melyet Jézus alapított. De ezzel szemben mit látunk a világban? Mik közöttünk a népek fejedelmei, urak-e vagy szolgák? Tizennyolc évszázad óta hagyományozza egyik nemzedék a másiknak Krisztus tanait és mind azt állítják, hogy hisznek bennök. De a világon mi változtatta meg őket? Az eltiprott és szenvedő népek még mindig várnak az ígért fölszabadulásra, de nem mintha Krisztus szava valótlán, vagy erőtlen volna, hanem azért, mivel a népek vagy nem értették meg, hogy a tanok megvalósításához saját erőfeszítéseik és erős akaratok szükségesek, vagy hogy megalázottságukban elszunyókáltak és nem tették meg azt az egyetlen dolgot, ami meghozza a győzelmet, — nem voltak hajlandók

az igazságért meghalni. De fel fognak ébredni. Már mozdul valami körükben: már hallják a hangot, mely azt mondja nékik: közeledik a megváltás.

Lamennais.

Mint ahogy szárazságnak (a nedvesség hiányának) a természetben két ellentétes oka lehet, a nagy hideg (téli fagy) és a nagy meleg (nyári forróság), — épp úgy az emberi jellem határozottságának (ingadozás hiányának) is két ellentétes oka lehet: egyrészt az ember tiszta pogány öntudata, másrészt tiszta keresztyén öntudata.

És mint tavasszal, vagyis mikor a hideg melegbe megy át, legkevesebb a szárazság, sőt a legtöbb a nedvesség, — úgy az emberben is, mikor pogányságból a keresztyénségbe megy át, jellemének legkevesebb a határozottsága, sőt legjobban ingadozik mindabban, amit és ahogyan cselekednie kell.

Csak az olyan emberek, akik nem értik meg, hogy mire való ez az évszak és ez az állapot, csak az olyan emberek nem tudnak örülni sem a tavasznak, sem a pogányságból a keresztyénségbe való átmeneti állapotnak. De akik megértik, hogy éppen ez az átmenet termeli a természetben a tavaszi párát és az emberben a határozatlanságot és ingadozást — ez az átmenet ugyanis az első esetben a nyári napforduló és a második esetben pedig az életfelfogás emelkedése, — azok nemcsak nem szomorkodnak a megfigyelt nedvesség és a határozatlanság miatt, hanem mind az egyiknek, mind a másiknak örvendeznek, mert határozott jelei a nyár közeledésének a természetben és Isten országának az emberiségben.

Fjódor Sztráhov.

A mi időnkben, az emberi testvériség általános, vallásos megismeréseinek korszakában az emberek üdve — a kölcsönös megértésben van. E megismerés

alkalmazásának különböző módszereit az életben az igazi tudomány kell, hogy mutassa meg nekünk. A művészetnek pedig ezt a megismerést érzéssé kell átalakítania.

★

Mennél messzebbre van a cél, annál többet kell előrehaladni. Sietség nélkül, de pihenés nélkül is.

Mazzini.

★ ★ ★

„Ne legyen szívetekben aggodalom, bizzatok Istenben, bizzatok bennem“ vagyis, higgyetek a kölcsönösség és a szeretet törvényében, melyet Krisztus tárt fel előttünk. Ezt a törvényt, mihelyt egyszer fel van tárva, minden egyes emberben sem érzésvilága, sem ezse meg nem tagadhatja és ezért nem is maradhat teljesítetlen.

Április 11.

Az erkölcsi világban minden még szorosabban összefügg egymással, mint az érzékek világában. Minden csalásból a családok sorozata, minden kegyetlenségből a kegyetlenségek sorozata következik.

★

Aki egyszer megszegett egy könnyü parancsolatot, az végül is egy fontos parancsolat megszegésétől se fog visszariadni. Ha megszegte a „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat“ parancsolatát, akkor utána megszegi a: „Ne állj bosszut, ne haragudj és ne gyűlöld felebarátodat“ parancsolatát is, végül pedig vérontásra vetemedik.

A Talmud.

★

Gyakran csak azért dicsekszenek az emberek tiszta lelkiismeretükkel, mert gyöngye az emlékezőtehetségük.

Rafezi Dzsonizád.

Az ember ne fogja fel könnyelműen a rosszat, mialatt magában így szól: ugyse fog rámragadni. Kis esőcseppek töltik meg a korsót; egészen megtelik a rosszal a balga ember, minthogy folyton-folyvást rosszat tesz.

Az ember ne ítéljen hanyagul a jóról, mialatt magában szól: ugyse jön hozzám. Cseppről-cseppre telik meg a korsó vízzel, — a bölcs ember, ha apránként tesz is jót, mégis megtelik a jóval.

Buddhista bölcs mondás.

Vannak bűnök, melyek csak más bűnök következtében tapadnak hozzánk és amelyek, mihelyt megsemmisítjük az alapbűnt, épp úgy eltűnnek, mint ahogy a faágak lehullnak, ha kidöntik a törzsüket.

Pascal.

Elmondhatjuk, hogy az egész emberi élet csak kétféle tevékenységből állhat: vagy saját tevékenységünknek lelkiismeretünkkel való egyetértéséből származik; vagy pedig lelkiismeretünk intelmeinek önmagunk előtt való eltitkolásából: avégből, hogy így lehetővé tegyük életünk folytatását. Van, aki az egyiket teszi, van, aki a másikat. Hogy az elsőt elérhessük, ennek csak egy eszköze van: az erkölcsi felvilágosodás, a világosságnak saját magunkban való megerősítése és figyelmünk ébren tartása minden iránt, ami azt fokozza. Az utóbbinak, — lelkiismeretünk utasításainak önmagunk előtt való eltitkolásának — elérésére két eszköz van: egy külső és egy belső. Külső eszköz olyan foglalatosságból áll, mely a lelkiismeret intelmeiről elterelik a figyelmet; a belső eszköz pedig magának lelkiismeretünknek elhomályosítása.

Kövesd (figyelemmel) a rossz keletkezését. Van egy hang a lélekben, mely jelzi ezt a keletkezést: az ember kellemetlenül érzi és szégyelli magát. Ilyenkor állj meg és kutass; észre fogod venni a csalást csirájában.

Április 12.

Az ember az önmagába való elmélyedés bizonyos fokánál rábukkan Isten megismerésére.

★

Már csak azért is van Isten, mert élünk, vagyunk. Nézzétek Istennek, vagy aminek akarjátok, de vitathatatlan, hogy van életünk, melyet nem mi teremtettünk, hanem adatott nekünk és ennek a forrását nevezhetitek Istennek, vagy aminek akarjátok:

Mazzini.

★

Ha megfigyelek az erdőben egy bogarat, mely a földön mászik és a fenyőtük közé akar menekülni előlem és kérdem magamban, hogy tulajdonképpen miért oly félénk és miért dugja el előlem a fejét, holt én esetleg jótévője akarok lenni, vele és egész fájával igen örvendetes dolgokat akarok közölni, akkor akaratlanul is arra a nagy jótévőre gondolok, aki fölöttem, a bogár-ember fölött áll.

Thoreau.

★

Csak annak számára nincs Isten, aki nem keresi Keresd Istent és megnyilatkozik előtted.

★

Istent keresni annyi, mint vizet szűrővel merni. Ameddig merjük, addig a víz a szűrőben van. Ha kiemeljük a szűrőt, nincs benne semmi.

Ameddig Istent gondolatainkkal és tetteinkkel keressük, addig Isten — bennünk van. Mihelyt a keresést abbahagyjuk azzal a megnyugvással, hogy megtaláltuk — már el is tűnt. *Fjódor Sztráhov.*

★

Különös, hogy valamikor nem tudtam meglátni azt a kétségtelen igazságot, hogy világunk és életünk mögött ott van valaki, aki tudja, mire való ez a világ és mivégből szállunk fel, pattanunk szét és tűnünk el benne, mint a buborékok a vízben, ha forr.

★ ★ ★

Azért, hogy az ember nem ismeri fel és nem érti meg Istent, még nincs joga arra következtetni, hogy Isten tehát nincs. A logikus következtetés csak az, hogy még nem képes Istent megismerni és felfogni.

Április 13.

Életünk szellemi, isteni eredetét egyrészt az ész, másrészt a szeretet révén ismerjük meg.

★

Három dologban rejlik a bölcs ember bölcsesége: azt teszi, amit másoknak is tanácsol; sohasem vét az igazságosság ellen és türelmesen elviseli környezetének gyöngéit.

★

A nagy szeretet a nagy okosságtól elválaszthatatlan; az ész szélessége megfelel a szív mélységének.

Ezért érik el a nagyszívű emberek az emberiség legnagyobb magaslatait; és ők egyszersmind — a nagy szellemek.

Goncsárov.

Nagy gondolatok a szivből fakadnak.

Vauvenargues.

Erkölcsei érzéseink szellemi erőinkkel annyira össze vannak nőve, hogy ezeket nem érinthetjük anélkül, hogy amazokat is ne érintsük. Ha valamely hatalmas koponya egyszer megtévedt, örökké a föld átka marad.

John Ruskin.

Vizsgálj meg mindent. Csak abban higgy, ami egyezik az ésszel.

Akár akarjuk, akár nem, egyetlen igazság sem juthat az ember lelkébe másként, mint az ész rostáján keresztül. Az ész olyan, mint a rosta, amely a cséplő-és rostáló-géphez van igazítva, úgyhogy a szem csak ezen a rostán át juthat hozzánk.

Lehet, hogy a rostán polyva is átcsuszik, de hiába, más eszközünk nincs. És ha az ember tiszta buzát akar, újra meg újra át kell szitálnia az „élet“-et, még pedig az ész rostáján át.

De ha azt hisszük, hogy tiszta buzát rostálás nélkül is kaphatunk, megcsaljuk magunkat és kenyér helyett polyvával fogunk táplálkozni.

Az ész és az értelem két alapjában különböző tulajdonság. Bismarcknak és hasonló embereknek nagy értelmük volt, de nem volt eszük. Az értelem az élet fönntartásához való világi dolgok megértésének és mérlegelésének képessége; az ész azonban a lélek isteni lényege, mely föltárja a lélek előtt a világhoz és Istenhez való viszonyát. Az

ész nemcsak nem ugyanaz, mint az értelem, hanem annak ellenkezője; az ész megszabadítja az embert mindazoktól a kísérletektől, melyekkel az értelem megterheli. Ez az ész fő tevékenysége, mert megszünteti a kísértéseket, fölszabadítja az emberi lélek lényegét — a szeretetet, és megadja neki a megnyilatkozás lehetőségét.*

★

Az észet rendszerint megkülönböztetik a lelkiismerettől, mert azt mondják, hogy fontosabbak a jó tettek, mint a mély gondolkodás. De az ilyen kettéosztással megcsonkítjuk a szétbonthatatlanul egyesült szellemi erők természetét. Ha megfosztjátok az erényt a gondolattól, mi marad meg belőle? Amit lelkiismeretnek nevezünk, a gondolat ereje nélkül képzelődéssé, tulzássá, ártalmas fölösleggé fajul. A világ legborzalmasabb tetteit a lelkiismeret nevében követték el. Az emberek gyűlöltek és gyilkolták egymást — lelkiismeretük parancsára.

Channing.

★ ★ ★

Az eszes ember nem tud rossz lenni. A jó ember mindig eszes. Erősítsd meg magadban a jót az ész gyakorlásával és az ész a jó gyakorlásával.

Április 14.

Nem lehet jó a berendezkedése annak a társadalomnak, mely gazdagokra — uralkodókra és szegényekre — engedelmeskedőkre oszlik.

★

El kell ismerünk természetesen, hogy manapság Mammon tiszteletével ugyancsak furcsa következte-

* Tolsztoj itt a *razum* és *um* orosz szavakat használja, a német fordító *Vernunft* és *Verstand* szavakkal adja ezeket vissza. Mi kanti értelemben az *ész* (*ratio*) szót magasabbrendű fogalomként használjuk, míg az *értelem* (*intellectus*) szó itt filozófiaiág kisebb értékű.

A ford.

tésekre jutottunk. Azt mondjuk, hogy társadalomban élünk, és mégis nyíltan különválást és legszélsőbb elszigeteltséget hirdetünk. Életünk nem a kölcsönös segítség képét nyújtja, hanem a kölcsönös gyűlölködés arénáját, a harc szigorúan megállapított, szabatos szabályaival, mindez elburkolva a „tisztes verseny“ névvel és hasonló jelszavakkal. Egészen megfélemedtünk arról, hogy az emberi kapcsolatok nem redukálhatók egyszerűen a készfizetésre. „Mit törődöm az éhező munkásokkal?“ — mondja a gazdag gyáros. — „Nem szerződtem-e velük a nyilvánosság előtt? Nem fizettem-e ki az utolsó fillérig mindent, ami szerződés szerint megillette őket? Mit kell nekem velök még tovább törődnöm?“ Bizony, Mammon imádása nagyon szomorú vallás. Amikor Káin a saját előnye kedvéért megölte testvérét, Ábél, és azt kérdezték tőle: „Hol van öcséd?“, szintén azt felelte: „Hát őrzője legyek én az öcsémnek? Nem fizettem-e ki minden járandóságát? — mindazt, amit megérdemelt?“

Carlyle.

★

Az ember csak a földből és a földön élhet, tehát akkor, midőn a földből való részét más tulajdonává tesszük, épp úgy rabszolgát csinálunk belőle, mintha testét és vérének tennők más tulajdonává. És a társadalmi fejlődés bizonyos fokán végül a föld tulajdonbavételéből eredő rabszolgaság, melynél az ur és a rabszolga közötti viszony nem oly közvetlen és szabatos — még sokkal kegyetlenebbé és erkölcsrontóbbá lesz, mint az a rabszolgaság, amely az ember testét teszi más tulajdonává.

Henry George.

★

Egy angol író három osztályba sorozta az embereket, munkásokra, koldusokra és tolvajokra. Ez az osztályozás a „legmagasabb osztályokkal“ szemben, ahogy ezek az osztályok rendszerint nevezik magukat, udvariatlanság. De gazdasági szempontból telje-

sen helyes. A meggazdagodásnak csak három utja van: a munka, az ajándékozás és a lopás utja. És a munkások azért kapnak nyilván oly keveset, mert a koldusok és tolvajok oly sokat kapnak. Ha valaki oly vagyona tesz szert, melyet nem maga teremtett, akkor okvetlenül azok rovására szerzi meg, akik azt a vagyont megteremtették.

Henry George.

★

Mennyi eszköze van ma a boldogságnak, mennyi kényelem, amiről elődeinknek sejtelmük se volt! De hát boldogok vagyunk talán? Ha kevés számú ember boldogabb is, a többség annál boldogtalanabb. Azzal, hogy néhány gazdag ember számára szaporítják az élelmiszereket, szerencsétlenné teszik a többséget és ez érzi is szerencsétlenségét. Micsoda boldogság az, mely mások boldogságának rovására keletkezik!

Rousseau.

★

Tegyük fel az esetet, hogy megmentettem egy vízbefulót, de előzően kikötöttem jutalmul tulajdonának nagy részét. Ez szemelláthatóan nem más, mint szolgálatért viszontszolgálat. A megmentett ember többre becsülte életét, mint tulajdonát. De mit kell mondani az ilyen szerződésről? — Mégis rendszerint ilyen módon veszik el az ember tulajdonát, mert az emberek millióinak alig van valamijük, vagy majdnem semmijük sincsen és munkájukért, vagyis tulajdonukért csak megélhetési eszközöket adnak nekik.

Solter.

★

A csavargó a milliomos — kiegészítése.

Henry George.

★

Nem tudtok ott keresztyén testvéri közösséget alapítani, hol egyfelől a tudatlanság, rabszolgaság és

erkölcsi züllés, másfelől kultúra, gazdagság és hatalom megakadályozzák, hogy kölcsönösen tiszteljétek és szeressétek egymást. *Mazzini Giuseppe.*

★

Roszbabb urnak és elnyomónak lenni, mint alá-
zatos rabszolgának.

★ ★ ★

Ha oly jövedelmet élvezel, melyet meg nem érdemelsz, akkor ezt más érdemi meg, anélkül, hogy megkapná.

Április 15.

Gazdagság a pogány világ számára dicsőséget és nagyságot jelent. A keresztyén ember számára gazdagságot az jelent, ha gyengeségét és hazug hajlamát legyőzi. „Gazdag keresztyén“ ugyanazt jelenti, minthu az ember azt mondaná: „gyáva hős“.

★

Az emberek az önbizalmuk hiánya miatt a legnagyobb gondossággal tartják fenn meghonosodott be-
rendezkedéseiket; így aztán annyira belesüppedtek az anyagi érdekek mocsarába, hogy az emberi lélek haladását — mely az emberek egymásközt való viszonyában, életfelfogásukban és fölvilágosodottságukban nyilvánul meg — csak anyagi helyzetük megjavulásának szempontjából itélik meg. Tiszteletüket az egyik vagy másik ember vagyonához mérik, nem pedig az emberek belső méltósága szerint. De a valóban fölvilágosodott ember szégyeli vagyonát, tőkét és „én“-je iránt való tiszteletből. *Emerson.*

★

No immár, ti gazdagok, sirjatok jajgatással, a ti reátok következő nyomoruságaitokon. A ti gazdagsá-

gítok megrohadtak, a ti ruháitokat a moly megette. A ti aranyotokat és ezüstötöket a rozsda megfogta és azoknak rozsdája tézsen bizonytságot ti ellenetek; és megemészti a ti testeiteket, mint a tüz. Kincset gyűjtőtök — mily balgán! — magatoknak az utolsó napra. Imé a munkások bérei, kik a ti tartományitokat meg-aratták, melyet csalárdsággal megtartottatok, kiált: és azoknak kiáltása, akik arattak, a Seregek Urának füleibe bément.

Jakab levele, V. 1—4.

★

Mindenütt a gazdagok összeesküvését észzelelem, akik a közjó cégérével és ürügyével saját előnyüket hajszolják.

Thomas Moore.

★

Szegénység tanít meg bölcseségre, türelemre és nagy filozófiára is... Lázár is nagy szegénységben élt, mégis megkapta az örökkévalóság koronáját; Jakobnak se kellett más vagyon, mint kenyér, és József is a legnagyobb szükséget szenvedte, nemcsak rab-szolga, hanem fogoly is volt, mégis annál jobban meg-csodáljuk őket. Nem azért dicsérjük annyira, mert buzát osztogatott szét, hanem mert fogházban sinylő-dött, — nem azért csodáljuk, mert trónon ült, hanem sokkal inkább azért, mert gonoszságoknak volt ki-téve és bátyjai eladták őt! Ha mindezt mérlegeljük és ama koszorokra gondolunk, melyeket ezek a hőstettei fontak feje körül, nem a gazdagságot és tiszteletet, nem az élvezeteket és az uralkodói hatalmat csodál-tatják meg velünk ezek, hanem a szegénységet, rab-bilincseket, börtönt és kitarást az erény szolgálatában.

Johannes Chrysostomus tanításaiból.

★ ★ ★

Nem tisztelni kell a gazdagokat, hanem óvakodni életüktől és sajnálni kell őket. A gazdag ne dicseked-jék gazdagságával, hanem szégyenkezzék miatta.

Április 16.

Az élet: korlátok közé zárt isteni lényünk tudata.

★

Az egyetlen közvetlenül elhíhetõ valóság: az öntudat valósága. *Descartes.*

★

Megfagyott, kemény föld a lábam alatt, köröskörül hatalmas fák, fejem fölött a borus ég, érzem a terhemet, gondolatok foglalkoztatnak, — de közben tudom, hogy mindez: a kemény, megfagyott föld, a fák, az ég, a testem és gondolataim — mind csupa véletlen, mind csak öt érzékeim terméke; mindez csak elképzelés, egy világ, melyet önmagamnak alkotok; mindez csak azért van így, mert a világnak ilyen és nem más része vagyok és mert a világtól épp ezen a módon különülök el. Tudom, hogy mihelyt meghalok, mindez nem tűnik el, hanem változni fog, mint ahogy a színházban is vannak változások: bokrokból, sziklákból paloták, várak és hasonlók lesznek. Ilyen változást fog előidézni bennem a halál, ha csak nem semmisülök meg teljesen, hanem *más*, a világtól *másként* elkülönülő lényvé változom át. Most érzékeimmel magamnak foglalom le testemet, akkor azonban valami egészen más fog majd mint „én“-em kiválasztódní. És akkor más lesz az egész világ. Számomra ilyen a világ és csak azért nem más, mert ezt tekintem „én“-emnek és nem más, a világtól elkülönülő lényt. De a világtól elkülönülő lények száma megszámlálhatatlan lehet.

★

Saját szívetekben keressétek Istent, másutt meg nem találhatjátok. *Almansor-dar-Hafed.*

Életünk: annak a tudata, hogy „én“-ünk örök, vagyis idő és tér nélkül való szellem, melyet időbeli és térbeli jelenségek feltételei határolnak el.

* * *

Önmegismerés — Isten megismerése.

Április 17.

A keresztyénség a tökéletesség utmutatója.

★

A keresztyénség Kristus egyszerü szavainak értelme szerint egyszerü, igen egyszerü dolog: tökéletes, tiszta erényesség; tökéletes, tiszta vallásosság, — korlátlan szeretet az ember, szeretet Isten iránt. E hit titkának kulcsa ez a szó: Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes. Ennek a hitnek egyetlen formája: Istenben élni, azaz: a legjobb módon, a legjobb célokért, a legjobbat cselekedni, — teljes engedelmesség Isten törvénye iránt. E hit megerősítése — szivünk benső hangjában van, e hitet megerősíti annak az Istennek bennünk való jelenléte, aki minden élőknek és levőknek ősforrásra . . .

Mindez nagyon egyszerü: a kisgyerek is megértheti; és oly fönséges, hogy a legnagyobb szellem se találhat ki magasztosabbat. *Parker.*

★

Krisztus tisztelte az emberi természetet. Felismerte azt magában . . . Minden lélek tőle származik le és meg vagyok győződve, hogy Krisztusban nem volt oly nagyság, erény, erő és öröm, amelyhez tanítványai ne tudtak volna fölemelkedni. Semmi akadályát nem látom annak, hogy mindazt a jót és nagyot, ami Krisztusban volt, magunkévá ne tehessük.

Channing.

Ha az evangéliumok helyesen fejezik ki Krisztus gondolatait, akkor kétségtelen, hogy tanai az igazságok és tévedések vegyülete. Ez mindenki előtt világos, aki elfogultság nélkül olvassa az evangéliumokat. Ostobaság volna, ha ez adatok mellett azt állítanók, hogy Krisztus feltárta az egész vallási igazságot. Mózesről Krisztusig nagy értelmi és vallási fejlődés ment végbe. Mind az egyének, mind a népek életében. Krisztus idejétől napjainkig ez a fejlődés mind az egyéneknél, mind pedig egész népeknél még jelentősebb. Elvetettek régi tévedéseket és új igazságok jutottak az emberiség tudatába. Egy ember sohasem lehet oly nagy, mint az egész emberiség. Ha egy nagy ember annyira megelőzi kortársait, hogy nem értik meg, — akkor eljön az az idő, mikor sietve követik, aztán utolérik és annyira előre jutnak, hogy ekkor ők maguk is érthetetlenekké válnak azok előtt, akik azon a helyen állnak, hol az a régebbi nagy ember állott. Minden jelentékeny vallási lángész új adatokkal gazdagítja az emberek vallási megismerését, Krisztus halála után csak úgy, mint annak előtte.

Járhatóbb lesz az ösvény, ha egy szent ember már járt rajta, de egy szent se tudja az egész utat megtenni.*

Parker.

Az ember hit nélkül minden pillanatban kész megtagadni mindazt, aminek a nevében eddig élt és megkezdeni az életet annak a nevében, amit addig elátkozott.

* Ezzel azonban szembe kellene állítani Tolsztojnak a „Vallásról és erkölcseről” szóló írásainak mély fejtegetéseit, hogy a legmodernebb tudomány és bölcsészet ezer év alatt se haladta túl Krisztust, — bár kerülő uton és viszonylagos haladással közeledtek hozzá, — de ép a lényegben, a nagy alapgondolat megragadásában — ezer évvel állnak mögötte.

E. H. Schmitt.

Az ember számára élete célja kikutatható valami. De csak az irányt ismerheti, mely az élet céljához vezet.

* * *

Ha erősek akartok lenni, erősítsétek meg magatokban a hitet!

Április 18.

Nem a tudás mennyisége, hanem minősége fontos. Igen sokat tudhat valaki és nem tudja a legfontosabbat.

★

A főiskolákon divó rendszeres, módszeres fe-
csegés gyakran csak beismerése annak, hogy válto-
zékony szócsavarásokkal ki akarnak térni a nehezen
megoldható kérdés elől, mert a kényelmes és több-
nyire eszes „nem tudom“ feleletet az akadémiákon
nem szívesen hangoztatják.

Kant.

★

A kultúra oly lovagi torna, amely gyakrabban
végződik a tudatlanság, mint a felvilágosodás győzel-
mével.

Lucy Mallory.

★

Az igazságnak ezer akadályt kell legyőznie, hogy
sértetlenül kerüljön papírra és a papírról megint a
fejbe. A hazugok a leggyöngébb ellenségei az igaz-
ságnak. A rajongó író, aki mindenről beszél és min-
dent olyan mód lát, mint a többi becsületes ember, ha
pityókos; továbbá — a tulfinom, mesterkélte ember-
ismerő, aki minden ember cselekedetében egész éle-
tének visszatükröződését látja és látni akarja; — a
jó, jámbor ember, aki csupa tiszteletből mindent el-
hisz, semmit meg nem vizsgál, amit tizenötödik éve
előtti tanult és azt a parányi keveset, amit mégis meg-

vizsgál, megvizsgálatlan alapra építi — ezek az igazság veszedelmes ellenségei. *Lichtenberg.*

★

Az a tudós, aki semmit se alkot, hasonlít arra a felhőre, amely nem ad esőt. *Keleti bölcs mondás.*

★

A tudományágaknak azok a legtüzesebb védelmezői, akik nem tudnak elviselni semmiféle sanda pillantást tudományágukra, rendszerint olyan emberek, akik nem sokra vitték a tudománynak ebben az ágában és titokban tudják is ezt a fogyatékoságukat. *Lichtenberg.*

★

Ha csak egyes meghatározott embereknek engednék meg, hogy élelmi cikkeket termeljenek és azt mindenki másnak megtiltanák, vagy ha nem volna meg rá a képességük, azt hiszem, hogy ez lerontaná az élelmi cikkek minőségét. Ez történt ugyanis a legmagasabb emberi tevékenység, a tudomány és a művészet terén, melynek erkölcsét egy kaszt sajátította ki, csak azzal a különbséggel, hogy a testi tápláléknál nem lehet nagy eltérés a természetestől; míg a szellemi tápláléknál ez az eltérés a legnagyobb lehet.

★

Semmit se tudni nem szégyen és gyakran nem is káros. Senki se tudhat mindent. Szégyen és káros azonban, ha valaki úgy tűnteti föl, hogy tudja azt, amit nem tud.

★

Az emberek nem tudhatnak és érthetnek meg mindent, ami a világon történik, ezért ítéletük sok dologban helytelen. Az emberek tudatlanságának rendszerint kétféle alakja van: az egyik a tisztára természetes tudatlanság, melyben az emberek születnek; a másik, hogy úgy mondjuk, az igazi bölcssek

tudatlansága. Ha az ember minden tudományt megtanul és ha mindazt megismeri, amit az emberek valaha tudtak és tudnak, akkor elismeri, hogy ezek az ismeretek együttesen oly semmiséget jelentenek, hogy lehetetlen velük Isten világát megérteni és arra a meggyőződésre jut, hogy alapjában véve a tudós emberek ép úgy nem tudnak semmit, mint az egyszerű és tanulatlan emberek.

Vannak azonban fölületes emberek, akik tanultak ugyan valamit, fölszippantottak egyes dolgokat a különféle tudományokból és azt hiszik, hogy okosak. Ezek eltávolodtak a természetes tudatlanságtól, de nem jutottak el azoknak az embereknek igazi bölcseségéhez, akik elismerték minden emberi tudás tökéletlenségét és semmiségét. Ezek azok, akik okosoknak tartják magukat és megtévesztik a világot. Minden dologról nagy őszinteséggel és sietséggel ítélkeznek és természetesen mindig tévednek. Értik a módját, hogy kell port hinteni az emberek szemébe, ezért gyakran tisztelik őket, de az egyszerű nép megveti őket, mert látja haszontalanságukat; ők azonban megvetik a népet, mert tudatlannak tartják.

Pascal.

A bölcsesség igen nagy és terjedelmes tárgy, leköti minden szabad időt, melyet neki szentelhetünk... Akármennyi kérdéssel végezhetsz, mégis a kérdések egész tömege fog kinozni, melyek tanulmányozásra és megoldásra várnak. Ezek a kérdések oly terjedelmesek, oly számosak, hogy minden fölösleges dolog eltávolítását követelik, hogy az agymunkának teljesen szabad tere legyen. Talán hiu szóbeszéddel fecsérlem időmet? Igen gyakran előfordul, hogy a tudósok többet gondolkodnak a vitabeszédekről, mint magáról az életről. Figyeld meg, mennyi bajt okoz a mértéktelen okoskodás és milyen veszedelmessé válhat a bölcseségre nézve.

Seneca.

Rossz írók általában azok, akik együgyü gondolataikat a jó írók szavaival törekszenek elmondani, ha azt, amit gondolnak, mérlegelt szavakkal tudnák megmondani, akkor valamivel hozzájárulnának az egész dolog jóságához és méltók lennének a megfigyelők csodálatára.

Lichtenberg.

* * *

Semmi se veszélyesebb az igazi tudásra nézve, mint a nem egészen tiszta fogalmak és szavak használata. De ép ezt teszik az áltudósok, amikor homályos, soha nem hallott, kieszelt szavakat találnak ki homályos fogalmak megjelölésére.

Április 19.

Az az ember, aki még nem ismerte meg a szenvedések jótékonyosságát, még nem kezdte meg az okos, vagyis igazi életet.

★

Az emberiségben minden nagy dolog csak szenvedések útján mehet végbe. Jézus tudta, hogy szenvedés vár reá és mindent előre látott: azoknak a gyűlöletét is, akiknek hatalmát ledönteni eljött; titkos bujtogatásukat, erőszakos tetteiket és ama nép hálátlan árulását, amelyet meggyógyított betegségéből és melyet a régi társadalom sivatagában szavainak égi mannájával táplált. Előre látta a keresztet, a halálát és azt, hogy hívei elhagyják, ami fájdalmasabb volt neki a halálnál. És ezek a gondolatok nem hagyták el. Ő maga idézte fel őket; de ezek egy pillanatra se tudták visszatartani őt. Ha testi természete vissza is utasította „ezt a kelyhet”, erősebb akarat habozás nélkül elfogadtatta vele azt. És ezzel mindazoknak, akik folytatják küldetését, — mindazoknak, akik mint Ő, az emberiség üdvén a terhek-

től, tévelygésektől és gonosztól való megszabadításán fáradoznak, — oly példát adott, melyre örökké gondoljanak! Mert, ha el akarják érni a célt, melyet Krisztus elért, akkor ugyanazon az uton kell haladniok. Csak így lehetnek hasznára az emberiségnek. Ti azt akarjátok, hogy az emberek igazi testvérekké legyenek, felidézitek bennük közös természetük törvényeit, harcoltok mindenféle elnyomás, mindenféle gonoszság és alattomoság ellen; előkészítitek a földön az igazságosság, a jog, a kötelesség, az igazság és a szeretet országát, — hogyne kelnének föl ellenetek azok, akiknek hatalma ép az ellenkező dolgokon alapszik! Hogy nézhetnék ellenségeskedés nélkül, hogy ti ledöntitek templomaikat és ujat építtek, még pedig nem olyat, mint az övék, — nem emberi kéz művét, hanem örök templomot, melynek Isten rakta le alapját. Hagyjatok föl efféle reménnyel, ha ez valaha könnyelműen fölébredt bennetek! Inni fogtok ti is abból a kehelyből és utolsó cseppig fogjátok kiüríteni! Elfognak majd benneteket mint a tolvajokat; hamis tanubizonyságot tesznek majd ellenetek és a ti vallomástokra azt fogják kiáltani: „Istenkáromló!“ és a bírítók azt fogják mondani rátok: „Halált érdemel!“ Legyetek bizakodók, ha ez fog veletek történni, mert ez a végső jele annak, hogy igazán Isten küldöttei vagytok. *Lamennais.*

★

Mint ahogy az éjszaka sötétsége feltárja előttünk az ég fényeit, úgy tárul fel előttünk a szegénység és megalázottság éjszakájában az élet egész szépsége és jelentősége. *Thoreau.*

★

A szenvedés, vagyis: az, amit szenvedésnek neveznek, a szellemi növekvés feltétele. Szenvedések nélkül nincs növekvés, nem gvarapszik az élet, — ép ezért kísérik folyton a halált szenvedések. Szen-

vedések nélkül rossz dolga volna az emberiségnek. Ezért járja a nép ajkán, hogy akit Isten szeret, azt megszenvedteti . . .

★

Betegség, testrészek elvesztése, keserü csalódás, vagyonvesztés, barátaink elpártolása: eleinte pótolhatatlan veszteségeknek tűnnek fel. De évek múlva megmutatkozik az a mély gyógyító erő, amely ezekben a veszteségekben rejlik.

Emerson.

★

Az „örvendetes hír“ ép abból áll, hogy az emberi életről szóló igazság az az ajtó, amely számunkra nyitva van, hogy átmehezzünk az elemi, öntudatlan életből az észszerü, tudatos élet országába, még pedig úgy, hogy a szenvedés — szenvedés marad számunkra és a halál — halál, mindezeket azonban az észszerü megismerés csak mint az egész részeit tekintti és bennük látja egy más, egyetemesebb, isteni, örök és halhatatlan élet üdvét.

Buka.

★

Kétségtelenül fontosabb, hogy az ember hogyan fogadja sorsát, mint az, hogy a valóságban milyen a sorsa.

Wilhelm Humboldt.

★

A kis szenvedések kihozzák az embert sodrából, de a nagy szenvedések újra magához térítik. A megrepedt haragnak zörög a hangja: de szeljétek ketté — és a hangja megint tisztán fog csengeni.

Jean Paul Richter.

★

Abban az emberben, aki tisztára állati életet él, a szenvedések nem idéznek fel lelki tiltakozást, nem keltenek aggodalmat a borzalmak és haszontalanságuk, ezért az ilyen ember könnyen viseli el szenvedéseit. Azt az embert azonban, aki lelki életet él, a

szenvedések mindig tökéletesedésre, szellemi megvilágosodásra és Istenhez való közeledésre serkentik. Az ilyen emberben a szenvedések mindig életfeladatokká változhatnak át.

★

Csak szenvedéseim után ismertem meg az emberi lelkek közeli rokonságát. Csak ha magunk is sokat szenvedtünk, értünk meg minden szenvedőt és akkor már tudjuk, körülbelül mit kell nekik mondanunk. De nemcsak ez, hanem értelmünk is tisztul: megismerjük az embernek oly állapotait és életutjait, amelyek addig rejtve voltak előttünk és megpillantjuk, hogy kinek mire van szüksége. Nagy az Ur, aki bölcsésé tesz bennünket. És mivel tesz bölcsésé bennünket? Ugyanazzal a szenvedéssel, ami elől menekülünk és elrejtőzünk. A szenvedés és a szükség rendeltetése az, hogy segítségükkel összekapirgáljuk a bölcsesség oly magvait, melyeket könyvekből nem tanulhatunk meg.

Gogolj.

★

Aki megjavul Isten büntetése után, csak örülhet szenvedéseinek, amelyek érték, mert nagy hasznára voltak.

★ ★ ★

Az embernek, aki lelki életet él, okvetlenül látnia kell, hogy a szenvedések közelebb viszik őt a tökéletesedés óhajtott céljai felé és az ilyen ember szemében a szenvedések elveszítik minden keserőségüket és üdvévé válnak.

Április 20.

Az önkéntes lemondás a szellemisége tudatában lévő ember számára ugyanolyan boldogság, mint az állati életet élő ember számára a szenvedélyeinek és élvezeteinek kielégítése.

★

Jó az, aki másnak jót tesz. Ha szenvednie kell azért, hogy jót tesz, akkor még jobb; ha azoktól szenved, akikkel jót tesz, akkor a legjobb és ezt a jóságát csak azoknak a szenvedéseknek gyarapodása erősítheti, amelyeket azért visel el, amit cselekszik, ha pedig meghal értük, — akkor ez a legnagyobb hősiesség.

La Bruyère.

★

Aki szereti atyját, vagy anyját, inkább mint engem, nem méltó hozzám: és aki szereti fiát vagy leányát, inkább mint engem, nem méltó az hozzám. És aki föl nem veszi az ő keresztjét, és úgy nem követ engem hátul, nem méltó az hozzám. Aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt, és aki elveszti életét én érettem, megtalálja azt.

Máté X, 37—39.

★

Nincs nagyobb boldogság annál, mintha mások üdvén dolgozunk — mint ha az örök Istenért dolgozunk. Mihelyt az emberek alávetik magukat a közérdeknek, mint ahogy most önző ösztöneiknek hódolnak, akkor megismerik majd a békét, a boldogságot és az isteni bölcsesség végtelen sok kinyilatkoztatása, amelyet most még nem ismernek, fog megnyilni előttük.

Lucy Mallory.

★

Akkor mondá Jézus az ő tanítványainak: „Ha valaki én utánam akar jönni, tagadja meg magát és vegye föl az ő keresztjét és kövessen engemet. Mert ha valaki meg akarja az ő életét tartani, elveszti azt és ha valaki elveszti az ő életét én érettem, megtalálja azt. Mert mit használ valakinek, ha mind e világot megnyeri is, ha az ő lelke megbüntettetik? Vagy micsoda váltságot adhat akárki is az ő lelkéért?

Máté XVI, 24—26.

★

Mint ahogy a láng elhamvasztja a gyertyát, úgy hamvasztja el a jó az ember személyi életét.

Mint ahogy a viasz megolvad a tűzben, úgy semmisül meg személyi életünk tudata a jóban való részvételünk által.

A halál elpusztítja a testet, mint ahogy lebontják az építőállványt, ha az épület elkészült. Akinek tető alá került a háza, örül az építőállvány, vagyis a test szétbomlásának.

★

Te, áldással teli felhő, hány napégette hegyet felfrissítettél, hány forróságtól kiszikkadt erdőt újraélesztettél; folyók és patakok százait megduzzasztottad. Most kimerültél, átlátszóvá foszlottál, de ép ebben van legszépségesebb pompád!

Hindu mondás.

★

Igazán csak akkor élünk magunknak, ha másoknak élünk. Ez különösen hangzik, de kíséreljétek meg és a tapasztalat meg fogja erősíteni.

* * *

Ha szellemi életet él az ember, akkor a világi javakról való lemondás nem érdem a szemében. Nem képes másként cselekedni. Nem is rosszabbítja vele, hanem — javítja helyzetét.

Április 21.

A keresztyén világ állati, kegyetlen élethez érkezett el, melyből, a látszat szerint, nincs kiút. Csak egyféle menekülés van ebből a siralmas helyzetből: a szeretetet kell hirdetnünk — szóval és legelső sorban — tettekkel, amikkel helyreállítjuk mindazt, amit eddig elhomályosítottak.

★

És mivelhogy a bűn igen megsokasodik, az atyafiúi szeretet is igen meghidegedik sokakban.

Máté XXIV, 12.

★

Nehezen szokjuk meg, hogy abban a dologban érezzünk részvétet az emberek iránt, amiben igazán szájalomraméltók, tudniillik ha erkölcsösségüket, világos eszüket, jó szokásaikat elvesztik és ne érezzünk részvétet irántuk oly dolgokban, amelyek miatt önmagukat siratják, ha tudniillik vagyonukat, családjukat, szépségüket, egészségüket és az emberek becsülését veszti el.

★

Azt parancsolom néktek, hogy egymást szeressétek. Ha e világ gyűlöl titeket, tudjátok, hogy engemet gyűlölt előbb tinálatoknál. Ha e világból valók volnátok, a világ azt szeretné, ami az övé. De mivelhogy nem e világból valók vagytok, hanem én választottalak titeket e világ közül, azért gyűlöl titeket a világ.

János XV. 17—19.

★

Testvéred a születésben — szellemi születésre gondolkodok — elsorvad az éhségtől, te pedig a fulladásig jólakol. Testvéred meztelenül kószál, te pedig huzatokat csináltatsz ruháidhoz, hogy megóvhasd őket a molytól. Nem volna sokkal jobb, ha a szegények testét földnek be velők? Ruháid is épek maradnának, te is megszabadulnál a gondoktól. Mert ha nem akarod, hogy moly egye meg ruháidat, — ajándékozd őket a szegényeknek: jól értenek a kiporolásukhoz. Szakadatlanul erről beszélünk nektek, de ti nem hallgatjátok meg szavaikat, azért nem, mert szegény a lelketek, földhöz ragadt és lent szeret mászni. Különben, ne higyjétek, hogy rosszaságtok miatt átkozlak benneteket, mintha gyógyithatatlan betegek volnátok. Ha azok, akiket a vagyon megszédített, szavaim elől be is dugják fülüket, majd meghallják a szegénységben

élők. „De hogyan illik ez a szegényekre? — kérdezed. — Hiszen sem kincseik, sem ruháik nincsenek.“ De van kenyerek és friss vizük és lábuk, hogy betegek látogatására mehessenek; nyelvük és szavaik is vannak, hogy vigasztalják a szerencsétleneket; házuk és födelük, hogy befogadják a vándort.

Johannes Chrysostomus.

★

Az emberek azt hiszik, hogy vannak olyan helyzetek, melyekben szeretet nélkül lehet érintkezni felebarátaikkal. De ilyen helyzetek nincsenek. Tárgyakkal lehet szeretetlően bánni; szeretet nélkül kidönthetitek a fákat, égethetitek a téglát, üthetitek a vasat, de emberekkel nem lehet szeretetlenül bánni, mint ahogy a méhekkel sem lehet óvatosság nélkül érintkezni. Ha óvatosság nélkül érintkezel velük, nekik is, magadnak is ártasz. Ép így van az emberekkel is.

Nem is lehet ez másként, mert az emberek kölcsönös szeretete az emberi élet alaptörvénye. Igaz, hogy az ember szeretetre nem kényszerítheti úgy magát, mint a munkára, de ebből nem következik, hogy az emberekkel szeretet nélkül lehet érintkezni; különösen akkor nem, ha valami igényt támasztasz velők szemben. Ha felebarátaid iránt nem érzel szeretetet, maradj szépen veszteg, foglalkozz magaddal, tárgyakkal és amivel jól esik, csak ne az emberekkel. Miként csak akkor ehetsz kár nélkül és hasznosan, ha étvágyad van, az emberekkel is csak akkor érintkezhetsz kár nélkül és hasznosan, ha szereted őket. Ha egyszer is megengeded magatoknak, hogy az emberekkel szeretet nélkül érintkeztek, nem lesz határa a másokkal szemben való kegyetlenségeteknek és durvaságtoknak, sem a magatoknak okozott szenvedéseknek.

★

Amig azt látom, hogy a keresztyénség egyik leg-
első parancsát — *szerezd ellenségedet!* — nem köve-
tik jobban az emberek, kénytelen vagyok kételkedni
abban, hogy csakugyan keresztyének-e azok, akik
ilyeneknek vallják magukat. *Lessing.*

★

A keresztyén kinyilatkoztatás az a tanítás volt,
hogy az emberek mind egyenlők, hogy Isten a mi
atyánk és hogy minden ember — testvérünk. Gyö-
kerében támadta meg ez a tanítás azt a szörnyü
zsarnokságot, mely fojtogatta a civilizált világot; e
tan kettétörte a rabszolgák bilincseit és elpusztította
azt a nagy hazugságot, mely lehetővé tette, hogy
egy maroknyi ember a nagy tömegek kárára fény-
üzőn élhessen és — mint mondani szokás — kezében
tartsa a munkásnépet. Ezért üldözték eleinte a ke-
resztyénséget és ezért vették fel e vallást és forgat-
ták ki aztán a kiváltságos osztályok, de csak akkor,
mikor belátták, hogy nem lehet megsemmisíteni. Az
első idők igaz keresztyénsége akkor szűnt meg, ami-
kor diadalra jutott a keresztyénség és nagy mérték-
ben a kiváltságos osztályok szolgálja lett.

Henry George.

* * *

Óh, büszke pénzfejedelmek és hires hercegek,
akik kéjparkjaitokat kizárólag saját személyes mulat-
ságaitok kedvéért őriztetitek! Káin durva eljárásán
kívül nincs más mód, amellyel megölheti az ember
testvérét? A jó ember nehéz életpályán megbizható
társ, már tekintete, jelenléte sokat ígér, de jaj annak
az embernek, aki az erkölcsi követelményekről meg-
feledkezik vagy őket el nem ismeri. Hiábavaló dolog,
ha valamely rideggé jegesedett lélekhez, amely a
köznapi értelemben vett tulajdonon alapuló hódolat
érzésének adta át magát és aki számára a pénztelen-
ség egyértelmű a pokollal, — hiábavaló, ha az ilyen

lélekhez oly intelmekkel, ígéretekkel és erkölcsi kötelezettségekkel fordulunk, amelyek megsértése miatt nem lehet vádat emelni a kereskedelmi bíróság előtt. Arra még lehet kényszeríteni, hogy fizessen, de mást ne kívánjatok tőle.

Az emberiség egész elmúlt történetében nem találtam oly társadalmat és a jövőben se fogok remélhetőleg találni, amely Isten e világában valaha is ily alapokon és ily életnézettel fenn tudta volna magát tartani. A világ nincs erre berendezve. Emberek és nemzetek, ha rendületlenül ily életnézetet követnek, lépésről lépésre haladnak végromlásuk felé.

Carlyle.

Ne úgy élj, hogy a világ rendjét helyeselve, kész légy az ilyen élet folytatására. Ha így élsz, akkor meggátolod a szeretet országának eljövételét. Ugy élj, hogy elősegítsd ennek az országnak a közeledését. Hogy azonban így élhess, nem erőszakra, hanem szeretetre kell építeni életedet.

(Vége a második kötetnek)

OSZK

OSZK

OSZK

